

planinski vestnik 5 1971

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXI

PLANINSKI VESTNIK, GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Ing. Milan Ciglar	Zakaj hodim v gore	205
Ing. Marko Čibej	Kontrapunkti	206
Lado Božič	Kozjak po tridesetih letih	210
Ing. Pavle Šegula	Z mojih pohodov na Stol	217
Dr. Oskar Reya	Na Poliškem Špiku ali Montažu	219
Mica Kavár	Gora s sivimi kamni	223
Franc Vogelnek	Z mladimi biologi po Fragantskih gorah	228
Dr. Lev Bæbler	Gondolska žičnica na Kanin	232
Rado Poženel	V kraških jamah	233
	Društvene novice	240
	Alpinistične novice	244
	Varstvo narave	249
	Iz planinske literature	250
	Razgled po svetu	252
	Slika na naslovni strani: Preddvorski motiv – Foto Mirko Kambič	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. – Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana – pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. – Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojín, Tone Wraber. – Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. – Tek. račun pri NB 501-8-5/1, tel. 312-553. – Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 67,50 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. – Reklamacije se upoševajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. – Rokopisov ne vračamo. – Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

ZAKAJ HODIM V GORE

ING. MILAN CIGLAR

Zakaj hodim v gore? Na tako enostavno vprašanje res ne znam enostavno odgovoriti. A odgovor nanj me je zanimal že kot pravkar rojenega planinca, ko sem v mladostnem navdušenju, po prvih doživetih strminah z vneto prebiral Bartolove uvodne misli k spisom Klementa Juga, Tumov Pomen in razvoj alpinizma pa malo kasneje še Guida Lammerja Jungborn. Tedaj sem bil seveda še prepričan, da se bom kaj kmalu dokopal do končnega spoznanja in jasnega odgovora. A to so bila mlada leta, ko sem še verjel, da mi bo mogoče z razumom priti do dna vsem vprašanjem o svoji in o eksistenci sveta, ki me obdaja. Zdaj so to samo še lepi spomini na mladostno iskanje resnice. Sčasoma sta me relativnost vseh zastavljenih vprašanj in dialektika iskanja odgovorov le osvetlili: So vprašanja, navidez zelo enostavna, ki pa nanje ne moreš odgovoriti z jasnimi »da« ali »ne«.

Tako je tudi z našim vprašanjem. Človekov odnos do narave, zato tudi do gora, je globoko vezan z njegovo bitjo. Odgovor nanj je zato povezan z vprašanjem o človekovi eksistenci v času in prostoru. Eksaktni odgovori na vprašanja o človekovih notranjih doživetjih in občutkih pa za laika-nefilozofa gotovo niso enostavna stvar. Sam se sprašujem, če so sploh mogoči.

Zakaj me je kot sedemletnega dečka tako prevzela mogočnost slapa Savice in skrivnostnih sten nad njim, da so mi takratni počutki še danes vsi živi v spominu? Zakaj me vedno znova pritegne in omami mrakobna neizmernost severne stene Triglava? Zakaj sem nedavno tega, daleč proč od »ugodja« civilizacije in tegob človeške družbe, po napornem vzponu čez skalne strmine iznad Neretve, med čredami ovac, med bogomilskimi nagrobniki, ob večernem soncu zastal ob silnem občutku sreče in popolnosti? Tedaj bi zlahka umrl, saj se mi je zdelo, da sem dopolnil tisto, kar je človeku dano le enkrat v življenju. Najbrž so vsi ti počutki in z njimi zvezano hrepenenje po gorah zasidrani v moji podzavesti. Sivina vsakdanjosti, družbenega prerivanja in pehanja za vsakršnimi materialnimi dobrinami le prekriva Človekovo notranjo navezanost na Naravo, ki iz nje izhajamo in se v njo neizogibno vračamo. Le da so ta sivina, prah in nečednost na marsikom izmed nas ljudi že tako nasledli, da se iz njih težko izkopljemo. Marsikje civilizirani ljudje že ne morejo več k prvobitnim virom življenja in lepote. A ti, ki hodijo v gore, najbrž niso med njimi. Občutek o lepoti, ki jo doživljam v gorah, a lahko bi dejal, da nasploh v naravi, ni le v mojih čustvih, v moji podzavesti, ampak tudi v mislih in razumu. Ne le da naravo in gore doživljam, ampak jo tudi opazujem in iščem razlago za medsebojno prostorsko in časovno odvisnost njenih sestavnih delov, torej za njeno notranjo harmonijo. Morda imam srečo, da me moj gozdarski poklic še sam vodi k opazovanju in odkrivanju teh notranjih vezi. Prepričan sem zato, da je marsikdo, četudi velik ljubitelj gora in narave, zelo prikrajšan pri svojih čustvenih doživetjih, če svojega okolja ne zna opazovati in iskati razlage na zastavljena vprašanja. Zato naj bi bil vsakdo, ki hodi v gore, do neke mere samosvoj raziskovalec, seveda v širšem in globljem pomenu besede.

Gore niso le kup kamenja, ampak vse, kar nas obdaja, vse, kar doživljamo, in seveda tudi mi sami. Ko čutimo vse to, kar je okrog nas, čutimo pravzaprav sami sebe. Ko pa opazujemo to, kar je okrog nas, opazujemo sami sebe v razmerju do okolja, ne da bi se tega zavedali. In ali ni prav to, da človek opazuje in spoznava sam sebe, tisto kar največ more (in mora) v življenju doseči? Mislim, da je edino to pot k možni popolnosti.

Iz razgovora o temi »Človek in gora«.

KONTRAPUNKTI

ING. MARKO ČIBEJ

Zadnji dve leti nisem bil na Triglavu. Nazadnje sem bil tam v avgustu 1968 z ženo in sinom.

V teh dveh, skoraj dveh in pol letih, sem bil na mnogih hribih, od zasavskih kuceljev do savinjskih vrhov. Tudi proti Triglavu sem se nekajkrat namenil, ampak kot zakleto, da tja nisem in nisem prišel. V mojem gorniškem življenju pomeni to nekakšno nepričakovano in nenormalno odlaganje, ki jo spremlja zopni občutek nekega nezaokroženega in nepopolnega doživetja. Sicer vem, da so najbrž za vedno minili tisti zlati časi, ko sem ob petih zjutraj prvič prijel za skalo v Steni in po kratki urici na vrhu še ujel večerni vlak v Mojstrani. Vendar pa sem vse do predlanskim enkrat ali dvakrat na leto le poromal tja gor.

Saj ne mislim, da bi mogel stari gorski bog usodno vplivati na karkoli, vendar pa v vsem tem kritičnem času po zakonu nekakšne čudne vzporednosti tudi moje osebno življenje poteka po neki neznansko nori spirali. Vsakokrat zmanjka na vse strani raztrošenih moči in časa za nekaj res dokončnega, vse je na pol začeto in napol končano, vsemu manjka tisti končni vrh. Morda je to nasploh značilnost naše zdajšnje dobe, morda tudi moje prijatelje pri našem skupnem delu na gradbišču, pri športu, pri urejanju družbenih zadev zdeluje zopni občutek labilnosti in nepotešljiva želja, da bi naše delo in življenje končno prav uravnali in na kakšnem cilju malo poduškali. Tega ne vem. Vem pa, da mora vsakdo od časa do časa priti na svoj Triglav, če hoče verjeti, da je.

Ko sem v teh dveh letih hodil po naših hribih in hribčkih, sem presenečen odkril, da ga skoraj ni grička v moji domovini, od koder bi na obzorju ne našel vrha znanih, ljubih oblik. Zdi se mi, da začenjam razumeti, kaj sili Slovence, da potujejo gor k njemu. Saj ne moreš sosed čez breg k sosedu, da ti ne bi spotoma ustavil koraka njegov široko zastavljeni ecce.

Kdo ve, kolikim potrjim dušam je s to svojo neizogibno navzočnostjo dal verjeti v nekaj trajnega, v gotovost neke rešitve in tako postal legenda v tisočletni baladi našega ljudstva.

Meni je v tem zamotanem času pomagal upati, da bom s svojimi prijatelji uspel speljati zapletene tokove naših življenj in našega dela v pravo smer.

Omenil sem, da sem bil na Triglavu nazadnje z ženo in sinom. To pa je prišlo takole.

Midva z Mišo se nisva nikoli prostovoljno odpovedala izletu konec tedna. Ta najin hribovski egoizem je kriv, da je Smrček zelo zgodaj začel zahajati v gore, najprej na mojem hrbtu, nato vse več peš in kmalu tudi na smučeh.

Za hribe pri nas doma ni stiske. Kakih pet minut nad dolino, ob slikoviti loški cerkvi, se Trbovlje končajo in te sprejmejo gozdovi. Mili kraji so to in zelo barviti. Kar rado se zgodi, da s cvetočega travnika zaidesh v senčne severne plati, kjer še spi zima.

Rož je tu več kot drugod, takih navadnih in takih, ki jih sicer botaniki hodijo le po Alpah iskat. Vmes so spogledljivo samotne domačije, kjer te gospodar nikakor ne pusti žejnega in lačnega mimo, da je že kar nerodno zaviti na moževanje k tem prijaznim Vrharjem, Urankarjem, Cestnikom. Po takih poteh smo romali na Vrhe, na Kal, na Mrzlico, sina hribov učit.

Prijazno se raztekajo gozdovi, prepredeni z nevidnimi sledovi naših mladostnih poti. Spomin nekaj šepeta o cvetočih divjih češnjah, o mesečinah in soncih nad njimi. Potka gre mimo drenovega grma, iz katerega si si urezal palico za prvi lok. (Sladko se je maščeval stari dren. Neko pomlad je med mlade veje skrtil malega nagca – z lokom!).

Pa zdaj je le še malo starih stez, mimo loške cerkve trobijo avtomobili in med menoj in spomini teka Smrček iskat trobentice in telohe in dedkove čebele na njih.

Ko je takratna pomlad dozorevala v poletje, je Smrček začel nekaj čebrijati o Triglavu in sredi nekega nedeljskega lenarjenja nekje v Medvednici je nad nas prišlo staro hrepenenje.

Pa smo šli in sploh nam ni bilo slabo. Pet dni smo vandrali z Bohinja na Triglav, vsako rožico smo pogledali, v vsaki senčici polenarili, vsakemu sončku pomežiknili. Smrček je bil ves resen, mimoidočim firbcem je razlagal, da je star »petletinpol« in je bil sploh važen ko marela brez ročaja.

Očkova medvedja pravljica za lahko noč.

Nekoč sta v gozdu živela očka medo in sinko medvedek. Očka medveda so klicali Comp, ker je tako hecno hodil s svojimi debelimi šapami, da se je vedno slišalo: comp, comp, comp. (»Ho, ho, ho, oči, mi boš čisto pocompal trebuh!«.) Sinka medvedka so klicali Compek, ker je bil čisto podoben očku Compu, ampak seveda je bil dosti manjši. (»Ali tako velik kot jaz, oči?« »Ja, nekako tako kot ti, sine«. »Potem je bil Comp tako velik kot ti, oči. To je bil zelo velik medo.«) Skupaj z njima, ampak v prvem nadstropju votline, je stanoval majhen hrošč. To ni bil kakšen navaden hrošč. Znal je tako hoditi, da je vsakič samo z eno nogo prestopil. Šest nog je imel in kadar je hodil, se je slišalo pe-tin-kel-pe-ton-kel, pe-tin-kel-pe-ton-kel, (»Juuu, hi, hi, hi oči, ta pa žgečka, očiii!«.) Zato se je hrošček imenoval Petinkelpetonkel, kar je zelo dolgo ime in je bil hrošček silno ponosen nanj.

Nekega jutra sta Comp in Compek tako trdno spala, da ju tudi ptička Ciuciu ni mogla zbuditi. Zato se je Petinkelpetonkel ujezil in je hitro stekel – pe-tin-kel-pe-ton-kel – očku Compu na smrček in ga požgečkal, takole, vidiš: pec, pec, pec. Očka Comp je tako strašansko kihnil (»Ho, ho, a je kihnil, kaj, oči!«), da se je tudi Compek zbudil. Očka Comp je vstal, se preteegnill, pogledal po gozdu, pogledal na sonce in dejal: »Compek, danes greva pa na Triglav!« (»Oči, oči, kakšen pa je Triglav, a je visok? A je čisto špičast na vrhu, a ne, oči?«).

Tiho jutro je bilo, ko smo prišli na vrh, eno tistih, ko Triglav ne ve, kaj bi. Visoko nad nami je ležal oblak nekako od Karpatov do morja, pod njim pa je ležala čudno jasna dežela, le tu in tam okrašena z meglicami. Prešerno Pohorje je čuvalo svoje vinske gorice, Kum je široko stal nad Savo, zamaknjeno so Gorjanci snovali pravljice za svojo deželico na gričkih. Na jugu je veliki oblak izginjal v jasnino in pod njo je bila blaga modra senca morja.

Vse je bilo dobro in prav.

Od takrat se s Triglavom nisva od blizu videla. Toliko več možnosti sem imel za objektivno oceno svojega odnosa do te gore, pa tudi za analizo tujih mnenj glede njenega pomena za našo kulturo, rekreacijo, planinstvo, gospodarstvo in ne nazadnje moralo.

S samim seboj sem si bil hitro na jasnem. Triglav mi pomeni lepši del moje gorniške in življenjske resničnosti in me je najbrž v marsičem napravil takega, kot sem.

Z razmišljanji o bolj splošnem pomenu te gore pa je šlo težje. Preveč me je zavajala melodija lastnih doživetij na triglavskih poteh in brezpotjih, da bi lahko mislil nanje še drugače kot samo s stališča gorništva. Spraševal sem se, če nisem že vnaprej

krivičen tistim, ki menijo, da bi ne bil greh iz triglavskega kraljestva napraviti še turistični raj.

Potem pa me je ujezilo. Če je napihnjenim demagogom žičniške »rekreacije« dovoljeno javno lagati o takih perspektivah zgolj na osnovi njihove močvirniške logike, da »gora ni nora, nor je, kdor gre (peš) gor«, če je (prav tako javno) dovoljeno ploskati triglavskim žičnicam takim, ki (tudi javno) povedo, da do pojave tega projekta na hribe niti pomislili niso – potem pač smem tudi jaz brez kompromisarstva povedati svoje mnenje o predvidenem »oplemenitvenju« slovenske gorniške kulture. Menim, da smo v naši dosedanji gospodarski (tudi žičniškogospodarski) šoli že toliko razčistili pojme o rentabilnosti, da takšen argument za ta projekt ne vzdrži več. Precej bedasto je namreč obljubljeni dobičke, ki jih prinašajo veliki tuji turistični centri, če vemo, da je npr. tovrstno področje Marmolate površinsko tridesetkrat večje od celotnega triglavskega parka. Sèm predstavljeno bi pokrivalo področje od Čepovana na jugu do Osojskega jezera na severu. Področje Matterhorna z Zermattom in Monte Rosso je le za pol manjše. Pri tem je treba vedeti, da pogoj za turistični uspeh ni samo nekakšna žičnica z oštarijo na vsaki strani. In vendar se zgodi, da se takega vprašanja loti s pri nas komaj kdaj videno širokopoteznostjo kar ena sama občina. Videla je žaba vola...

Obstajajo tudi »rekreacijski« argumenti o tem, kako bo sistem žičnic odprl gore zdravja željnim množicam. Seveda je to neumnost, kajti gore so še kako odprte in tiste množice kar dobro najdejo tja. Iz bridkih izkušenj pa vem, da se z žičnico pripeljane »množice« nikoli in za noben denar več ne ločijo od njene zgornje postaje. Vsaj naše ne.

Mislím, da ni tako daleč čas, ko bomo pogruntali, da imajo naše gore – in naša dežela nasploh – resnično rekreacijsko vrednost predvsem v še ohranjeni prvobitnosti. Nič nimam proti, če z vlečnicami in sedežnicami v predgorjih in odročnih, planinsko »neizkoriščenih« gorah omogočimo razvoj smučarskega turizma. Nikakor pa se ne strinjam, da bi na pritisk, zlasti modnih smučarjev, zgolj zaradi enomesečnega podaljšanja sezone, diskvalificirali tako bistven del slovenske pokrajinske kulture.

Res pa bi ne škodilo, če bi s tako namenjenim denarjem temeljito popravili naše kočé, jih usposobili za zimsko bivanje in kje v Dupljah, za Lepočami, na Bogatinskem sedlu, za bajarjem, na Plemenicah in morda še kje zgradili tudi kakšno novo. Zdi se mi, da bi ostalo še nekaj cvenka za toliko opevani helikopter ali dva za organizacijo reševalne in vodniške službe ter šolanje dobrih oskrbnikov, zaradi mene tudi lahko še za kako prenosno vlečnico. Vso zimo in vse poletje bi lahko vzdrževali, reševali, oskrbovali in imeli bi tako »haute route« kot v sanjah, brez žičnic in z ohranjeno naravo. Nekako se mi zdi, da bi morda Planinska zveza Slovenije zmogla poleg načrtov za odprave na tuje pripraviti tudi tak program. Slutim, da bi mi člani radi dali k članarini po dinar ali dva za izdelavo projekta. Z gotovostjo pa trdim, da bi z več uspeha in z boljšimi garancijami lahko zaprosili za recimo pol tistega kredita, ki bi bil sicer potreben za žičnice na Triglav.

Menim, da naši organizaciji pač ni treba paktirati s prepotentnimi in nerealnimi veleturističnimi zahtevami, ki izhajajo ali iz bednega zaslužkarstva ali pa našega večnega vsenarodnega manjvrednostnega občutka. Čas je, da se planinci nehamo sramežljivo skrivati pred demagoškimi očitki o »sentimentalnosti«, planinskem egoizmu«, konservativnosti, »nerazumevanju«. Gorniške organizacije so bile v preteklosti tiste, ki so še kako pomagale ohraniti samobitnost našega naroda in njegovo pokrajinsko kulturo. Prav je, da mu v zdajšnjih zmedenih časih, ko nabrekla beseda spet duši čisto misel, pomagajo ohraniti njegovo moralo.

»Mi kot majhen narod smo vedno v prvi liniji. Mi si ne moremo privoščiti premirja.« (Stane Sever, slovenski ljudski igralec.)

Dragi Kmeclov pob, dragi Matjaž, verjel mi boš, da je bil tale članek v prvotni zamisli namenjen kot pritrjujoč odgovor na tvoja razmišljanja o Triglavu iz januarskega Planinskega vestnika v letniku 68.

Od takrat se je že marsikaj zgodilo. Zgodilo se je na primer, da na tvoja razmišljanja ni bilo odmeva, še takole »privatnega« ne. (Kar malo nerodno mi je, saj sicer iz našega kota ljudje pričakujejo le premog, proračunski dinar in porkamadone, nikar pa nekakšnih liričnih kontrapunktov.) Menil sem, da bo tvoje prizadeto razmišljanje vzbudilo v planinskih krogih kakšno bolj kvalificirano dejanje, kot je tale moj zapis. Pa je videti, da celo stari dobri znanci raje lahkotno slepomišijo s sončki in rožicami po Dolomitih in Limbarski gori, kot da bi svojo nadarjeno gostobesednost vpregli v kakšno vrednejše breme.

To je žalostno.

In tako (in ne nazadnje zato) se je v tem času zgodilo tudi to, da so naši mladostni veterani sicer podrli soški jez in bohinjski hotel, pa so tudi izgubili bitko (če ne že kar vojno) na Cerkniskem jezeru. Ni jim kaj reči: od hudiča dobro so se dajali. Ampak v vsakokratni poplavi mnenj so stali čisto sami. V povodnji zadevnih člankov je s konstantno hudobijo manjkal tisti težko pričakovani spis s kratkim podpisom: »PZS«.

To je neprijetno.

Zgodilo se je tudi, da je naše glasilo lahko skupaj z nami zavriskalo ob sprejemu novega zakona o zaščiti narave. Ampak istočasno je bil objavljen tudi projekt vélikega triglavskega parka. Z diplomatsko perfidnostjo so začrtane meje in z nesramno samoumevnostjo je v njegovo srce zarezana prevozniška magistrala. Kvišku, k soncu, bratje Slovenci! Nekoč v dolgih urah hoje pobožno prigarana ljubezen do te naše potrpežljive zemljice bo všteta v turistični paket! Dvignimo storilnost pri vzgoji srčne kulture! Pravi Slovenec se ga nažre samo v Triglav snack-baru!

To je odvratno.

Skrbi me, Matjaž. Glej, toliko je tega: lenoba, kruhoborstvo, plitkost, »modernost« za vsako ceno, cel kup gnoja. Nikakor nočem biti pri tistih, ki žele slovenski grb okrasiti še s kakšno moderno barako, pa me je le malo strah, če bo zmozel naš pomehkuženi rod takó bojevati samotne bitke, kot jih zdaj naši čili veterani. Drugače so se kalili ti naši Kunavri, Ravniki, Avčini, kot se je trdil sedanji rod.

Morda pa bo le obveljal aksiom, da smo Slovenci od zlodja fejest fantje, kadar nam gre za nohte. In nemara se bo v razmere naše gospodarske stvarnosti zagledana slovenska planinska skupnost kmalu zbudila iz svojega matjaževskega sna.

Lej, poleti me je Smrček začel žicati, da bi spet šli na Triglav, tokrat kar po slovenski, »ker sem že velik in ker sploh odlično plezam, saj si sam rekel, oči«. Na jok in na smeh mi je šlo. Fant, saj pravzaprav ni kaj jamrati.

Prav tak rod raste, kot je naš in kot so naši očaki. Čar naše gore zmaguje iz roda v rod in morda je v vsakem novem srčku košček Triglava.

Končajva, Matjaž. Le še tole: Zagotovo se kdaj oglasi pri nas. Pokažem ti naše zasavske hribe.

Lepših sončnih zahodov sploh ni na svetu, kot so na Kriški planini. Veter, ki sicer tam vedno piha, se umiri, ko se sonce dotakne obzorja. Vse je mirno, tiho in slovesno. Daleč na robu, ves rdeč in skrivnosten, stoji Triglav.

Tam bova sedla pod smreko in v miru premislila mnogo stvari. Brez nuje bova preštevata barve preživetih gorniških dni, iz mavrice prihodnosti si bova čarala nove, še lepše. Zase in za tiste Smrčke, ki se rojevajo s sijem daljne gore v sebi in bodo nekoč korajžno in po naše rajžali tja gor ljubiti deželico pod Triglavom.

Saj mora, kaj fant, mora priti, ni hudič!

Nagrajeno v natečaju 1970

za najboljši planinski spis. Op. ured.

KOZJAK PO TRIDESETIH LETIH

LADO BOŽIČ

Nič nisem načrtoval, nič preračunaval. Pa se je kljub temu zgodilo. Po kolesnicah preteklosti se je do dneva natančno steklo polnih trideset let, ko sem spet stopil na skrajni vzhodni kucelj obmejnega obdravskega gorskega hrbta Kozjaka. Skoro tretjina stoletja je spet utonila v dvajseti vek, ko se je tok življenja poigral z menoj in me še enkrat postavil na lepi razgledni vrh Sv. Urbana nad Mariborom. Nenadoma me je preblisnila planinska iskrica in me hipoma ogrela za ponoven obisk proti panonski nižini razpotegnjenega podaljška Centralnih Alp. V meni je vzplamtela silna želja, da bi ga še enkrat po dolgem in počez prekolovratil. Misel je ogrela tudi mojega starega planinskega vandrovcu in bojevnika Rada.

Zakaj, kako, po kakšnem naključju se je sedanji obisk kozjaškega grebena tako piko-lovsko, celo do ure natančno pokrtil z obiskom pred tolikimi leti, si nisem belil možganov. Prav tako mi niti na kraj pameti ni padlo, da bi iz tega skoval obletnico. Le s čašo pristnega domačega malinovca sva si s prijateljem nazdravila pred prijazno kmečko domačijo na temenu Urbanovega vrha.

Le za hip sem stopil pred cerkvico, da bi se ozrl po zeleni štajerski deželi in po grebenu do najvišjega kozjaškega vrha Košenjaka, pa so me misli naglo postavile tja v leta tik pred drugo svetovno vojno. Sedanjost je okrog mene onemela, se odmaknila.

V te kraje me je bila prignala radovednost in planinska strast. Podil sem se po neznanih krajih po gorskem hrbtu na levem bregu Drave. Mamile so me njegove grape, jarki in jame, strmi bregovi in položna slemena, gozdovi, jase, senožeti in košenice. Obiskal sem redka naselja ter osamele bajte. Hodil sem mimo mogočnih slovanskih lip, ob cerkvah in skozi cerkvena obzidja nekdanjih taborov proti Turkom. Gnala me je nenasitna želja videti ta kos slovenske zemlje, spoznati življenje »kobanske« dežele in kozjaškega človeka.

Prav sem, do te cerkvice na Urbanovem vrhu, me je bil takrat pospremil prijatelj, svetovalec, učitelj in rojak Ivo, tedaj novinar pri mariborskem »Večerniku«. Z napotki, naj hodim z odprtimi očmi, sva se ločila z domačim »srečno« ter krenila vsak v svojo smer.

Tako sem ostal sam v neznanem svetu, ki ga stiskata medse državna meja s severno sosedo ter umazana, lena Drava na jugu. Pred menoj se je odprlo popotovanje po krajih, ki so za mnoge pomenili pregnanstvo in kjer so bile celo šole kazenske postojanke. To je bil svet brez cest in poti, le steze in slabi kolovozi so povezovali skromna, pogosto strašno bedna bivališča obmejnega prebivalstva nad Dravo. Tu so bili za oblast in državo odmaknjeni kraji, da ni bilo denarja zanje, tudi za šolstvo in ljudsko prosveto ne. Sem je morala pošiljati svoje apostole narodno obrambna Ciril-Metodova družba. S sredstvi, ki jih je zbirala s prodajo vžigalic v škatlicah s slovensko trobojnico in z napisom »Mal položi dar domu na oltar«, je vzdrževala svoje šole, gradila nove in plačevala učitelje. To je bil zapuščen slovenski svet, na katerega je z vso silo pritiskal pobesneli val germanizacije ter lomil naše trhle obrambne okope.

Tu so živeli slovenski ljudje, ki jih je bilo težko razumeti, ko so govorili svoje narečje, ljudje, ki so često in lahko podlegali tuji propagandi ter bežali v naročje tujine. Iz pekla, so dejali, na lepše in boljše v tujini. Pravzaprav bi jih bil moral razumeti in ne obsojati. Težko in trdo je bilo življenje na revni in pešeni zemlji, brez dohodkov od gozdov in živinoreje. Bila je v resnici zagata. Tako je Kozjak izgubljal dih in tonil v tujih vodah, ki so pljuskajoč čez severno mejo zalivale naše narodne branike. V ta svet je bil torej usmerjen moj korak. »Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti.« Srečanje se je vrstilo za srečanjem, razgovor je sledil razgovoru, vtisi so

se nabirali, spoznanja grmadila. Tako močno je bilo vse to, da še po tolikih letih ni moglo popolnoma zbledeti in se mi podobe kot utrinki zbujaajo v spominu. Kako je že bilo?

Vinograd v Urbanovem pobočju. Kmečka primorska grča z motiko razbija kepe trde zemlje. Begunec iz sončne Goriške, prišlek ob severni meji. Doma ni mogel vzdržati tujega nasilja. Bo vzdržal tu v mrzlih severnih vetrovih? Trpka je bila njegova dosedanja življenjska pot. Kaj mu bo naklonila bodočnost tu na severni meji? Kdo ve?

Žitno polje ob poti k Sv. Križu. Ženski žanjeta žito. Oprezni sta in redkobesedni. Kaj več ne uspem izvleči iz njih.

Nasproti mi pride očanec. Bojovník z Doberdoba in Piave. Nobene vojne ne bi rad več dočakal. Teško mu je vsakdanje življenje. Dinar je z mesečnim zaslužkom sto dinarjev in cajnasto obleko na leto.

Grapa ob Bresterniškem potoku. Šolarček-pastirček napaja živino. Preveč da jih je bilo pod škodljami bajte, pa je moral s trebuhom za kruhom. Za hrano in stanovanje hlapčuje.

Breg na drugi strani potoka. Vol vleče na vozu sod vode iz doline. Po grebenih je pritisnila suša. Voznik toži, da slovenskih izletnikov v teh krajih sploh ni. Številnejši in oblastnejši so tujci z one strani meje.

Naletimo na mlajšega človeka. Za obrtnika se predstavi, tuj državljan je. Jadikuje, da ni zaslužka; če pa je delo, ni plačila. Tu nekje ima nekaj lastne zemlje. Ne sme je prodati, ker so mu tako ukazali iz tujine. Pomislim: eden izmed tujih agentov je. Tuj mostiščar, predstraža germanskega pohoda na Jadran in Balkan. Z ošabnostjo pribije, da mu je vseeno, kje živi, tu ali onstran, pod tem ali onim gospodarjem, pod to ali ono oblastjo.

Žleberški ribniki. Raztrgana bajta. Beda razsaja okoli nje, lakota gospodari v njej. Možak govori. Njegovega jezika ne razumem, slovenskega ne zna. Le vsako deseto ali dvajseto besedo ujamem. Preplašen fantek se skriva in tišči pod polomljeno klopjo. Pičila hrana jim je dan za dnem zabeljena s tolažbo o lepših in boljših časih, ki da bodo prišli.

Bajtarji na Boču. Tožijo, da ni nobenega zaslužka. Meja je zaprta. Spustiti se bodo morali v dolino ali pa stopiti čez mejo, menijo.

Sv. Duh na Ostrem vrhu. Trgovina. Kako? Zelo slabo. Les nima nobene cene. Žita pridelajo komaj za nekaj mesecev. Cest in poti v dolino Drave ni. Slovenci onstran Drave ne kažejo nobenega zanimanja za svet in ljudi na Kozjaku, za njegove brige in težave. Sprašujejo me, kako gleda slovensko središče na množične pobege čez mejo.

Begunec. Možje postave so ga prijeli. V rokah mu drhti listek z naslovom delodajalca, novega gospodarja na oni strani meje. Zakaj rine tja čez planke? Za delom. V Jugoslaviji ga ni.

Gradišče z mogočnimi starimi lipami. Ljudje so molčeči in zaprti vase. Bajte revne. Gostilničar je steber slovenstva, Ciril-Methodova šola njegova trdnjava.

Mlin ob ožboltskem potoku. V njem živi hlapec. Za ceno stanovanja v hladni grapi služi in gara gospodarju noč in dan, leto za letom. Suženj, ki ne vidi izhoda.

Nad grapo močnejša hiša. Gospodinja me povabi in postreže s kruhom in talkovcem. Kapla s staro šolsko raznarodovalnico.

Gori na meji se zapletem v krog državnih mejnikov, ki s treh strani varujejo skromno bajto in ji odpirajo vrata na naše ozemlje. Kaže, da je šlo pri razmejitvi za posamezne bajte. Gospodar služi vsakdanji kos črnega kruha z drvarjenjem. 15 din mu vrže kubik drv, deset do dvanajst par pa kilogram oglja.

Med Sv. Pongracem in grebenom Kapunarja nabira suhljad osemdesetletna starica. Toži o današnjih časih. Preteklost ji je bila lepša in boljša. Brez tuje pomoči je vzredila ducat zaroda. Danes pa so z otroki težave. Ni dela, ni kruha.

Sv. Trije kralji. Na CM šoli poučuje mlad učitelj, emigrant s Primorske. Obupuje. Sv. Jernej na meji. Fantek ne razume moje govorice. Ne zna slovenski. Šola je zelo daleč, kdo bi jo obiskoval.

Pernice. Župnik se razburja: Povejte v središču Slovenije, da smo siti besed in obljub. Ljudje tu ob meji postajajo brezbrizni in otopeli do vsega. Meja je v razsulu in do skrajnosti ogrožena.

Nekdanji perniški župan, zaslužen, da je kraj ostal pod Jugoslavijo, razkazuje mesta, kjer so stale strojnice v času boja za našo severno mejo. Pripoveduje, da so ljudje razočarani nad Jugoslavijo. Zaprli so se vase in pestijo jih skrbi za jutrišnji dan. Nihče ne vidi izhoda iz stiske.

Sv. Urban pod Košenjakom. Raztrgana bajta. Okoli nje opleta mršava krava, rednica družine. Pasti se mora po tujem svetu. Sosedje, lastniki zemljišč okoli bajte jo srdito preganjajo. Družina v bajti pa živi od tega, kar krava z gobcem nakrade.

Ojstrica. Konec poti čez Kozjak.

Iz zamaknjenosti v preteklost me je zdramilo vroče opoldansko julijsko sonce. Ko se je nagnilo na drugo polovico neba in usmerilo svojo popoldansko pot proti Dravi, k njenemu izviru, mi je misel že iskala po Kozjaku današnjega dne. Kakšne spremembe so Kozjaku in njegovemu prebivalcu prinesli pogoji novega slovenskega in jugoslovenskega življenja?

S prijateljem sva z vrha Urbanovega hriba iskala orientacijo v širši prostor. Proti severu se nama je odpiral slikovit svet Slovenskih goric, na jugu nama je razglede omejevalo od vzhoda proti zahodu položeno Pohorje, proti vzhodu sva opazovala štajersko prestolnico z dravskim poljem v ozadju, nad Dravo pred nama pa se je bočil najin Kozjak.

Začela sva pobirati stopinje planinske poti dolge šestdeset kilometrov. Zoreča in žareča jabolka so vabila, močno dišeče breskve so dražile, poletna sopara je tlačila, morila naju je huda žeja.

Po ravnem sva kmalu prišla v prvo večje naselje, v vasico Gaj, nekoč Sv. Križ. Vasica se ponaša z lepim kostanjevim gajem, po katerem je najbrž dobila svoje novo ime. V vaški gostilni so naju lepo postregli z domačim kosilom, pristno domačo vinsko kapljico.

Osvežena sva odrinila proti Tojzlovemu vrhu. Tu naju je presenetil lep planinski dom. Ko sva nezadovoljna brundala okoli njega in pritiskala na številne kljuke, se je nenadoma visoko nad nama prav v podstrešju oglasilo neznano žensko bitje. Do naju ni hotela, midva pa do njega nisva mogla, četudi bi to hotela. Vse je bilo pod ključi in tudi pri najboljši volji nama nikakor ni moglo pomagati. Oskrbnik je odšel meni nič tebi nič, na popoldanski potep in pozabil na morebitne planince. Ostala sva sredi lepe narave in vdano čakala ure in ure, da se bo ključar vrnil. Ko pa so na zemljo legle prve večerne sence, sva mrknila v dolino, v Bresterniško grapo. Prekoračila sva potok in se pognala po stranski grapi proti Žavcarjevemu vrhu. Že v mraku sva obstala pred planinskim domom. Ob prijazni postrežbi gospodinje kmetijskega posestva in oskrbnice doma sva se po starem raznežila o starih zlatih in mladih časih, ko sva bila deležna po planinskih domovih take domačnosti, kakor sva jo bila doživela danes tukaj.

V lepem jutru, ki se je razlilo po Kozjaku, sva krenila skozi gozdove proti Ostremu vrhu. Začela sva jahati slemena in se spuščati v globeli. Že je bila pred nama soteska Bistrice. Navzgor in navzdol ob njej naju je gonila planinska markacija, naju postavila na avtomobilsko cesto, pa spet pognala ob potoku v strmine nad njim, na greben, s katerega se je vsiljevala bela makadamska cesta. Počasi sva švedrala po njej, postajala, opazovala pokrajino in se po polževo bližala naselju Ostri vrh z daleč naokrog vidno cerkvijo.

Sonce je grelo in Ostri vrh se je kopal v njegovih žarkih. Občutila sva, da tudi tu kipi novo mlado življenje. Nova cesta, na njej avtobus. Nove zgradbe, mogočen spomenik. Nehote sem primerjal podobe izpred tridesetih let. Tudi Kozjak je dočakal nove lepše dni. Iz srca mu jih privoščim. Počivala sva v vaškem gostišču. Deležna sva bila ne samo sodobne postrežbe, tudi dobrot, o katerih nekdanj nisem smel niti sanjati. Ko sva se dodobra podprla, sva stopila mimo spomenika še na vrh hriba. Gledala sva po svetu daleč naokrog in poškilila še k sosedom čez mejo. Gosti mrč naju je prikrajšal za lepote sosedne dežele.

Z vrha sva morala spet navzdol, strmo navzdol v dolino Črmenice, na trdo cesto. Nisva se dolgo otepala z njo. Prestave sva premaknila v hrib. Mimo kmečkih bajt, pred katerimi sva ogledovala raznovrstne kmečke stroje, simbole višje življenjske ravni, sva končno pridrsala v Gradišče. Tu sva se najprej po stari navadi, ki jo prinesejo leta, krepko obregnili ob razpadajoče poslopje predvojne CM šole, v kateri je tudi današnja osnovna šola. Pred krčmo sva posedela in pokramljala z domačinom in strežajko, ki jo je s panonske nižine prignalo iskanje kruha in dela. Pri hiši je opravljala vsa mogoča dela deklet, pestunje in natakarič. Zaradi sramotno nizke plače je odpovedala. Zazdelo se mi je, kot da slišim odmev tistega starega predvojnega časa. Da bi le bil izjema in ne pravilo!

Do Kaple sva imela za seboj že polovico pešpoti, drugo polovico pa nama je olajšal avtobus redne proge Maribor–Kapla. V vasi sva dolgo iskala večerjo in prenočišče. Ko je bilo to nekako v redu, sva skočila še na Sršenov vrh. Tam sva stopila v tipično kozjaško kmečko bajto, si jo ogledala in se pogovorila z gospodinjo.

Noč sva srečno preživela in nesrečno prebedela. Drugače ni bilo mogoče sredi prostrane dvorane z ozkim in skromnim kavčem ter z eno samo revno stolicco. Pa kaj sva hotela drugega! Bila sva vsaj pod streho. Bolj utrujena kot od najdaljše ture sva švignila iz vasi in pohitela po dobro markirani poti na državno mejo in ob njej dalje proti zahodu. Koračila sva čez njive in travnike in v prvi hiši tik ob mej sva bila že ob zgodnji uri povabljena na mošt. Prijaznemu gostoljubju sva se morala prav tako prijazno zahvaliti, češ da sva pri zelo šibkih želodcih. Po več urnem sprehodu ob meji sva se znašla na mejnem prehodu pod vrhom Sv. Pongraca.

Nič težav ni bilo z obmejnimi čuvarji. Še mrdnili niso. Počasi sva pihala v breg in si grizla kolena. Da je dobro, če opraviva tudi malo pokore, sva se tolažila izpod brk. Zakaj naj bi opravljala pokoro in zakaj ravno tu v tem prekletem bregu, nisva razmišljala. Z borovnicami sva se tolažila in blažila gorje, ki nama ga je prinašala romarsko uglajena drča do svetnika na vrhu. Okoli cerkve je še vse kazalo na nedavno romanje, ki združuje vernike z obeh strani meje. Tudi sicer je tu prava kooperacija obeh strani. Kaže se v popravljanju in vzdrževanju stare cerkve. Sosedje zbirajo denar, naši opravljajo vsakovrstna dela pri cerkvi, praznujejo in molijo pa skupaj. V senci sva si privoščila malo odduška, nato pa se spustila po drugem bregu proti Remšniku. Neprestano sva ga imela pred očmi, toda le počasi sva se mu bližala. Da sva ga ujela, sva se morala precej oddaljiti od meje in krepko skočiti z glavne smeri najine poti. V vasi sva naletela na skupino domačih letoviščarjev, kar sva vzela za dober znak, ki kaže da se tudi na tem območju Kozjaka giblje nekaj novega. V čedni domači gostilnici sva pospravila tečno kosilo, nato pa rada ali nerada drsala po isti poti nazaj, daleč v breg, kjer sva ujela glavno pot, ki naju je vlekla proti vrhu grebena Kapunarja.

Spet sva morala mimo karavle. Veliko sva jih že pustila za seboj, mnogo pa jih je bilo še pred nama. Tu pa je bila prva in zadnja, kjer sva morala pokazati svoje podobice in obmejne dovolilnice. Procedura je bila hitro pri kraju in že sva stopala mimo drugega Sv. Urbana na najini poti, po kolovozu in stezi tik pod zaraščenim vrhom Kapunarja. Pa se je kmalu spet obrnilo strmo navzdol. Obstala sva pred kmečko okrepčevalnico, gostilno pri Tertineku. Da bi udušila žejo, ni bilo težav, hotela pa sva utešiti tudi lakoto. Prijazno so nama ponudili – Kübelfleisch. Ponudba naju je kar pogrela in kri nama je za hip udarila v glavo. Sledilo je prevajanje besede v domačo govorico. S flajšem je še nekam šlo, težje pa je bilo s kible. Meso iz kible! Nesreča je bila v tem, da so se ob besedi kibla obudili spomini na tiste čase, ko so nas podili in gonili od aresta do aresta, od kible do kible. Pa so nama domači svetovali samo pet dek za pokušnjo. Mencala sva in mencala, nato pa se le odločila za tistih tveganih pet dek. Ko je brhka domača hči z dvoletno gostinsko šolo in z znanjem tujih jezikov postavila pred naju »pokušnjo«, sva bila v zadregi. Pred nama na krožniku ni bilo nič drugega kot prava domača šunka, potegnjena iz masti v čeburu. Turistična posebnost in privlačnost za tuje goste! Jadrno sva pospravila malo pokušnjo in se odločila še za veliko porcijo. Na mah sva pozabila na to in ono kible.

Teško je bilo slovo od prijaznih in dobrih ljudi. Zato sva odhod kar se da zavlačevala. Od strmega spusta s Kapunarja sva bila tudi pošteno izdelana in posedanje nama je kar dobro delo. Morala sva si nabrati tudi novih moči za nadaljnji spust v globoki jarek Radeljskega potoka in za strm vzpon na njegovem drugem bregu. Po tej strani je še kar dobro šlo, na nasprotni pa je bilo spet obilo pihanja. Visoko gori na pobočju Bričnika sva stopila na odprt svet. Že v temi sva se zatekla v gostišče pri kmetu Glavarju v Podlipu. Tu je tudi postojanka PD Vuzenica. Nova točilnica je bila že nared, stranišča in menda tudi kopalnice pa šele v dograjevanju. Ponoven dokaz novega življenja. Izkušnje z one strani meje dobivajo korene tudi na naši strani. Kmečki turizem je na pohodu. Le s prenočevanjem je bilo malo težje. Nič se nisva razburjala, saj vsega naenkrat v resnici ni mogoče narediti, še manj pa zahtevati. Zadovoljila sva se s spanjem na senu.

Naslednji dan sva zarana odrinila čez greben mimo cerkve Sv. Primoža, ki stoji prav na robu Primoškega grebena, in zavila proti severu, da bi spet dosegla državno mejo. Šlo je gori in doli, mimo osamljenih kmetij in mogočnih starih lipovih dreves. Pod cerkvijo Sv. Jerneja, ki stoji čisto na meji, sva prišla do velike Primoževe kmetije in posedla v prijetno hladni senci košatih lip. Domači so hiteli pospravljat seno, vrli graničarji pa so jim krepko pomagali. Drug drugemu pomagajo, kjer in kadar le morejo. Beseda je dala besedo in na mizo pod hladno lipo je mlada in zgovorna gospodinja postavila mleka in tolkovca. Pogovor je tekkel o težavah Kozjaka in o višinskih kmetijah na tem odročnem delu slovenske zemlje. Nič tožba, nič stokanja in jadikovanja ni bilo v besedah domačinov. Z vedrostjo in predvsem z delom, s trdim delom, se morajo prebijati skozi življenje. Pri vsem tem pa ni nič obupa, saj je življenje tudi tu gori lepo. Res pa je, da bi morali na te in take kmetije vsaj tu in tam bolj pogledati in videti, s čim bi jim pomagali v skupni tok našega življenja. Čas je potekel in odriniti sva morala dalje.

Kmalu za kmetijo sva padla v novo in k sreči v zadnjo grapo, v globoko sotesko Mučke Bistrice. Pridrsala sva na cesto in do lepe nove šole v Braniku. Ambulantno trgovino, to je trgovino na kolesih avtobusa, sva v tej grapi srečala in videla prvič. Spet nekaj novega na Kozjaku! Pametna zamisel in velika pomoč oddaljenim krajem. Tudi nam je prav prišla. Privoščila sva si mrzlo kosilo, popila v družbi domačinov nekaj osvežujoče pijače, še malce poležala v senci ob žuborečem potoku, polnem ribjega življenja, nato pa vzdignila svoje stare kosti in jih usmerila proti Pernicam. Zadnji in najtežji zalogaj poti sva začela žvečiti previdno in polagoma. Pokonci naju je držala ugotovitev, da rineva in se pehava iz zadnje grape sedaj že dobrega znanca, če že ne še prijatelja, Kozjaka. Ko sva bila že precej visoko v bregu, se nama je prikazala lepa bela pentlja nove ceste iz doline proti Pernicam. Nerazvite so tako povezali z razvitimi v dolini.

Po dveh urah hudega vzpona sva že stala pred staro leseno šolo in pred zelo staro cerkvijo v Pernicah. Pod šolo sva opazila živahno gradbišče. Učitelj je pojasnil, da je gradnja namenjena novi šoli v nadmorski višini prek tisoč metrov. Pred nočjo potrkala na vrata kmečke bajte, ki so jo leta krepko stisnila k tlom. Taka je bila zunaj, znotraj pa prijazna in gostoljubna. Znašla sva se pri kmetu Plazarju. V hiši je bilo vse v živahnem vrtenju. Gospodinja je imela polne roke dela v kuhinji, hčerki sta ji pomagali, gospodar pa je imel opravka z delavci-zidarji in obrtniki, ki so hiteli z deli pri gradnji nove hiše. Postavili so jo na lepo razgledno točko, v njej pa bo gostišče, sobe za tujce in novo, zračno stanovanje za družino. Kljub obilnemu delu naju niso zanemarili. Skuhali so nama ajdovih žgancev, jih zabelili z zaseko, dodali latvice planinskega mleka ter nama odstopili še svoje postelje. Hvala vam, dobri ljudje!

Po odličnem zajtrku sva naslednjega jutra krenila na zadnjo etapo najine planinske ture. Gostitelji so nama zaeželi srečno pot in nasvidenje ne več peš, ampak z avtomobilom. Preko manjšega grebena pod tretjim in zadnjim Sv. Urbanom na Kozjaku sva v glavnem pešačila po novi, toda še nedokončani kozjaški cesti, ki prihaja z Ojstrice in se bo preko Pernic povezala s cesto iz Bistrice. Cesta naju je vodila pod najvišjim vrhom Kozjaka, pod Košenjakom, ki se popne pod nebo do višine

1521 m. Polagoma sva se bližala vasi Ojstrica. Prekoračila sva grapo Velke, na vrh Košenjaka pa naju ni prav nič mikalo. Obiskala sva ga že prejšnje leto. Boljše ocene mu nisva mogla dati. Res, da je najvišji v Kozjaku, res pa je tudi, da zaradi svoje zaraščenosti in težke prehodnosti ne nudi obiskovalcu prav ničesar razen zgodovinskega in velikega obmejnega kamna, ki na istem mestu kljubuje že polnih petdeset let. Planinski likof sva imela v gostišču na Ojstrici. Nedelja je bila. Od blizu in daleč so se semkaj zatekli in zbrali številni prebivalci razsežnih pobočij Košenjaka. Stopila sva še navzgor po cesti, ki se zavija v mogočnem loku preko južnih bregov Košenjaka.

Obstala sva pred obnovljeno kmečko hišo. Radovednost naju je pognala preko njenega praga in znašla sva se v lepo urejeni sodobni kuhinji, videla sva pa prav tako lepo urejene stanovanjske prostore. Spet sva bila postrežena s talkovcem. Ob njem sva se razgovarjala v doraščajočima dekletoma, ki sta se postavljali v lepih zlato obšitih oblekah. Prepričana sva bila, da bo v hiši svatba. Pa sta odkimali, češ da je še prezgodaj. Od zadnje hiše Kozjaka sva poletela še po Goriškem vrhu, mimo Treh križev in ostankov starega gradu ter padla v gostišče v Grajski bajti, kjer pa je že gospodaril dolinski turizem. Zadnji koraki so naju ponesli k mogočni Dravi. Prišla sva v mestece Dravograd.

Najina tura po mariborski jubilejni planinski poti čez Kozjak je bila tako pri kraju, ne pa še potovanje, saj je bilo do doma še daleč. Poiskala sva zavetišče v gostišču nad Dravo. Pod oknom je šumela Drava. Zabundala sva tisto: Po nebu ščip plava, šumi, šumi, Drava... in že so naju odnesli valovi v prepotrebno spanje. Sredi noči, ki je ob luninem svitu ležala nad dravsko dolino in jo je prijetno polnilo žuborenje bleščeče se reke, me je napol prebudilo škrtanje in škripanje. V polsnu sem divje skočil k vratom, ki so bila priprta, jih zaprl in znotraj zaklenil. Legel sem in nemo-teno nadaljeval s spanjem. Spet sem v dremavici zaslišal trkanje in pridružen glas: »Odpri, odpri.« Zginite, če ne bom poklical milico, sem odgovarjal v spanju. Pa spet prošnja pred vrati in še glasnejša grožnja za njimi. K sreči sem se prebudil, prižgal luč in se ozrl po sosednji postelji. Bila je prazna. Pred vrati stoji torej moj dragi planinski tovariš. Hitro sva se sporazumela ter hihitajoč zlezla spet pod svoje odeje. Preden sva zaspala, sva se skupno spomnila na pesnika in njegovo prelepo, za najin primer kot nalašč prirojeno pesem:

Po nebu ščit plava,
šumi, šumi Drava...
»Kaj v moji je glavi nocoj?«

Na račun nočnega dogodka sva se samo posmihala, nato pa ga vrgla čez ramo. Z avtobusom sva krenila navzdol po dravski dolini.

V naši severni prestolnici sva hotela opraviti še svoje zadnjo »uradno« dolžnost. Zmagoslavno sva vkorakala v mesto. Na pristojnem planinskem uradu sva položila svoja planinska potna lista in prosila za izstopno planinsko vizo iz območja mariborskega planinskega društva. Tedaj pa je nenadoma zavreščalo v zraku. Birokratski zmaj je odprl žrelo in bruhnil na naju ogenj in žveplo. V potnem listu je manjkal namreč žig Tojzlovega vrha oziroma doma. Tega pa nisva bila kriva midva, pač pa tisti nesrečni oskrbnik, ki misli, da so planinci zaradi njega in ne on zaradi njih. Zato bi morala nazaj in se potruditi, da bi tega nesrečnega človeka le nekje odkrila in ga prosila za uslugo. Midva pa nisva bila istega mnenja. Zavrelo je v nama in na zmaja sva se spravila z vsemi topovi. Udarila sva s tako silo in s tako jeznoritostjo, da je treskalo in grmelo. Z dvignjenim nosom sva zaloputnila vrata svete birokracije in odvihrala v bližnje pivsko zavetišče.

Pot čez Kozjak je bila pod streho. Udobna in naporna je, položna in strma, pestra in zanimiva. Mimo lepih in obsežnih njiv belo cvetoče ajde teče, preko zelenih travnikov, skozi svetlo zelene mešane in skozi temno zelene jelove gozdove se vije; hiti mimo lepih tis, vitkih belih brez; plazi se skozi gosto in obsežno borovničevje, malinovje in jagodičje; počiva pod starimi košatimi, senčnatimi lipami in pozdravlja naj-

večjo in najstarejšo lipo na Slovenskem; se poganja čez jase in svetlo zelene zaplate košenic in senožeti; se uklanja preko globokih grap in sotesk; se sprehaja po položnih slemenih in gorskih hrbtih, vzpenja na vrhove z lepimi razgledi, pozdravlja slikovita raztresena naselja, osamljene stare bajte lesenjače-brunarice ter slovenskega človeka na naši severni meji; odkriva stare spomenike, cerkve, opozarja na obrambne zidove nekdanjih taborov, kaže na mnoga lepa kulturna in zgodovinska obeležja. Ne priganja k naglici, opozarja na zmerno hojo in vabi v prijetna počivališča. Kliče k številnim virom in studencem zdrave vode, ki je zaradi neprepustnih tal ne manjka niti na vrhovih. Postavlja se s svojo odlično markacijo in se zahvaljuje mariborskim planincem, ki so nanjo upravičeno ponosni. Na uho šepče, da so imele pri delu zanj glavno besedo planinke, saj o tem pričajo imeni Smiljana in Jasna, ki sta natisnjeni v vodiču. Bodimo jima hvaležni!

Mariborska jubilejna pot nam je odprla nov svet, ki je bil še do nedavnega neznan, odmaknjen, vase zaprt. Ni dvoma, da bo ta košček planinskega sveta pritegnil mnoge ljubitelje narave in lepote severnega predela slovenske zemlje. Pridobil bo prijatelje in občudovalce, ki se jim je zamerilo civilizirano, motorizirano, komercializirano in asfaltirano Pohorje. Semkaj se bo zatekel tisti, ki se hoče izogniti trušču in hrušču vreščečih tranzistorjev in zvočnikov.

Beli trakovi, vezi sveta, so prepredli Kozjakova pobočja, zlezli na njegove vrhove in mu spremenili lice. Po teh sodobnih življenjskih žilah se pretaka sok novih časov, kri novega življenja iz doline v hribe in nazaj. S cestami so se višine ponižale, razdalje z dolino skrajšale. Vezi s hitro razvijajočimi se industrijskimi središči se utrjujejo, razlike med mestom in vasjo se manjšajo. Gozdna bogastva in kmetijski pridelki odtekajo med potrošnike v dolini, stvari višje življenjske ravni in delovna sredstva, ki spreminjajo delo in življenje kmetov, pa gredo tja, kjer je doslej gospodarilo le trdo življenje.

Državna meja je, žal, ostala nedotaknjena. Ni pa več neznosna pregrada, ni več zapornica življenjskemu prelivanju. Spremenili smo jo v sredstvo zblíževanja, sporazumevanja in sodelovanja. Vrata obeh sosednih hiš so široko odprta, sosed sega sosedu v roko. Toplo voščilo dobrega jutra odmeva mimo starih obmejnih kamnov, ki jih polagoma prerašča cvetje človeškega razumevanja in spoštovanja.

Valovi ljudskih množic pljuskaajo čez mejo in se zlivajo preko prelazov in čez vrhove. Turistični zgledi one strani postajajo zanimivi in privlačni tudi za našo. Kmečki turizem brsti in obeta postati izdatno dopolnilo v kmečkem življenju, ki ga tudi delovna mehanizacija in motorizacija spreminjata in izboljšujeta. Z lastnimi silami in sredstvi si turizem počasi, toda odločno utira pot v lepi kozjaški svet. Planinski domovi, kmečka gostišča, tujske sobe, domače kuhinjske in druge posebnosti vedno glasneje vabijo v nekoč odmaknjene in zaprte kraje. Turista vabijo tudi domače dobrote. Tu so doma ajdovi žganci, okusna zaseka, dišeče bučno olje, vložena šunka, slasten ržen kruh, pristno planinsko mleko, domače žganje in tudi tolkovca, pijače iz lesnik in drobnic, je povsod na voljo.

Kozjak je dežela dobrih ljudi. Človek na Kozjaku nima več občutka manjvrednosti. Enakovreden in enakopraven član nove družbene skupnosti in stvarnosti je. Zaradi tega je veder in zre z zaupanjem v svojo in našo skupno bodočnost. Sam išče novih poti v boljše življenje. Živahen je, prijazen, odprt in nadvse gostoljuben. Vesel je gosta-tujca, rad mu odpre vrata. Tolkovec in obup nista več njegova gospodarja. Na Kozjak uspešno prodirata tudi prosveta in kultura. Nove in lepe šole stojijo v Braniku, na Pernicah, Remšniku in Ojstrici. Vzgojni zavodi niso več kazenske postojanke, niso več pregnanstvo in mučilnice niti za otroke niti za učitelje. Polne so sonca, toplote in svetlobe. V njih slovenska beseda ni več sirota, ki bi jo potisnili v kot ali se je vpricho tuje govornice sramovali. Enakovredno in enakopravno se postavlja domača beseda ob tujo. Učitelj na Kozjaku ni več kaznjene reakcionarnih režimov, je svoboden oblikovalec novih slovenskih rodov.

Osnove vsakdanjega življenja Kozjaka in njegovega človeka pa obstajajo še vedno gozd, živinoreja in poljedelstvo, seveda v novih pogojih vzgoje, vzreje in obdelovanja. Kosilnice, traktorji, motorne žage in drugo so olajšali delo in zamenjali delovne

roke. Električni pastirji so odpravili kozjaške značilnosti, pastirje-starce in pastirčke-hlapčke. Tudi tu odteka mlada delovna sila v dolino in pomaga k razvoju svojih nerazvitih gnezd. Vpliv dolinskega življenja in dela sega vedno globlje in vedno više v kozjaško pokrajino. Močnejši je na njegovem vzhodnem delu, kjer so posebno žive delovne tipalke mogočnega gospodarskega razvoja glavnega štajerskega mesta, manjši in šibkejši na zahodnem koncu, kjer krajevna dolinska središča še niso dosegla večjega vzpona.

Vse to in še mnogo več je današnji Kozjak. To več sem videl in doživel, spoznal šele tedaj, ko sem ga obiskal, prevrnil vse njegove grape in vrhove in modroval s človekom na njej. Videl sem, da je z njegovih oči zlezla siva mrena slepote, opazil, da je z njegovih lic splahnela bledica včerajšnjega dne, in občutil, da je z njegovih prsi padlo breme more in skrbi za jutrišnji dan. Kozjak je usmeril svoj korak v domačo sosesko in našel svoje mesto v krogu slovenske in širše državne skupnosti. Zato kipi v novem življenju.

Današnji Kozjak ni več Kozjak izpred druge svetovne vojne!

Nagrajeno v natečaju 1970
za najboljši planinski spis. Op. ured.

IZ MOJIH POHODOV NA STOL

ING. PAVLE ŠEGULA

Plečati in korenjaški Stol me je vabil k sebi že v rani mladosti, pa se mi želja dolga leta ni hotela uresničiti. Pobljže sva se seznanila šele nekega lepega nedeljskega jutra pred kakimi desetimi leti.

Sprejel me je ves topel, z zlatorumenimi Zoisovimi vijolicami, puhastimi oblački raztepenimi sem in tja nad grebeni Karavank in bližnje Begunščice, s silnim Triglavom v čadastih daljavah in zvončkljanjem ovac po strminah bližnjega Vajneža.

Na vrhu smo posedli okrog razdrtega lesenega križa in se ozrli po koroški deželici, kolikor se nam je razodevala, skozi mrčaste meglice in belkaste kope kumulusov, ki so se kot gradovi iz sanj bohotili nad plavozelenimi globlinami. Razcapana spominška knjiga je romala iz rok v roke, da bi pripisali svoja imena in misli k množici zapisov planincev iz sosednje Avstrije, ki so tod pogosti gostje in imajo kljub svojim Visokim in Nizkim Turam radi tudi dosti nižje Karavanke. Medtem pa so pogledi naših gornikov obrnjeni največ k Triglavu in še kam višje, k vrhem onkraj meja naše domovine, tako da so z naše strani prav obmejni vrhovi deležni najmanj pozornosti in ostajajo, kot v posmeh boju za življenje in obstanek iz polpretekle zgodovine našega naroda osameli, hkrati pa množičen cilj bolj podjetnih sosedov.

Podobne misli so prav na Stolu burile domišljijo že marsikomu, da je Stol v nekem smislu zelo zanimiva gora, ki od drenovcev najprej na samosvoj način povezuje lju-bezen do gora z bojem za obstoj našega malega ljudstva.

Tistega poletnega dne še nismo mislili na množične zimske pohode, ko smo se vračali mimo razpadajočih temeljev nekdanje planinske kočice in zarjavelih ostankov opreme, čeprav se nam je zdelo, da bi se morali večkrat spomniti ljudi, ki so celo tu gori pre-livali kri za svobodo, ki ni nikjer tako zelo pričujoča kot prav v svobodni gorski naravi...

Minevala so leta, ki so obrusila tudi strogi, našemu gorjansko mislečemu človeku pogosto nerazumljivi obmejni režim, ki si vsaj del krivde za reven obisk teh gora mirno lahko naprti na svoja ramena. To se lepo kaže zadnja leta, ko hodimo na Stol brez dovoljenja za obmejni pas in se s potnim listom v žepu lahko podamo celo preko meje. Največ pa so k večjemu obisku poletni in pozimi prispevali organiza-torji ZZB NOV Jesenice, ki so se odločili, da bodo v spomin partizanskega boja na

Stolu 20. februarja 1942 z množičnim obiskom počastili spomin na padlega partizana Jožeta Kodra in naš osvobodilni boj v gorah.

Zdi se mi, da je zamisel vredna hvale iz vidikov tistih udeležencev pohoda, ki jih bolj privlači njena športna kot duhovna komponenta. V dogajanju se kasneje obe zlijeja v novitem doživetju, ob katerem tudi spomin na februarско borbo dobi bolj otipljive oblike in se skozi trdoto zimskega vzpona zavemo veličine in tragičnosti nekdanjih dni, ki jih celo marsikak udeleženec šele danes razume v njihovi pravi razsežnosti. Prav zato so mi naši pohodi na Stol iz leta v leto ljubši.

Zasnežen, tu in tam poledenel kolovoz se v podnožju gore zažre v temne gozdove in nas spremlja tja do Valvazorjevega doma, kjer po letu dni spet srečujemo znane obraze in cele skupine planincev iz različnih društev.

Hrušč in trušč, včasih tudi neubrana pesem in nekoliko nemirna nočitev so pač nujno zlo, ki spremljajo vsako množičnost. Naj so nam še tako odveč, uidemo jim šele zarana, ko se razvijejo dolge vrste proti Zabreški planini in naprej v tanko gaz, ki se neusmiljeno strmo in kar se da izdatno prebija vse više do meje gozdov in nato skozi srež in pršič, mestoma po spihanih travnatih pobočjih in spet skozi zamete tja do koč, pa naprej do kopastega vrha.

Kadar nam ni bilo do nočišča v Valvazorjevem domu, smo s Stanetom že prvi dan odrinili do Prešernove koč, kjer pa tudi nismo bili dosti na boljšem, kar zadeva miru. Podobno kot mi, so mislili tudi drugi, da ni bilo v tesni kočici niti enega prostega kotička in smo ob slabi peči na mrzlem kamenitem tlaku pošteno zmrzovali. Na obilno zasedenih ležiščih smo potem poslušali bolj ali manj posrečene šale, medtem ko je zunaj neusmiljeno pustošil veter in raznašal oblake pršiča, da je sproti zamedlo vse sledi na pobočjih gore.

V polsnu so se potem motale misli okoli vojnih časov in doživetij. V nosnicah se je

Na vrhu Stola – spominski pohod 1971 (drugi z desne proti levi dolgoletni odbornik UO PZS Milan Zinauer)

Foto ing. P. Šegula

dramil vonj po premočenem zamaščenem usnju. Dišalo je po dimu in kmečkih izbah, med pihanje vetra so se mešali udarci stenske ure. Dramile so se misli na podobne noči, ki smo jih prestajali na skritih stražarskih mestih, na pohode skozi temo in na napetosti ob spopadih s sovražnikom. Kako daleč je že tista borba na Stolu, še tistim, ki so jo samo doživeli, se zdi daljna in odmaknjena kot bajka iz otroških dni. Tu in tam so pevci v prenabiti jedilnici urezali kako posebno udarno pesem iz starih bojnih dni ali pa prešerno narodno popevko. Zvoki so se lovili med lesenimi špranjami in okrog zavitih stopnišč ter se mešali z ječanjem in smrčanjem spečih, tu in tam so zacvilila okovana vrata in je na strop legel odsev svetilke, ko je kak zapoznlec iskal svoje mesto med spečimi.

Po tako morastih nočeh so mi bila jutra vedno dobrodošla uteha, ko se je v bleščeči sončni svečavi zdramil dan s temnoplavim nebom nad glavo, sveže pometenimi belimi poljanami pod nami in sivimi sencami v severnih ostenjih, nad katerimi zlohotno čepe strehaste opasti.

Ponavadi smo z ranim jutrom že na vrhu, ki mu veter začudo prizanaša, medtem ko okrog kože neusmiljeno buta v obraz, da jemlje sapo.

Z vrha je potem najlepše spremljati prihajanje trum iz doline. Kamorkoli pogledaš, povsod so ljudje: posamezniki in skupine, mladi in stari, nekateri s smučmi, pa spet gorski reševalci z lavinskimi psi.

V protisvetlobi izginjajo nekje na vzhodu v nič Grintovci, koničasti Storžič komaj slutimo, rogljasta Košuta pa strahotno povešena na sever kot božja žaga na kilometrski fronti para nebo med Visoko Vrtačo in Begunjščico.

Triglav je ves veličasten prav na sredi dolge rajde Julijcev, daleč na severozahodu se bleščijo vrhovi okrog Grossglocknerja.

Okrog devete ure zamre žlobudranje množice okrog spominske plošče. V trdnih rokah Lovra Noča plapola rdeča zastava z znamenjem srpa in kladiva, ko se za nekaj trenutkov zberemo ob govornikovih besedah in ko vod vojakov-planincev izstrelj častno salvo.

Potem je srečanja konec in gora spet oživi. Smučarji izginjajo proti Zelenici in Medjemu dolu, mlado in staro pa se zgrinja po stezicah, na katerih se še srečujemo s tistimi na repu pohoda. Vsepovsod smo ljudje, ki se porazgubimo šele spodaj okrog Zabreške planine in Valvazorjevega doma, dokler se naša pota ne razidejo v dnu, kjer jih v Mostah in Žirovnici požro ceste, da se raztepemo na vse konce in vetrove.

V srcih pa ostanejo prijetni spomini in upanje, da se prihodnje leto spet srečamo.

NA POLIŠKEM ŠPIKU ALI MONTAŽU

DR. OSKAR REVA

Julijske Alpe delimo v vzhodne in zahodne. Meja med njimi je reka Soča. Med tem ko so vzhodni Julijci z najvišjim vrhom Triglavom 2863 m vsem slovenskim planincem dobro znani, so Zapadni Julijci marsikateremu tudi razgledanemu planincu malo ali skoraj popolnoma neznani. Vzrok temu je največ dejstvo, da leže Zapadni Julijci večinoma v sosedni Italiji. Zapadni Julijci se začnejo z Mangrtom 2678 m in se nadaljujejo preko prelaza Predel 1156 m do vrha Kanina 2592 m. Severozahodno od te gorske verige potekata dve znameniti dolini: vzhodna dolina Ziljica z Rabeljskim jezerom in zahodna dolina Reklanica ali po furlansko Raccolana. Obe dolini deli sedlo Nevea. Severno od teh dveh dolin se vleče gorska veriga od Višarij 1789 m, preko Viša 2666 m do Poliškega špika 2752 m. Severno od te verige poteka dolina Zajzera ali Za jezerom. V tej dolini leži vasica Ovčja ves. Nemci so slišali Volčja ves in jo prekrstili v Wolfsbach. Italijani ji pravijo Val Bruna. Na severu Zahodne Julijce

omejuje Kanalska dolina. Ves ta predel je pod staro Avstrijo pripadal slovenskemu delu Koroške.

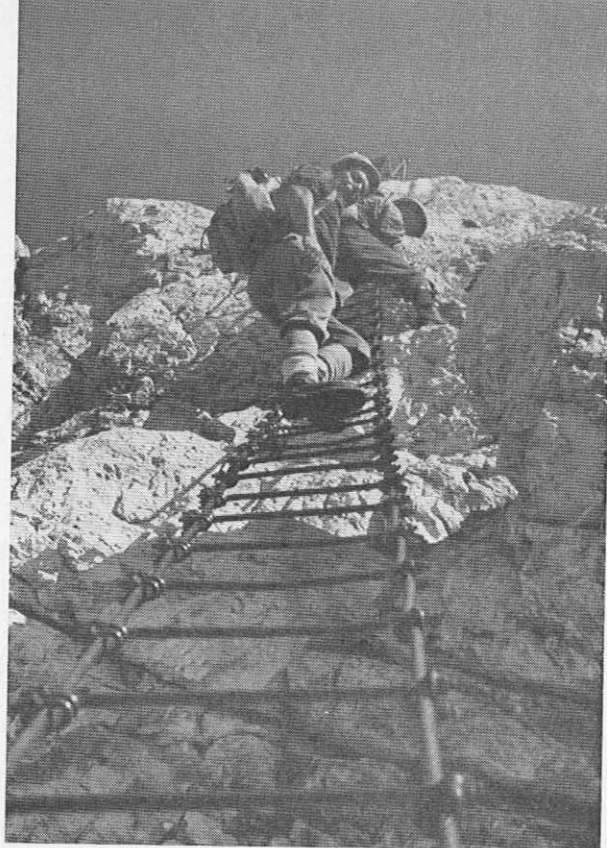
Najvišji vrh Zahodnih Julijcev je Poliški špič 2752 m in je točno 111 m nižji od Triglava. Do njegovega vrha držita dve poti, po južnem pobočju s sedla Nevea in preko severne stene iz doline Za jezerom. Z juga je ta vrh popolnoma furlanski in ga Furlani imenujejo Jof de Montasio. Zato mu tudi mi Slovenci pravimo Montaž. Čudno je, da je dolina Raccolana že od pamtiveka ostala romanska, med tem ko so obe sosedni dolini, Rezijski in Kanalsko dolino, zasedli ob svojem prihodu Slovenci.

Do sedla Nevea pridemo ali čez Predel mimo Rabeljskega jezera ali pa iz Trbiža preko Rablja, kjer je znan rudnik svinca, do jezera in potem dalje ob potoku Jezernica do sedla. S sedla Nevea teče po južnem pobočju nova pot, po kateri lahko vozijo tudi avtomobili zlasti džipi do planine Pecol 1515 m. Furlani pravijo planinski staji casera. Casere di Pecol leže tik pod Montažom. Planina je zelo obširna, tako da se pase tu nekaj sto krav.

Pot poteka najprej preko travnatoga pobočja do nekega sedelca v višini 2200 m. Tu se odcepi pot na levo do bivaka Suringer. Že do sem traja vzpon 3 ure. Nato vstopimo med skale. Letos sredi julija je bilo treba prekoračiti precej obširno snežišče. Nato se vije pot dalje navzgor, deloma preko krajših snežišč, vse do stene, ki nosi ime Hude police. Na avstrijski specialki so Hude police imenovane Hude balice. Najlažji del teh polic so goriški planinci izbrali za prehod na greben. V vertikalno skalo je zabitih kakih deset železnih stopnic in klinov, nato pridemo preko njih do silno visoke lestve. Ta je izdelana iz dveh železnih vrvi in iz železnih prečk. Obe vrvi sta pritrjeni na železnih drogih zabitih v steno, da je lestev kakega pol metra proč od stene. Ko sem se preko te lestve vračal navzdol, sem naštel 135 stopnic. Ako so prečke približno 35 cm narazen, je ta stena okrog 50 m visoka. Toliko je približno visok ljubljanski nebotičnik. Seveda ne poteka stena vertikalno navzgor, ampak je nekoliko nagnjena. Kljub temu se ti zavrti v glavi, če pogledaš zlasti pred seboj navzdol. Najbolje je gledati naravnost v steno ali pa mižati. Navzdol je huje kakor navzgor. Pod lestvijo je v steno pritrjena medeninasta tabla, na kateri piše, da je ta prehod posvečen goriškemu alpinistu Pipanu.

Od vrha lestve pridemo kmalu na greben in nato čez pol ure na sam vrh. Jaz nisem imel sreče z vremenom. Odšel sem iz Ljubljane v nedeljo 16. julija z avtobusom do Rateč na Gorenjskem. Tu sem s potnim listom prekoračil državno mejo in šel peš do Bele peči, vsega kakih 5 km. Iz Bele peči sem se z avtobusom odpeljal do Trbiža in potem dalje do Rablja, ki mu pravijo Italijani Cave del Predil. Od tu dalje ne vozi več avtobus. Šel sem peš 2 km do Rabeljskega jezera. Tu sem počival in občudoval malo znano planinsko jezero, o katerem je Simon Gregorčič spesnil balado po neki davni legendi. Pred dawnimi časi naj bi na mestu današnjega jezera ležala vas. Neka popotnica z otrokom v naročju je iskala prenočišče, pa so jo povsod odslovili. V neki revni koči so se je usmilili in ji dali ležišče na slami. Ponoči pa je nastala tako huda nevihta, da je potok narastel in zalil vso vas, le hišica, kjer je prenočevala neznanka, je ostala. Naslednje jutro je neznana popotnica izginila. Tako pripovedka. V resnici je Rabeljsko jezero ledeniškega izvora kakor vsa alpska jezera. Ko se bližamo jezeru, opazimo na spodnji strani čelno moreno, za katero je nastalo jezero, ko se je led topil in se potegnil nazaj. Jezero leži v višini 960 m. Od tu do sedla Nevea je še 10 km poti. K sreči je pripeljal mimo vojaški avto. Prijazna »alpina« sta avto na moj mig ustavila in me povabila vanj. Na sedlu je vojaška kasarna in malo niže na oni strani hotel, od koder drži nova pot do casere di Pecol. Ko sem polagoma stopal po tej poti navzgor, je za mano pripeljal džip, ki je vozil prehrano za ljudi na planini. Vzeli so me s seboj. Ves čas sem se čudil vozilu, s kako lahkoto je premagal ostre, strme in kamenite vijuge te ceste, ki še ni dokončana.

Šlo je že na tri, ko smo dospeli do planine. Odločil sem se, da počakam do naslednjega jutra. Furlanski planšarji so me povabili v stan, kjer smo zvečer sedeli okrog odprtega ognja na tleh, nad katerim se je kuhala polenta. Velika skleda mrzlega mleka in kos tople polente je bila prav slastna večerja. Nato smo šli spat na zgornja skromna ležišča. Spodaj pa so mukale in prežvekovale krave. Ponoči je nastala

Lestev čez Hude police – na lestvi dr. Marijan Breclj, predsednik PZJ, in dr. Miha Potočnik, predsednik PZS Foto (barvni dia) dr. Miha Potočnik

nevihta in ko sem se zjutraj zbudil, je dež rahlo potrkaval na leseno streho. Vstanem in grem ven. Vsi vrhovi so bili zaviti v oblake. Ko je dež ponehal in je nekoliko posijalo sonce, sem se odločil, da grem kljub vsemu navzgor. Prav ko sem po treh urah preko travnega pobočja prišel do skal, me je obdala megla, vendar sem dobro ločil markacije. Malo pred dvanajsto sem končno stopil na toliko zaželeni vrh. Vzpon s planine je trajal dobrih 5 ur.

Na vrhu se je od časa do časa ščistilo, da sem imel le vpogled v dolino Za jezerom in na sosedne Višarje. Na vrhu je postavljen cementni steber, ki vsebuje pločevinasto škatlo za spominsko knjigo. Bilo pa je v njej samo nekaj popisanih listkov. Tako j zraven je na štirih železnih nogah postavljen zvonec, na katerem piše, naj se med zvonjenjem spominjamo Defarja Francesca, ki je padel v planinah. Bil je znan tržaški alpinist. Sprva sem mislil spustiti se po severni steni navzdol do Ovčje vasi. Toda na vrhu ni nikjer nobenega napisa, kod se gre. Bil sem popolnoma sam in med oblaki. Bilo mi je tesno pri srcu. Zato sem se vrnil po isti poti nazaj. Po lestvi sem sestopal večinoma mižé navzdol.

Še preden pridemo do lestve in potem zopet na samem grebenu so ruševine dveh zasilnih prebivališč. V bližini leže še ostanki premoga. To so ostanki starih italijanskih utrjenih postojank iz I. svetovne vojne. Meja med staro Avstrijo in Italijo je potekala s sedla Nevea preko Montaža dalje do Poldanske glave in naprej proti zahodu. Sestop do planine je trajal štiri ure. Ker je bilo že pet popoldne, sem pri prijaznih planšarjih ostal še eno noč. Zopet smo pri ognju in kuhanju polente prebili prijeten večer. Planšarji so med seboj govorili po furlansko in jih nisem razumel. Doma so iz vasice Pian di la in Pian de qua v Raccolani. Z menoj pa so govorili po italijansko. Spraševali so me o vsem mogočem. Treh naših stvari niso mogli prehvaliti: meso, prekajeno slanino in žganje. Včasih gredo preko meje do Rateč in kupijo te stvari. Čudijo se, da je vse tako poceni, zanje seveda. Pri zamenjavi dajo za 100 din samo

43 lir. Čudijo se, da je pri nas žganjekuha prosta. V Italiji je kuhanje žganja strogo prepovedano, ker imajo monopol samo neke destilerije.

Za gostoljubje niso marali nobenega plačila. Vendar sem jim poklonil dva naša mesna »doručka« in jim vsilil 500 lir. Naj ne mislijo, da smo Slovenci taki reveži. V torek zjutraj sem šel peš do Neveje, kjer me je prijazen delavec vzel na moped in me odpeljal do jezera. Od tu sem s kamionom, ki je vozil mivko, nadaljeval pot do Trbiža. Od tu sem se zopet z avtobusom pripeljal do meje. Nekako opoldne sem bil zopet v Ratečah, kjer sem moral pomakniti uro za eno uro nazaj. V Italiji imajo namreč poletni čas in so za eno uro naprej.

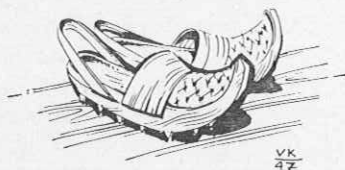
Na vsej poti, zlasti proti vrhu, sem pridno botaniziral. Planina in vse južno travnato pobočje je silno bogato s planinsko floro. Nikjer še nisem videl toliko murk kakor na tej planini. Utrgal sem jih par in ponudil kravi. Ta jih je samo povohala in jih odklonila. Duh po vaniliji, ki nam tako ugaja, krave torej ne marajo. Šel sem na rob planine, kjer se svet strmo spušča navzdol proti Raccolani. Tu mrgoli najlepših Hostijevih saksifrag, ki dosežejo tudi do pol metra višine.

Ko stopamo navzgor po travnatem pobočju, moramo preko in mimo nekega grušča, ki ga nalivi stalno naplavljaajo. Toda kakšne lepote rasto na tem grušču. Prevladuje Sternbergov nagelj. Raste v gruščah tudi po 200 skupaj in posamezne gruče se ločijo tudi po barvi od temno rdeče do svetlo rdeče. Vmes raste tudi rdeči gozdni nagelj. Bele barve zastopajo planinski pelin, beli planinski mak, beli četverozobi slanozor (*Heliosperma*), smiljke (*Cerastium*) in marjetičaste nebine (*Aster*). Rumene barve zastopajo predvsem grmičasta omelika (*Genista radiata*) in kosmata ter kosmatoglava škržolica (*Hieracium villosum* in *villosiceps*), ki ju je zelo mnogo. Na skalah čepijo rododendron, avrikeljni, ki so že odcveteli, skorjasta in grozdnata saksifraga in nekaj kukavic. Više zgoraj sem opazil še nekaj visokostebelnega in dolgocvetnega jegliča. Modre barve zastopajo veliki Kluzijev encijan, ki ga je precej, dalje bavarski encijan, in alpska spominčica. Rumene barve zamenjajo više gori planinska zlatica in zlati petoprstnik (*Potentilla aurea*). Pa še mnogo drugih planinskih cvetk je tukaj, ki zanimajo le botanike.

Ko pridemo med skale in deloma na grušč, se začne prava visokogorska flora, ki je meni najbolj pri srcu. Saj tukaj so najtežji pogoji za uspevanje. Med gruščem mole svoje glavice vijoličasta planinska madronščica, prav tako vijoličasti okroglostni mošnjak (*Thlaspi rotundifolium*), rumeni Wulfenijev grobeljnik (*Alyssum*), ki je nekaj posebnega v Rabeljskem hribovju, bela alpska krešica (*Hutchinsia alpina*), beli alpski in bohinjski repnjak *Arabis wochinensis* in *alpina*). Kmalu se prikažejo skupine v blazinicah, rdeča planinska lepnica (*Silene acaulis*), lilasti pirenejski kamenokras (*Petrocallis pyrenaica*) in najlepša med vsemi modra neboglasnica (*Eritrichium nanum*). Nisem pa opazil triglavske rože in ne alpske velese.

Ko sem bil na vrhu, sem iskal, kaj naj bi še tukaj rastle. In res, na severni strani, tik nad steno, je rastlo nekaj rdečega. Ugotovil sem, da je to nasprotnolistna saksifraga, ki je od vsega tega številnega rodu edina rdeča. In še ena nezatna cvetka uspeva na tem vrhu, pritlikava črvinka (*Minuartia sedoides*), ki je na prvi pogled podobna mahu.

Srečen sem bil, da se mi je izpolnila dolgoletna želja. Pri 67. letu sem se povzpел še na divji Poliški Špik. Videl sem toliko lepih planinskih cvetk in sem prebil dva lepa skromna večera med preprijaznimi furlanskimi planšarji. Zato kličem vsem, zlasti mlajšim planincem, obiskujte tudi ta dragoceni del slovenske domovine.

GORA S SIVIMI KAMNI

MICA KAVAR

račilo se je že, ko smo po enajstih dneh potovanja v Maroko, končno prišli do gorske vasice Asni. Ta naj bi bila zadnji večji naseljeni kraj pred našim odhodom na goro Toubkal. Cesta drži še naprej od vasi in peljali se bomo, kolikor se bo še dalo. A že dober kilometer naprej nas ustavi vojak s puško na rami. Drobna postava in dobrodušen nasmeh na obrazu nas res ne spravita v strah, vendar pa pazljivo poslušamo, kar pripoveduje. Govori v francoščini, počasi in razločno. Pripoved podkrepi še z živahnimi kretnjami in zgovorno mimiko, tako da ga razumemo tudi tisti, ki ne znamo francosko.

In kaj pripoveduje tako zanimivo? – Da je od tu naprej cesta zaprta, ker jo gradijo maroški vojaki. Možnosti, da bi nadaljevali, ni nobene in morali bomo poiskati drug dostop do gore.

Grenka kapljica negotovosti nas prvič na tej poti spomni, da ne bo vedno tako, kot smo si želeli. Vrnemo se nazaj v Asni, poiskat kasarno. Navsezadnje imamo s seboj tudi pismo maroške ambasade, v katerem sicer ni črno na belem, da gremo lahko na Toubkal, piše pa, da so veseli, ker smo jih seznanili z našim prihodom in nam želijo prijetno bivanje v njihovi deželi.

Kasarna je velika stavba na koncu vasi, v njej pa je dežurni en sam oficir. Tudi on nam ne more dati dovoljenja. – Sklanjamo se nad zemljevid in proučujemo novo možnost. Oficir nam na karti kaže cesto, ki bi nas pripeljala do zimskega smučarskega centra Oukaimeden, ki leži nekaj manj kot tri tisoč metrov visoko. Seveda je od tu pot na goro Toubkal veliko daljša.

Vrnemo se nazaj, dvajset kilometrov v smeri mesta Marakeša, potem pa po nekoliko ožji, a dobri cesti proti vzhodu. Iz peščene ravnine počasi vijuga v sotesko, po njej pa vedno više, navzgor v osrčje pogorja. Na obeh straneh doline čepijo v pobočjih hišice, zgrajene iz kamenja in blata. Rdečkasto rjave se skoraj ne ločijo od pokrajine. Ravne strehe in line namesto oken jim dajejo videz majhnih trdnjav. Naš mini-bus dobro premaguje strmino. Če bi ne imel hlajenja na zrak, bi sedajle že pošteno klokotalo. Vode pa tu v bližini ni videti.

Maroški zimsko športni center stoji na višini 2650 m. Bogato je pozidan s hoteli in vikendi, smučarskimi vlečnicami in žičnicami. Pozimi mora biti tu živahno. Velika množina hotelov in lepi smučarski tereni s številnimi vlečnicami, privabljajo goste. Ti pa niso iz vrst poprečno premožnega Marokanca, kajti cene so tako visoke, da si nihče od nas ne bi mogel privoščiti počitnic. Ena voznja z vlečnico, ki ni daljša od 300 m, stane nič manj kot dolar. Hoteli so v tem času večinoma prazni, eden pa tudi poleti sprejema obiskovalce.

Prijetno je sedeti na toplem soncu in hladnem vetru, ki piha z grebenov. Obiskovalcev ni veliko. Skupina Francozov, ki se je pravkar vrnila z enega od okoliških vrhov, se radovedno ustavi pred našim vozilom. Še prašni od poti in prijetno utrujeni se pogovarjajo s Petrom, ki od nas edini dobro govori francosko. Povedo nam za razgledno točko malo više na kopastem hribu, vrhu katerega je v kamen vzdana keramična plošča s panoramo okoliških vrhov. Starejši gospod pa nam pripoveduje tudi o Julijcih, ki jih je obiskal pred leti, o Triglavu, o Sedmerih jezerih in Bohinju. Kako veseli smo teh imen!

Povzpnejo se na kopasti grič, od koder nam zemljevid lepo razloži položaj in nekje daleč v meglici se pokaže vrh naše gore. – Toubkal je visok 4165 m in je najvišja gora Visokega Atlasa, hkrati pa tudi celotnega atlaškega pogorja, ki leži v severozahodnem delu afriške celine, v državah Alžirije in Maroka.

Tu gori, na vrhu razgledne točke, napravimo načrt za naslednje dni. Preostali del današnjega dne bomo porabili za urejanje opreme, pranje in kuhanje, jutri pa bi navsezgodaj krenili na pot.

Umaknemo se turističnemu naselju, se peljemo mimo planinskega travnika, na katerem stoji pet ali več pisanih šotorov, in še dalje med kopaste vrhove, od katerih nekateri že dosegajo višino 3000 m. Ustavimo se na ravnici ob poti. Redka trava raste med obrobni kamenjem, malo više navzgor proti grebenu pa bodičasti grmički. To je poleg šopov trav tudi edino rastlinje. Pokrajina je zato enolična, nikakor pa ne dolgočasna, kajti svetloba, ki se od ure do ure spreminja in proti večeru toplo ožari vrhove, ji daje poseben čar.

Na našem potovanju se nam je vedno mudilo. Hiteli smo pri jutranjem pospravljanju opreme, hiteli pri jedi, pri vožnji, pri ogledovanju mest. Razkošje je sedaj ta dan, v katerem ni v načrtu drugega, kot pripravljati opremo za pot na goro in se dobro spočiti. Poležavamo na toplem soncu in v obilnem razkošju prostega časa postajamo vse bolj dobrovoljni.

Gregor in Tonač se nemalokdaj zapleteta v čuden pogovor. Gre namreč za vrednost in pomembnost Stare Oselice, Gregorjevega domačega kraja, in Križ, Tomaževe domačije. Na vsak način so Križe imenitnejše, v tem se z bratom popolnoma strinjamo. Prav pa je, seveda, da se to na nek način potrdi in dokaže. Ker je Gregor šahovski prvak Stare Oselice in ker tudi Tomaž trdi, da je dober predstavnik šaha v Križah, pripravljata dvoboj. Naj se izkaže, v kateri vasi igrajo kvalitetnejši šah. Morda pridelajo v Stari Oselici kvalitetnejši krompir, morda vzredijo debelejša kokoši, v šahu pa se s Križani ne morejo meriti. Prvak Križ je premagal prvaka Stare Oselice z rezultatom 4 : 0.

Kdo pojde jutri zarana na pot? Skoraj vsi imamo zaradi spremembe klime, prehranjevanja in načina življenja, težave s prebavo. Peter vsem po vrsti zmeri temperaturo in testira našo kondicijo. Vida in Mara sta zaradi oslabelosti potrebna počitka. Na pot naj bi šli Gregor, Tonač in jaz, čez dan ali dva pa bi, če bosta okrevala, odšla skupaj s Petrom za nami.

Vendar se nas naslednje jutro odpravi na pot pet. Do prvega sedla pojdeta z nami tudi šofer Franci in Peter. Mi trije naj bi se s sedla spustili v dolino, onadva pa bi po grebenu nadaljevala pot na vrh 3614 m visoke gore Angour. Ker bo njuna pot tekla po grebenu, bomo lahko vzpostavili zvezo z radijskimi oddajniki.

Jutro je sončno, kot vsa jutra v Afriki. Pokrajina pa tu okoli ni prav nič afriška, prav nič puščavska. Ko se steza zoži in zavije v dolinico proti sedlu, nas razveseljuje širokolistna trava, mesnati osat in pisano cvetje. Saj je skoraj tako kot doma.

Vesela sem, da bi stekla na sedlo. Končno, po tolikih dneh sedenja v avtomobilu in hoje po mestih, ki je sicer zanimiva in vredna truda, ni pa sproščena, čutim na ramah nahrbtnik in hodim svobodno.

Na vrhu sedla se poslovimo in dogovorimo za pogovor z oddajniki. Že z vrha sedla lahko vidimo na drugo stran doline, kjer tanka črta vijuga proti vrhu. Tam čez nas bo peljala pot.

Ko se po strmini spuščamo navzdol, kdaj pa kdaj srečamo domačina, ki s konjičem tovari proti Oukaimedenu. Na glavah nosijo pisane čepice ali turbane, oblečeni so v dolge platnene halje, obuti so v opanke. Preko rame si obesijo usnjeno torbico z vtisnjanim pisanim vzorcem, nekateri pa si opašejo še nož v zakrivljeni in okrašeni nožnici.

Konjičev hrbet prekrijejo z živopisno odejo, ga osedlajo in na obe strani lesenega sedla naložijo tovor. Konjiči stopajo previdno, možje pa hitro in prožno.

Kmalu lahko vidimo, da je dolina, ki loči obe sedli, naseljena. Kakor oaza se na dnu širi zelenje – mogočna orehova drevesa, vmes pa čepe hišice, ki so od daleč videti kot kocke, naložene druga vrh druge. Strehe imajo ravne, na njih sušijo žito. Strehe spodnje hiše rabi za teraso zgornja. Moderna satelitska naselja torej niso nič novega. Kdo ve, koliko stoletij gradijo tu domačini prav na enak način. Namesto oken imajo majhne linice, sprednja stran hiše pa je ponavadi odprta, streha nekoliko podaljšana in oprta na drevesna debla.

Pod naselkom so terase, na katerih so pravkar poželi žito, na nekaterih pa že zori koruza. Nad rodovitno zemljo se v dober meter širokem namakalnem kanalu pretaka hladna gorska voda. Tam okoli zeleni sočna trava, bršljan in cvetoči osat.

Skozi vas gremo, potem pa na melišče in po poti proti sedlu. Ura je devet dopoldne, čas, ko smo se zmenili za pogovor. Ker sta Peter in Franci na grebenu, mi pa skoraj na vrhu sedla, zlahka vzpostavimo zvezo. Povemo jima, da je pot lepa, vode pa toliko, da je ni treba nositi s seboj. To je bil naš prvi, hkrati pa tudi zadnji pogovor. Od tu naprej se kljub obojestranskim prizadevanjem nismo več slišali.

Vročina je precejšnja in brez pokrivala se skoraj ne da zdržati. Tomaž si je okoli glave zavezal srajco, tako da mu spodnji del visi preko temena, rokavi pa so za turban. Videti je kot pravi beduin. Gregorju pa vroča pripeka ne dela težav. Hodi gologlav in se ne pritožuje nad vročino. Pravzaprav pa njegove glave skoraj ne vidim. Ogromen nahrbtnik, ki ga nosi s seboj, mu sega visoko čeznjo.

Steza se strmo spušča. Sonce postaja še bolj vroče, opoldansko in zrak soparen. Pod nami opazimo skupino ljudi, ki delajo cesto. Seveda ne bo nikakršna asfaltirana magistrala, široka bo le dobre tri metre, površina pa bo steptana ilovica. Blizu delovišča so postavili velik šotor, pred njim pa mlad fantiček kuha čaj. Kaže, da je to njegovo celodnevno opravilo. Kuha, močje pa mu ga ob vročem soncu in sopari sproti popijejo.

Kdo ve do kam bo peljala široka pot. Morda jo bodo speljali čez sedlo v sosednjo dolino, morda še naprej do Oukaimedena, kdo ve.

Še malo pa pridemo v vas, ustavili in počivali bomo pa še pred vasjo, kajti hoje vzdolž doline do poti proti Neltnerju je še za debelo uro. Tako že prej zavijemo v hladno senco orehovega gaja. Ni lepšega kot prijetno utrujen in vroč od pripeke, sezuti čevlje, se zlekniti po trebuhu in misliti, da življenje le ni tako pasje, kot je bilo videti malo prej. Tomaž pa ni takoj zadovoljen. Vedno hoče še kaj več. Sedaj, na primer, bi se rad umival in pil. Odpravi se raziskovat okolico in kot naročeno najde petdeset metrov stran, v bregu nad gajem, veliko korito polno vode, v katerega se steka bister potoček. Kdo bi rad sedaj še kaj? A sprva se mi niti ne ljubi tja. Raje ležim in gledam v goste krošnje, v bleščečo svetlobo, ki prodira skozi in predem svoje misli.

Ko si potem zgoraj v koritu otiram prah in sol z obraza, me obiščeta ded in kakšnih pet let stara, črnooka vnukinja. Seveda ne znam arabsko in tudi onadva ne razumeta slovensko. Mahamo z rokami, govorimo vsak po svoje in uživamo ob zanimivem spoznavanju. Malo bolj uspešen je pogovor pozneje, ko me iz radovednosti pospremita h Gregorju in Tonaču. Slednji zna malo francosko in pogovor se nadaljuje. In znova, kot v vasi Asni, se tudi tu zatakne tik pred izhodiščem. Možakar nas namreč vpraša, če imamo dovoljenje za Toubkal. Seveda ga nimamo, kje pa naj bi ga dobili! Tukaj vendar ne gradijo ceste. Novo verzijo nam razloži domačin. Pravi, da je strmoglavilo ameriško vojaško letalo in vsa osemčlanska posadka je mrtva. Zaradi orožja, ki ga je prenašalo, so pot na goro zaprli. – Kje pa naj bi dobili dovoljenje? Dobrih 17 kilometrov niže, v vojaški kasarni. Ne, tja ne moremo, izgubili bi dva dneva in kdo ve, če bi nam sploh dovolili oditi na goro.

Pomaga nam stari domačin, ki veselo in zvito predlaga: »Stražar v vasi samo podnevi straži cesto, ponoči pa spi, vi bi... Saj res, lahko bi... Toda, ali bomo našli pot proti dolini Neltner? Možakar sam se nam ponudi za vodnika. Mi bi radi odšli takoj, ko se zmračí, stari pa ni zato. Še najraje bi nas peljal zjutraj, ko se začne daniti. Za nas pa bi bila to precejšnja izguba časa. Če bi prestavili današnjo hojo na noč, potem bi radi odšli takoj, ko se zmračí. To pa spet ni vseč našemu vodniku. Tokrat, pravi, je vas še živa in žandar buden. Nazadnje se le dogovorimo – za polnoč, za uro strahov.

Potem pa je popoldan neskončno dolg. Zeleni orehi, bleščeči sončni žarki in misli, čudne misli: Je pot do Neltnerja res zaprta, ali naš mož laže? Je v vasi sploh kakšen stražar? Bo prišel in nam pokazal pot? Kaj pa če nas hoče zadržati v orehovem gaju, medtem pa poklicati žandarja? Morda pa je zato izbral polnoč, da pride s pajdaši, nas kot miške ujame v past in okrade?

Zakaj vse to, neumnica, zakaj? Si verjela možu, ko je govoril? Sem. Torej se ti, medtem ko si ga gledala in slišala, ni zdel neodkrit in čuden. Potem ne misli tako, zaupaj ljudem in mirno zaspi.

In opolnoči? Ni prišel ne naš vodnik, ne žandar, ne tolpa razbojnikov. Le mesec se je vzpel izza gore in osvetlil dolino.

Sedaj smo sami na prašni cesti in majčkeno razočarani. Vas pa je tiha in nihče nas ne ustavlja na naši poti. Malo naprej srečamo samotnega jezdeca. Ustavi konja in nas opazuje. Ko mu pogledam v oči, so njegove bolj začudene kot naše. Tonač vpraša za pot proti Neltnerju, fant pa mu odgovori, da se gre proti Neltnerju za garažo. O. K., bomo že našli. Pa lahko noč! Kdo ve, kam jezdi ob pol enih ponoči? Morda ima deklico tam nekje za tretjim sedlom?

Tonač si je z vzpetine nad orehovim gajem tako dobro ogledal položaj, da sedaj odločno zavije s široke poti, nekam med vaške vrtove.

Čudno, na pot pridemo. Na stezico, ki pelje najprej med vrtički, potem navzgor po bregu med orehi. Vedno širša postaja, že prav razkošna in hitro se vzpenja. Pod nami leži vasica Imbil, tiha in spokojna. Kakšna je pravzaprav pokrajina, ne moremo videti. Bledikasti mesec daje le toliko »svečave«, da vidimo pred seboj obliko soteske, ki jo na obeh straneh zapirajo skalnate gore. Iz dna se širi prijetno bučanje vode. Ne moremo videti, če je pokrajina naseljena, kajti tu se arhitektura tako spretno spoji z okolico, da hišic, posebno če jih gledaš od zgoraj navzdol, še podnevi ne opaziš takoj. Dober kilometer hoje po desnem kamenitem bregu. Potem se dolina razširi. V daljavi jo robijo v nežnem sijju osvetljene mogočne gore.

Kje je sedaj vas, kje so ljudje, ki bi nam branili doseči vrh? Prijazna dolina nas je sprejela za svoje in gore, dobre gore, govore mehko in nežno.

»Si ti, visoka in strma, na kraju doline, najvišja? Ti je ime Toubkal?«

»Ne sprašuj od daleč, pridi k meni, pa ti povem in pokažem vse, kar imam. Videla boš ob mojem vznožju sivo kamenje, ki pa ni navadno kamenje, kajti v njem je skrito Pričakovanje. Vzemi si ga, pomagalo ti bo na moje teme. Tu boš srečala drugo sivo kamenje in tudi to ni navadno sivo kamenje, kajti v sebi nosi Trpljenje. Ne boj se tega kamenja in ne vračaj se! Samo tam mimo drži pot na moj vrh, k mojim tretjim sivim kamnom. V vsakem od teh je skrita Sreča. Če prideš do njih, bom vedela, da me imaš rada in dala ti bom Srečo iz vseh.«

Toda priti v vznožje gore pomeni prehoditi dolino. Pot, po kateri hodimo, je dovolj široka za tvorjenje s konjički. Prijetno bi bilo hoditi po njej, če ne bi bila tako presneto prašna. Pokrita je z debelo plastjo drobnega prahu, ki se vali izpod težkih čevljev, se useda na obleko in sili v nos in usta. Začelo me je boleti grlo. Upam, da bo dobro, ko pridemo na trdnejšo pot.

Ne pogovarjamo se veliko, kajti spanec ob dveh zjutraj naredi veke težke. Korak pa ni okoren in lahko bomo hodili še nekaj časa. Okoli treh pa se moramo le odločiti za spanje. Vse naokoli osat in debelo kamenje. Steza je prašna, a gladka. Tam, kjer se položi in razširi, si uredimo ležišče. Dali so mi tako velike puhaste hlače, da veston sploh ni potreben. Pas me greje v hrbet in ramena, hlačnice pa brez težav potegnem do konca stopal. Še dva debela puloverja in vetrovko, na glavo pa kapo in kapuco. Noči so že v nižinah hladne, tu pa ob mrzlem vetru in na višini nekaj manj kot 3000 metrov čisto pozabiš, da si v Afriki. Okorno in počasi zlezem pod odejo. Najbrž sem začela spat, ko sem se oblačila.

Vstanemo okoli sedmih, stresamo prah z opreme in vmes grizemo kisle bonbone. Zajtrkovali bomo kasneje ob vodi.

V majhni vasici, ki je zadnje naselje na naši poti, srečamo nekaj otrok in v pisano svilo oblečenih žensk, ki spredaj pred durmi pripravljajo čaj. Hišice so zgrajene iz kamenja in prislunjene ob velikanske skale, ki so se kdo ve kdaj odtrgale iz gore. Na eni od hišic veselo plapolata maroška zastava. Za pot proti zavetišču Neltner povprašamo. Dva fantiča nam jo pokažeta v bregu za hišami. Za to hočeta vsak po en dioham. En maroški dioham je vreden naših dvestopetdeset starih dinarjev. Vsi trije se strinjamo, da je za deset metrov hoje, kolikor sta jo napravila, odločno preveč. Za dobro voljo damo vsakemu nekaj bonbonov. Pa brez zamere!

Potem je pot po dolini navzgor dolga, dolga. Vroče je. Spodaj na dnu pa teče gorski potok. Živahno se zliva prek velikih skal in dela slapove. Včasih naletimo na

izvir ob poti in srkamo ga v izsušena grla kot najslajšo pijačo. Zrak je tisti, ki dela grla tako suha in pekoča. Presuh je za nas, vajenih večnega dežja.

Po pobočjih se pasejo črede ovac in koz. Pastirji, ki jih čuvajo, čepe na robu velikih skal in opazujejo črede. Če se drobnica zaleze previsoko v melišča, jo drobni in gibčni čuvar zavrne nazaj v dolino. Res, kako spretni in hitri so, ko preskakujejo kamenje ali plezajo na velike skale. Mi pa tu doli na poti hodimo neskončno počasi. Še nekaj je, kar se mi zdi čudno. Le kako morejo biti tako spretni, ko njihova obleka in obutev ni niti malo »alpinistična«. Oblečeni so v dolge halje in obuti v tanke jermenaste sandale. – Ko sem na začetku naše poti, ob prvih stikih z Arabci, ogledovala njihova oblačila, se mi je zdelo smešno, da po takšni vročini hodijo oblečeni skoraj tako kot mi pozimi. Kasneje pa sem si v vroči pripeki zaželela obleči eno od teh širokih halj, v katere se lovi veter in hladi telo, kapuca pa daje prijetno senco.

Na severu stoji čokati Aksual, na zahodu zapira sotesko greben. Ouanokrima. Gora Toubkal mora biti na nasprotni strani doline, bolj proti vzhodu. Zavetišče Neltner, od koder drže poti navzgor na goro, stoji na koncu doline. Steza do tja ni strma, a vleče se, kot da ji ni konca.

Končno se tam, kjer dolino zapira gora Timesguida, zablešči med kamenjem pločevinasta streha zavetišča. Ustavimo pa se že prej, na zeleni, z mehko travo porasli travi ob potoku. Ura je poldne in počitka smo zares potrebni. Gregor je bil hitrejši od naju in je že nekaj časa užival v izobilju. S prijetno težo v želodcu se sedaj goloprs greje na toplen soncu in zadovoljen prede. Tomažev užitek pa je kopanje. Če se ustavimo kje ob vodi, čeprav le za kratek čas, že sezuva čevlje. Kopalke pa ima tako vedno na sebi. Od kar se ga spominjam, so mu šivali telovadne hlače namesto spodnjic – za vsak primer.

Tačas pripravim gorilnik in skuham juho. Ta bo šla ob veliki žeji in vnetem grlu še najbolj v slast. Dobro se moram najesti, kajti kmalu bo treba naprej. Gregor je odločil, da pojdemo na vrh še danes. Zase vem, da mi ne bo najbolj lahko, vseeno pa sem prepričana, da bom dosegla vrh.

Popoldne se po počitku ob potoku napotimo k zavetišču, ki pa je zaprto in osamljeno. Izberemo potrebno opremo za vrh, preostalo pa skrijemo v osat ob potoku za bajto. Sonce je že malo popustilo, ko se po strmem melišču vzpenjamo proti sedlu. Tu je še stezica in hoja je, čeprav utrujajoča, vseeno prijetna, razgled pa postaja vedno širši. Večkrat se ustavim, počivam, duškam. Tu in tam se na sosednjih vrhovih že blešči snežena krpa, vso drugo pokrajino pa sestavljajo izrazito topli ostenki. Sivorjavo skalovje, pod njim rumene, rdečkaste pustinje, za kontrast pa tam daleč, blizu obzorja, veliko modro jezero.

Okoli petih popoldne pridemo na sedlo. Poti je tu konec in odločimo se, da pojdemo po razdrapanem skalovju najprej malo desno, nato pa po ozkem žlebu navzgor proti grebenu. Bilo je prijetno malo plezati, če se temu lahko tako reče. Prijazen žlebič pa nam je poleg lahkega prehoda ponudil še obilico hladne vode. – Nemalokdaj se je treba čemu odreči, jaz pa se tokrat kljub vnetemu grlu in razpokanim ustnicam, ne znam odpovedati studenčnici. Žal mi je kasneje, ko postaja dihanje težje. Vem, čeprav je gora lahko dostopna, se bo treba za njen vrh potruditi. Navsezadnje pa – saj to je drugo sivo kamenje.

Ko stojimo vrh žleba, nas od grebena loči le še kakih stopetdeset metrov drobnega kamenja. Samo še do tja, do sonca, ki se lovi po grebenskih robovih, potem vrh ne more biti daleč.

Na grebenu počivamo in gledamo pokrajino, ki se odpira na severu. Radovednost nas žene naprej, za rob visoke stene, ki zapira prehod. Prijetno nas preseneti pogled na položeni kopasti vrh, ves pokrit z drobnim kamenjem. Morda pridemo na cilj še pred nočjo. Sonce rdi, za vrhom pa se dviga nov, še višji, a na tem stoji piramida. Dosežemo jo, ko sonce tone za grebenom Ouanokrima.

Dragi Tomaž in Gregor... A kaj bi, saj si tega ne znamo pripovedovati. Le roke si stisnemo, se usedemo ob vznožje piramide in fotografiramo, čeprav je sonce že zašlo. Na piramidi je pritrjena velika angleška zastava (le kje Angleži še niso bili).

Obesimo še slovensko, ki je precej manjša, a prav tako veselo plapola v večernem vetru. Vzamem še nekaj kamenčkov, potem hitro navzdol, saj Tomaž že priganja. Gregor bo šel po poti, po kateri smo prišli, kjer je na sedlu pozabil aparat. Z bratom se bova spustila po strmih meliščih, kjer bo pot navzdol krajša in lažja. – Kmalu je treba prižgati svetilke. Sprva še živahno tečem, potem pa se me začne lotevati spanec in noge se mi zapletajo. Kdaj pa kdaj poprosim Tomaža, naj malo počaka, da se oddahneva. Temno je, ne vidi, da ležim in dremljem. Ko bi popustila in ne mislila na noč, bi v trenutku zaspala. Vem, vem, da moram naprej, kajti spati smem šele v dolini, v mojih velikih puhastih hlačah.

Še pred polnočjo smo vsi trije zbrani ob brbotajočem gorilniku, mrzla noč pa nas kmalu spravi v »postelje«. A ne morem zaspati.

Dve zvezdi bleščita blizu skupaj. Ena je mama Albinca, druga oče Janez. Malo prej sta zalila vrt. Sedaj sedita na klopici in gledata, kako zahaja sonce. Ko bo zatonilo za čokato Rjavino in bo oče pokadil, bosta pospravila orodje in odšla počivat. Tudi jaz moram zaspati.

Z MLADIMI BIOLOGI PO FRAGANTSKIH GORAH

FRANC VOGELNIK

Fonec julija lani je OAV priredil za mladino poučen enotedenski tečaj z namenom, da bi se поблиže seznanila z gorskim rastlinskim in živalskim svetom in z vplivom človeka na naravo. Ker je bil ta tečaj že tretji – vsako leto v drugem gorstvu – si ga bomo ogledali malo natančneje.

Zbirališče je bila nova, udobna Fragantska koča (1810 m), o kateri smo že poročali (PV 70, 408). Postojanka ne stoji na posebno razglednem kraju; le proti sv. se odpira pogled na strme skalnate vršace onstran Fragantske doline. Bližnji gorski vrhovi dosegaajo višino 2500–2700 m in šele z njih se odpira razgled na vse strani. Okolica je zelo zanimiva že zaradi zapletene geološke sestave. Vse je mogoče najti tod – od kristalastih kamenin (gnajsi, skrilavci) do glinastih skrilavcev in marmorja; do konca prve svetovne vojne so tod kopali bakrovo rudo. Proti pričakovanju je zato tudi rastlinski svet zelo pester in je Fragant zelo hvaležno izhodišče za proučevanje flore, čeprav je človek že pred stoletji s planšarstvom precej okrnil prvotno cvetano. Strnjen gozd sega približno do planinske koče, višje samevajo košati macesni. Zahodno od koče so prisojna pobočja pokrita s svežo zelenino gorskih trat; drugod se zdi na pogled rastlinska odeja bolj pičla, vendar je od blizu podoba drugačna. Zaradi neprepustnih tal se voda drži na površju in se srebrne niti vijejo po pobočjih navzdol, dokler se ne iztečejo v kakšno strugo.

Glavna osebnost in duša vsega tečaja je bil mladi dr. Helmut Hartl, celovski biolog, velik ljubitelj in izvrsten poznavalec narave, navdušen planinec in prijatelj mladine. Bil je vse v eni osebi: predavatelj in gorski vodnik in skrbnik in ob večerih pevovodja (pri neizčrpnih beri alpskih viž ni to niti najmanj lahka naloga). Poskrbel je tudi za literaturo: s seboj je prinesel goro knjig, med drugim ducat izvodov botaničnega ključa (na programu je bilo tudi samostojno določanje rastlin po ključu) in znane in priljubljene knjige, ki obravnavajo gorsko floro (Hegi, Landolt, Kohlhaupt). Celo nekaj zajetnih zvezkov Hegijeve Srednjeevropske flore je pririmalo gor. Od udeležencev je zahteval samo beležnico in pisalo, vse drugo je prispeval sam, tudi neizčrpano vedrino.

Prvi dan je popeljal udeležence na 2745 m visoki Sadnig. Oddihe je izkoristil za to, da je mladino vpeljal v rastlinski svet, jo seznanil z vsako tipično združbo posebej.

Ko so planinci posedli okrog njega, je že imel v roki šop značilnih zastopnic posamezne združbe, ki jih je bil nabral medpotoma. Prva botanična lekcija je bila na planinskem pašniku, tipičnem primeru t. im. degradirane flore: zaradi dolgoletne paše, nič manj pa zaradi teptanja, se je prvotna cvetana (pravzaprav gozd, ki so ga izkrcili) zelo spremenila. Polagoma je prevladala ščetinovka, trava, ki ji tudi kopita in parklji ne morejo do živlega; po njej se imenuje kar vsa združba (**Nardetum strictae**). Spoznali smo značilne cvetlice, ki so si priborile življenjski prostor: arniko, srčno moč, zlati petoprstnik, gorsko sreteno, brkato zvončico, plahitico, rjavo deteljo in nekaj strupenih rastlin, katerih se živina ogiblje in s tem pripomore k njihovemu razmnoževanju; taki sta bela čmerika in preobjeda. Tudi Kochov svišč se drži te družbe, vendar smo njegovo cvetenje tukaj zamudili. V bližini staj, kjer so tla prepojena z dušikom, se je naselila posebna združba: alpska kislica, velika kopriča, metlika. Čeprav smo na vsakem koraku videli posledice intenzivnega človekovega poseganja v naravo, so nas vendarle vsepovsod pozdravljale predstavnice gorske flore: z bližnjih grebenov so se pred mnogimi stoletji privarile velike skale ali pa štrlijo iz zelenih vesin skalnata rebra. Na teh skalnatih otočkih vlada čisto drugačno podnebje, tla so znatno toplejša, vode je premalo, prsti skoraj nič – razmere, ki jih je vajeno gorsko cvetje. Od daleč je moč spoznati rjasti sleč, temno zelen sibirski brin, od blizu pa velike blazine rdeče cvetočega netreska (**Sempervivum montanum L.**), mehke sive šope planinskega pelina, blazine materine dušice, šetraj, divjih nageljčkov, ponekod tudi lepo oblikovane majhne grmičke lišaja Xantorie. Tako smo se že na prvem koraku v naravo na svoje oči prepričali o tem, da ima nadmorska višina le relativno vlogo in da so si najrazličnejše združbe včasih zelo blizu. Vse to je odvisno od lege in nagiba tal, od geološke sestave, bližine površinske ali talne vode, človekovih posegov itd. Najnovejši posegi so lahko naravi tudi v prid: tako si je neki petičnež v bližini planinske kočice kupil precejšen kos zemlje in si dal postaviti lično hišico, vse skupaj pa ogradi z bodečo žico. S planšarstvom se seveda ne ukvarja in zato se njegov travnik nemoteno razvija in poskuša premagati posledice hudih časov. Ko smo zavili tja na botanično pašo in nam je Helmut ukazal, naj mu prinesemo rastline, ki jih ne poznamo, so se v njegovem naročju takoj nakopičili primerki škrobotca, raznih kukavic, ranjaka, borovnice, kopinšnice, zlate rozge, zlatega dimka, brkatega nageljčka, pokalice, dišeče boljke, oranžne škržolice, gomoljastega ušivca, kranjskega grinta, brunice, skalnega jetičnika, gorskega kosmatinca, malega talina, čašastega sviščevca itd. Helmut je imel polne roke dela, preden je to žetev uredil in nam jo sistematično predstavil. Presenečeni smo bili nad številnimi črnimi murkami; planike so namreč ljudje precej skrbno popasli. Med praprotnicami ni bilo težko najti navadne mladomeseci, Jacquinovo ločje nas je prevzelo z bleščečimi temno rjavimi, koničastimi cvetnimi listi. Čas cvetenja smo malo zamudili in Helmut je zaman obljubljal posebno nagrado tistemu, ki bi mu prinesel primerek v najlepšem razcvetu. Tudi navihanci so hoteli priti na svoj račun: znane cvetlice so ročno predelali v neznane in jih z resnimi obrazi ponudili Helmutu kot posebno odkritje. Žal se Helmut ni hotel proslaviti z odkrivanjem novih rodov in vrst na območju Fraganta. Ko nas je seznanjal z zeleno jelšo, nam je z roko pokazal na nasprotno pobočje: pasovi zelene jelše v gozdnati strmini izdajajo plazišča. Ko je nekdo ob koncu prinesel neko neznano lilijevko, jo je Helmut takoj razglasil za najlepšo najdbo: bil je vanež (**Allium victorialis L.**), ki so mu svoj čas pripisovali moč, da naredi človeka neranljivega.

Bolj ko smo se vzpenjali, skromnejše je bilo rastlinstvo, vedno bolj se je priklepalo tal. Na izpostavljenih hrbtih in grebenih, kjer pozimi veter spiha sneg, smo se srečali z alpsko azalejo, precej pa je bilo tudi dvospolne mahunice. Helmut nas je posebej opozoril na združbo upognjenega šaša (**Caricetum curvulae**), ki jo je mogoče prepoznati že od daleč po rumenkasto rjavi barvi ruše; ta izvira od odmrlih, ukrivljenih listov upognjenega šaša, ki sega kot pionirska rastlina ponekod tudi nad 3000 m visoko.

Ko smo se bližali vrhu, smo že hodili po golem skalnatem grušču, ki je bil obraščen z značilnim lisastim rumenim lišajem (**Rhizocarpon geographicum**). Sadnig (2745 m) je

nekoliko odmaknjen od glavne verige Visokih Tur, pa tudi od drugih gorskih skupin, in je hvaležna razgledna točka: z njega so posebno lepo vidne gorske skupine Kreuzeck, Schober, Goldberg in Ankogel, ki jih velikokrat pobeli sneg tudi sredi poletja, številna snežišča pa ne izginejo prav do jeseni. Bližnja gorska pokrajina je za naše oči nekam pusta; pozna se ji, da sestoji iz neodpornih kamenin, ki hitro razpadajo. Tritisočaki naokrog so trdneje zgrajeni.

Sestopili smo po vzhodnem grebenu, ki se zložno spušča in zavija proti severovzhodu, ter se po strmem rebru spustili v kotlino Velikega Fraganta. Medpotoma smo z očmi spremljali naglo bogatenje flore – od pritlikavih vrb prek sleča – prevladuje rjasti sleč, mestoma je mogoče naleteti tudi na dlakavega, celo križanec (**Rhododendron xintermedium**) je moč najti – ki z borovnico ustvarja posebno združbo, in prvih mogočnih macesnov do strnjenege gozda.

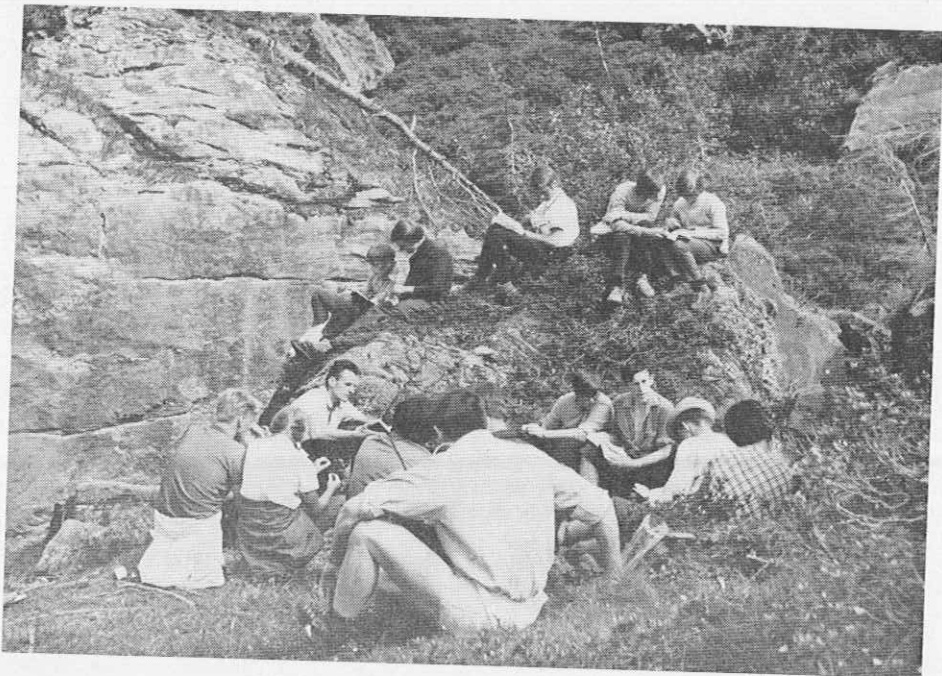
Botanikom so posebno pri srcu redkosti. Potem ko nas je Helmut vpeljal v cvetano na območju Fraganta, nam je pokazal tudi nekaj redkosti. Treba se je bilo kar potruditi, povzpeli smo se morali kar za nekaj sto metrov v pripekajočem soncu, preden smo prišli na višini okrog 2350 m do dolgega snežišča, kjer raste pirenejska zlatica – zaradi ozkih sulicastih listov in belih cvetov bi jo človek na prvi pogled od daleč uvrstil med lilijevke. V avstrijskih gorah jo je redko srečati, bolj razširjena je v Švici, doma pa je v Španiji. Na rastišču ni bila osamljena, družbo ji je delal nizki alpski zvonček (**Soldanella pusilla** Baumg.), zraven pa še nešteto modrih cvetov Köchovega svišča. Druga redkost, ki jo je srečati le streljaj od tam, pa je rahlorušnati pelin (**Artemisia laxa** /Lam./ Fritsch). Njegovo rastišče je omejeno samo na neugleden skalnat grebenček na vrhu Ecka (2371 m). Za ped visoka rastlina je nekoliko podobna planinskemu pelinu, vendar so deljeni listi izrazito svileni polsteni. Cvetovi so rumeni, socvetja povešena.

Potem ko smo se spočili in se naužili razgleda, smo jo mahnili k bližnji škrbini ter se po grušču spustili navzdol do prvih trat. Od rastlin, ki smo jih srečali, si je bilo posebno lahko zapomniti škrlatno cvetočo metuljnico, alpsko medenico in alpski pečnik, kmalu smo si morali utirati pot skozi cvetoče gosto slečje strmo navzdol do prve planšarije, kjer smo se osvežili ob izvirku, preden smo zavili v gozd.

Niso vse botanične redkosti take, da bi se ponujale očem. Večinoma jih je treba tako rekoč nanovo odkriti. Dr. Hartl se ukvarja s kartiranjem flore na območju Fraganta – to delo olajšujejo priročni okrajšani latinski seznami rastlin, natisnjeni na karticah. Nerodna reč je, če je kakšen botanik odkril pred davnim časom kje kakšno redkost, pa ni natančno označil rastišča. Tako je hotel Helmut nekega popoldneva poiskati linejevko (**Linnaea borealis** L.), vendar je bil njegov trud zaman. Toda pravi botanik nikdar ne odneha. Ob neki drugi priložnosti nas je povabil – več oči več vidi – k bližnji planšariji in nam sredi poraslih velikih skal razložil, za kaj gre. V senčnem, vlažnem znožju bi morala rasti posebno redka vrsta kamnokreča – kimasti kamnokreč **Saxifraga cernua** L. Približno nam je opisal neznatno rastlinico in nato smo se vrgli na iskanje. Potem so se vrstile zelo pestre najdbe, dokler ni obljubljen nagrada pripadla Helmutu samemu. Dva odkrita primerka je skrbno shranil.

Nekega jutra smo navsezgodaj krenili na precej dolgo turo. Mimo planšarij smo se hitro vzpenjali proti Schobertörlu (2355 m), nato pa naprej na vrh grebena (Ochsenrieb, 2651 m). Za seboj smo pustili zelene planinske trate in gruščnata pobočja. V poldrugi uri smo pridobili dobrih 800 metrov višine in počitek se nam je prilegel. Toda Helmut si ga ni privoščil. Takoj je začel iskati redko vrsto kamnokreča, ki raste samo tod – **Saxifraga rudolphiana** Hornsch., in ko jo je naposled odkril v najlepšem cvetju, nas je povabil na ogled in fotografiranje. Krenili smo naprej. Treba se je bilo spustiti nekaj sto metrov po razpadajočem ostenju. Velike skrilave klade so samo prislonjene na pleča gore in naložene druga vrh druge. Ob najrahljšem zdrzljaju zemeljske skorje bi se vse začelo valiti v globino. Izgubljeno višino smo morali spet pridelati, da smo prišli na Saustell Scharte (2560 m). Zdajci se je pokrajina spremenila. Od škrbine navzdol se je spuščalo postrano pobočje samih zelenih skal. Prišli smo do trdega jedra, iz katerega sestoji gore na območju Sonnblicka. Spet je bilo treba

Pri bonatiziranju v Fragantu. Tretji od leve (s knjigo) je dr. H. Hartl

Foto Franček Vogelnik

navzdol, po poti, ki se vije po skalnatem grušču. Kakor da so si razdiralne sile prizadevale zdrobiti goro, pa so morale sredi dela odnehati. Sestopali smo v velikansko krnico, kjer se zbirajo vode, ki pritekajo s snežišč pod Sandfeldkopfom (2910 m). Pot se vije med plitvimi jezerci in skalnatimi grbami, po pokrajini, ki je videti nedotaknjena. Kmalu smo prišli do skupine večjih ledeniških jezer, ki so bila še vedno pokrita z velikimi ledenimi ploščami. Največje in najgloblje med njimi, Schwarzsee, nas je prevzelo s svojo lepoto in nismo se mogli ustavljati želji, da bi si na robu strmine nad njim privoščili kratek počitek. Onstran gornjega konca Fragantske doline so se naše oči ustavljale na dolgem zasneženem grebenu, ki nam je zaradi svoje višine zapiral pogled proti severu. Potem smo se vzpenjali, dokler nismo prišli do naslednje velike krnice; jezero v njej, Weisssee, je skoraj popolnoma zasul grušč. Hodili smo po grbastem zunanem robu. Nagledali smo se bili skalovja in belih gorskih pobočij, zdaj pa nas je čakalo novo presenečenje: kakor bi se tukaj, na meji večnega snega, gorsko cvetje hotelo postaviti z vso lepoto. Druga za drugo so se vrstile velike blazine in cele preproge najmanjšega jegliča (*Primula minima L.*) in omamno duhtečega lepkega jegliča (*P. glutinosa Wulf.*), ki je endemit osrednjega dela vzhodnih Alp, pa še zelnate vrbe. Noge so se kar obotavljale stopiti spričo tako barvito izpričanega boja za življenje na robu pogina, na pragu večne zime. Kovinski trušč. Kompresor. V prostorni krnici Belega jezera se zbira veliko vode in človek je v svojem pohlepu po energetskih virih in kilovatih prihitel tudi sem gor... Še zadnji vzpon po skalnatem pobočju in potem smo bili na cilju pri Duisburger Hütte (2572 m). Za nami je bilo dobrih pet ur hoda in približno 2000 metrov vzpona, in vendar se je večina takoj pridružila Helmutu, da jih v megli popelje na Schareck (3122 m). Razgleda niso imeli nobenega, vendar to ni moglo skaliti njihovega veselja. Sestopili smo po dolgi Helferjevi poti, ki se zložno spušča skozi Fragantsko dolino. Šele tu smo prvič videli ruševje. Naposled smo zvečer prišli v vas Innerfragant (1100 m). Nahrbtnike smo poslali po tovarni žičnici in jo mahnilo po strmi poti h koči. Mogoče se je pri marsikom ravno ob tem, ko smo skupaj hodili po poti, po kateri smo se bili vzpenjali vsak zase prvi dan, ugibajoč, kaj vse bomo doživeli v prihodnjih dneh, prvič zbudil občutek, da se naglo bliža ura slovesa.

GONDOLSKA ŽICNICA NA KANIN

DR. LEV BAEBLER

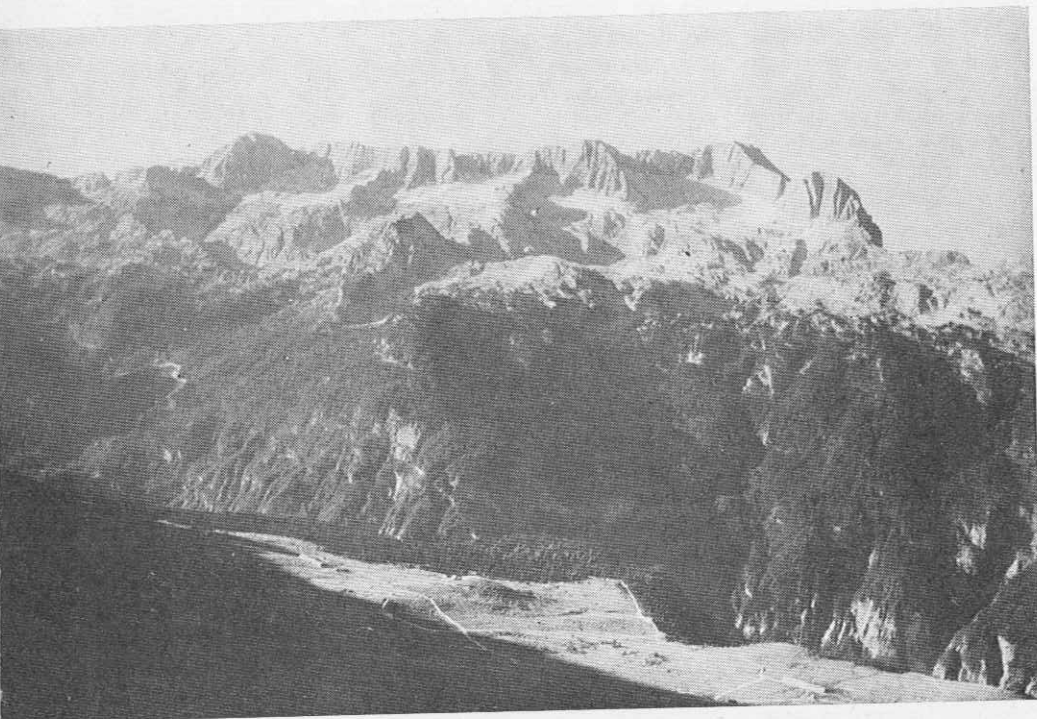
Ro smo ranega pomladanskega jutra leta 1969 ubirali pot z italijanske strani proti Kaninu, smo začudeno ugotovili, da so takorekoč čez noč zrasli oporni stebri za novo žičnico, ki naj bi povezovala sedlo Nevea z zavetiščem Gilberti na 1850 m. Planinska steza se je že izgubila v široki smučarski proggi, ki so jo skozi živ gozd izrili stroji. V srcu nas je stisnilo spoznanje, pomešano s kancem zavisti, da se brez velikega hrupa tik za našim hrbtom gradi nov smučarski center, od naših velikih načrtov za kaninske žičnice pa so ostale prazne besede.

Sedlo Nevea je spreminjalo svoje lice. Ta idilični prehod iz doline Rabeljskega jezera v Reklanico, ki loči mogočno pogorje Poliškega špika od Kanina, je zaživel in postal živahno delovišče. Gradile so se stavbe za žičnico, za hotel, urejale so se ceste. Obremenjeni s smučmi in nahrbtniki smo v duhu že računali, kdaj nas bo nova vzpenjača potegnila v nekaj minutah na prostrana kaninska smučišča.

Minili sta pičli dve leti in Nevejskega sedla ne spoznaš več. Kje je idila, ki jo opisuje Kugy, ko je v devetdesetih letih preteklega stoletja kraljevala na samotni Neveji Siora Catina di Val – gospa Katra, oskrbnica majhne planinske kočje brunarice sredi mogočnih smrekovih gozdov, ki je dajala zavetje redkim planincem, pionirjem klasičnega alpinizma! Velika imena so zvezana z njo: Brazzà, Findenegg, Kugy. Tu sta si podajala roke dva svetova – slovanski in romanski, tu je razvodnica dveh vodnih sistemov – na vzhod tečejo vode v Črno morje, na zahod v Jadransko morje. Mogočne gore, ki kraljujejo nad dolino: Viševa skupina, Modeon, Poliški špik in Strma peč na severu, Kanin s predstražama Pobičem in Belo pečjo na jugu, so ostale večno enake – Nevejskega sedla pa danes več ne spoznaš. Iz Kluž je bil skozi dolino

Kanin – pogled s Poliškega špika. Na levi gozdni izsek za smučarsko proggo, spodaj v soncu planina Fecol

Foto dr. L. Baebler

Reklanice do Neveje za 130 milijonov lir speljan 18 km dolg vod visoke napetosti, postavljenih je bilo 4 km električnih in telefonskih linij in asfaltirano 8000 m² cest in parkirnih prostorov.

Oktobra 1968 so se začela dela na gondolski žičnici z Nevejskega sedla (1142 m) do zavetišča Gilberti (1850 m), ki je bila izročena prometu 12. decembra 1970. V pičlih 4 minutah zмага kabina s 37 potniki 700 m višine in 1800 m dolgo pot in prepelje 420 oseb na uro. Žičnica je stala 350 milijonov lir. Smučarske proge so odlično položene v nelahek teren; treba je bilo odstraniti 30 000 m³ zemlje in skalovja, sneg na progah pa je s strojem teptan in obeta smučanje do junija. Turistična smučarska proga je dolga 3800 m, tekmovalna 3500 m. Razen tega sta na sedlu samem na pobočju Pobiča dve vlečnici, dolgi 500 in 260 m. Novi moderni hotel Kanin ima 24 sob z 52 posteljami in v restavraciji 120 sedežev. Seveda pa je vse to za velik naval ob nedeljah premajhno in v načrtu so nove stavbe. Od naše meje do sedla Nevea je preko Trbiža in mimo Rabeljskega jezera pičlih 30 km.

Cene za gondolo niso pretirane. Dnevna karta velja, razen ob nedeljah, 1800 lir in v treh vožnjah je plačana. Proge so dovolj široke, a vendar zahtevajo določeno stopnjo smučarskega znanja. Ko pa bo v bližnji bodočnosti stekla vlečnica tudi od zavetišča Gilberti na sedlo Prevala (2067 m) na jugoslovansko-italijanski meji, bodo odprta razsežna čudovita smučišča na severnem pobočju Prestreljenika. Lepše terene si človek težko predstavlja. A ne samo to! Pogled od tod je edinstven. Čez dolino proti severu se dvigajo ponosni Zahodni Julijci – Poliški špik, ki je tako strm, da so njegova pobočja tudi pozimi skoraj brez snega, in razorani Viš s svojimi vazali. Edinstven svet, vkljenjen v sneg in svojo samoto. Le kratek sprehod proti planini Pecol pod Montažem, nekaj sto metrov proti Viški planini ali v dolino Belega potoka, pa boš v snegu sledil samo še stopinje divjih živali in boš sam s prvobitno prirodo. Tam se ti srce umiri in čas ustavi.

V KRAŠKIH JAMAH ČSSR

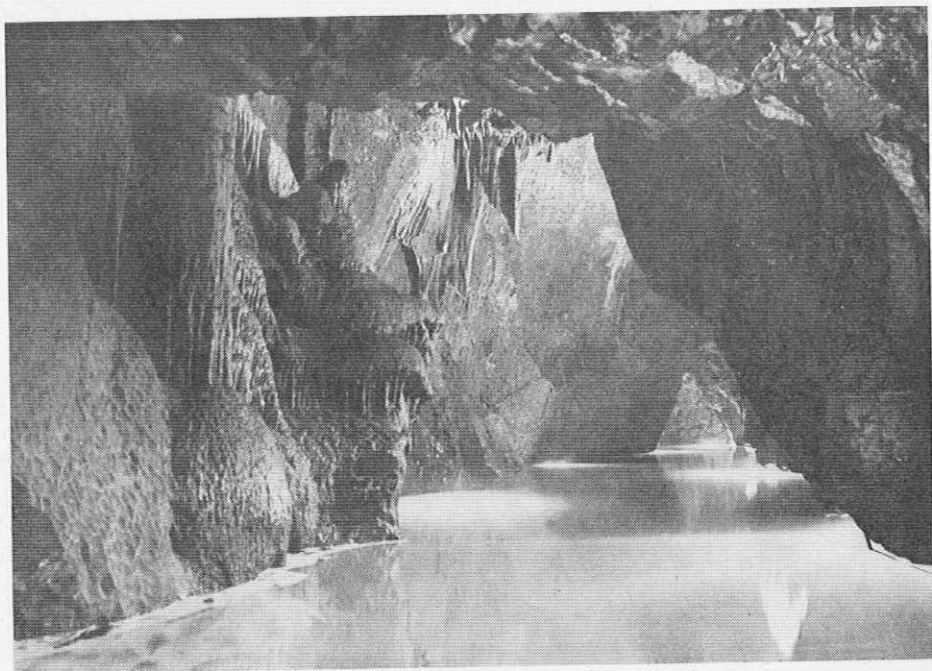
RADO POZENEL

Pred leti je skromno zastopstvo jamarске sekcije PD Železničar, Ljubljana, vrnilo obisk češkoslovaškim tovarišem. Štirje jamarji: Alenka, Janez, Tomaž in jaz smo se 26. julija podali na pot. Razen z majhnim spodrsljajem v Mariboru, ko bi Janez skoraj ostal doma, smo naslednje jutro srečno prispeli v Prago, polni hrepenenja po lepih vtisih, ki jih napravi to mesto na vsakega turista.

Na postaji sta nas pozdravila ugledna češka jamarja ing. Zdenek Březina in Pavel Josifek, ki sta nas pozneje seznanila še z nekaterimi jamarji. Ta in še naslednji dan smo dobro izkoristili za ogled »zlate« Prage. Ogleдали smo si jo le površno, kajti to tisočletno mesto ima toliko zanimivosti, da jih ni mogoče videti, še manj pa dojeti v tako kratkem času. Najmočnejši vtis pa so napravile na nas gotske zgradbe z neštetiimi skulpturami in ornamentami.

V soboto 29. julija so nas češki tovariši spremljali na Češki kras. Mimogrede smo si ogledali tudi čudovito lep grad Karlštejn. Zgraditi ga je dal češki kralj Karl IV. leta 1348. Danes je v njem muzej z izredno zanimivo zbirko gotskih portretov. Karel IV., čeprav potomec luksemburške dinastije in po rodu Francoz, je Prago olepšal s Hradčani, Karlovim mostom in drugimi lepimi stavbami. Ko so češki tovariši opazili s kakšnim zanimanjem si ogledujemo te zgodovinske zanimivosti, so z zadovoljstvom ugotovili, da nismo samo »netopiriji« in »podzemski pajki«, ki si iščejo svoje hrane samo v teminah kraških jam.

V tej apnenčasti pokrajini ob reki Berounki med Berounom in Prago so v jeseni leta 1950 po naključju odkrili delavci iz kamnoloma Zlatý kun pri Koněprusyju, pri razstreljevanju kamenitih skladov, vhod v razmeroma prostorno kraško jamo. Odkrili so podzemne prostore v srednji etaži. Pozneje je bilo odkritih v neposredni bližini še

Punkeve jame

več jam. V okoli 20 m višji etaži so se pojavile različno velike jame: Proškov dom, V stražce, Mincovna jama, Zařijavá, v spodnji etaži pa nekaj manjših jam. Te jame iz vseh treh etaž so povezali med seboj z umetnimi prehodi in tako sestavljajo takozvane Koněpruske jame.

Te jame so v turističnem pogledu kar zanimive, saj imajo, razen v zgornji etaži, nekaj prav lepih kapniških tvorb. Mnogo bolj pa so zanimive iz arheološkega vidika, ker srečamo skoraj na vsak korak sledove prastare človekove kulture, celo iz kamene dobe. V mnogih jamah je bilo najdenih veliko še dobro ohranjenih kosti raznih divjih živali iz dobe pred 200 000 leti. Našli so tudi nekaj ostankov okostja pračloveka, ki ga vzporejajo z neandertalcem. Posamezne jame, kot Medvedja jama, Volčja jama in druge, so dobile imena po najdenih kosteh. Del teh arheoloških najdb smo si ogledali v berounškem muzeju.

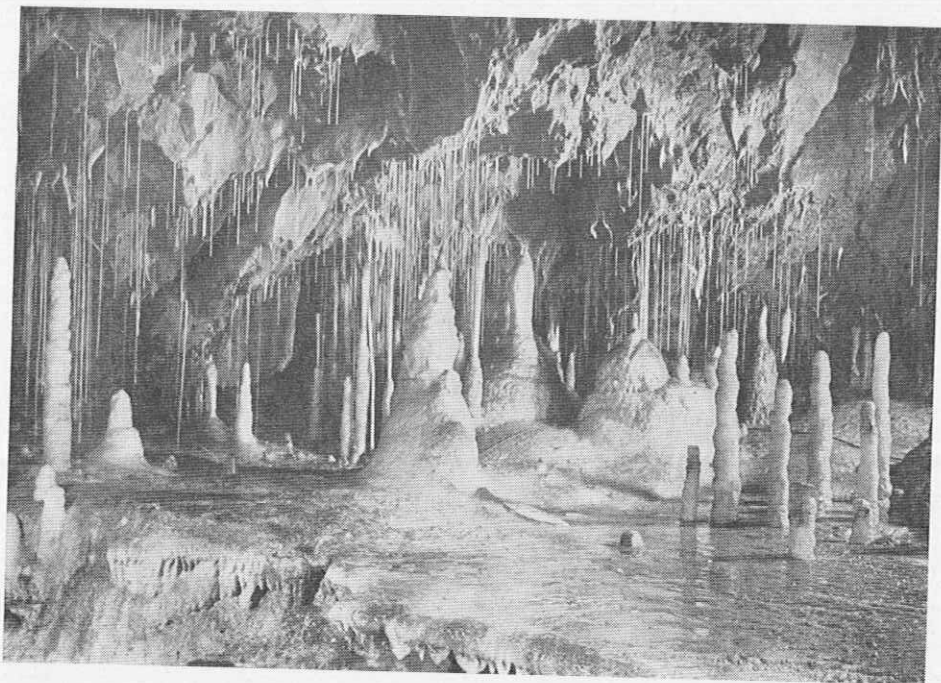
Zanimivo je tudi, da so našli v zgornji etaži, ki je sicer brez kapniškega okrasja, ponarejevalnico denarja. V 15. stoletju so tu, dobro skriti, izdelovali iz bakrene pločevine in srebrnega amalgama takoimenovane husitske vinarje. Ostanki pločevine, orodja in nekaj kovancev dokazujejo, da imajo govorice med okoličani Berouna le neko osnovo. Za Pražane je to prava atrakcija, kar se tudi pozna na obisku jame, saj si jo letno ogleda preko 200 000 turistov.

Naslednji dan je bil namenjen deloma pripravam za odhod na Moravski kras, deloma pa še ogledu praških zanimivosti. Zvečer nas je pozdravil inženir Haleš, znani biolog, ki posveča največ pozornosti raznim plazilcem. V prijetnem razgovoru nas je zelo nazorno vpeljal v podzemski živalski svet in opozoril na nekatere posebnosti v češkoslovaških kraških jamah. Pokazal nam je tudi nekaj zelo zanimivih stereoskopskih slik.

Po nekaj urah vožnje smo prispeli v ponedeljek, 31. julija zjutraj v Blansko, v bližini Brna. Od tu proti severu se razprostira Moravski kras, ki je najrazsežnejše kraško področje v državi. Na tem področju je odkrit največji sistem kraških jam v CSSR. Izoblikovali so ga štirje kraški potoki: Sloupský potok, Bílá voda, Lopeče in Krasový potok, ki se združujejo pod zemljo v reko Punkvo. V tem sistemu smo si ogledali samo najbolj znane jame, ki so dostopne tudi turistom.

Balcarška jama je od vseh jam na Moravskem krasu znana največ zaradi svojih lepih, barvanih kapniških tvorb. Te krasijo labirint ozkih rovov enako efektno, kot prostorne dvorane s porušeni stropi. Posamezni prostori se nahajajo v dveh etažah in so povezani med seboj z naravnimi in umetnimi prehodi. Vsi so polni razkošnega okrasja, največkrat pa je »Veliký dom«. Tu so posebno znameniti prosojni stalaktiti, ki imajo na koncu razne izrastke. Zelo prikupna in očarljiva so tudi koralna jezera s rastlinam podobnimi tvorbami iz sige. Še preden zapustimo jamo, nas

Pravljčna dvorana v Punkevnih jamah

nepričakovano presenetiti »Popeluška«, to je pepelna jama, katere stene so pokrite s pepelno sivo, porozno in zelo krhko sigo. Kot pri koralnih jezercih so tudi tu raznim rastlinam podobni izrastki, ki jih modelira sigo na več mestih mračnih sten jame. Izredno pozornost vzbuja pri obiskovalcih jame tudi stalaktit »Handžar«, ki se lepo odraža od ostalih stalaktitov. Balcarka jama je dolga v celoti 600 m in je znana tudi po arheoloških najdbah iz starejše kamene dobe.

Kateřynska jama. Tudi ta jama je nudila paleolitskemu človeku zavetišče. To dokazujejo najdena ognjišča in razno koščeno orodje. Iz najdenih živalskih kosti sklepajo, da se je še pred človekom zatekalo v to jamo tudi različna zverjad. Ne daleč od vhoda, ki je podoben mogočnemu gotskemu portalu, nas vodi prehod v največji prostor, kar je znanih na Moravskem krasu, v »Glavni dom«, ki je nekoliko večji od »Velikega doma« v Balcarki. Izrazito lepih kapniških tvorb tu ni, pač pa so v »Novi jami«. Do 4 m visoki paličasti stalagmiti, katerih nekateri segajo prav do stropa, tvorijo lep stalagmitski gaj. Na dnu te jame so lepe skodelice iz sige, polne vode in so videti kot mala jezercja. Novi jami sledi »Dom razdejanja«, katerega stene so močno zasigane. Od tu drži nekaj kaminov v do sedaj še nedostopne prostore. Največji teh prostorov je »Dantejev pekel«. To je blodišče manjših jam in rogov, v katerih je videti vse porušeno. Ob pogledu na to razdejanje človeka kar stisne pri srcu. Čeprav so barve kapniških tvorb enake barvam kapnikov v ostalih prostorih, se zde tu strašno mrke. Pa tudi oblike kapnikov samih so se mi zdele čudne. Navadno ima vsak človek pri opazovanju kapniških tvorb precej domišljije in vidi v njih vse mogoče stvari, tu si pa ni mogoče nič predstavljati. Pogled te nosi v neprijetno daljavo, iz katere, se mi zdi, ni vrnitve.

Punkevne jame in Macocha. Punkevne jame, kolikor so dostopne turistom, so sestavljene iz celega niza suhih in vodnih jam. Vrstijo se v raznih etažah med »Macocho« in kanjonom »Pustý žleb«. Zgornje jame je voda že davno zapustila in nižje ubrala novo pot. Pri vstopu v Punkevne jame nas že takoj pri »Prednjem domu« opozori na veličastnost in lepote jam, orjaški stalaktit »Stražnik«. Prednji dom je poln mogočnih stalaktitov in stalagmitov ter drugih kapniških tvorb. Za njim se vrstita »Srednji dom« in razkošno okrašen »Zadnji dom«, pravi pravljčni svet. Od tu drži pot pod snežnobelimi kapniškimi tvorbami »Angel«, »Vrba žalujka« in drugimi, dalje skozi rov do dna svetovno znane, 138 m globoke, globeli »Macocha«. Tod se Punkva malo pokaže in napolni dve jezercji, nato pa zopet izgine v podzemlje. Nadaljnji njen tok žubori skozi jame proti kanjonu »Pustý žleb«.

Od tu nadaljujejo turisti svoj ogled po vodni poti. Poplavljeni hodniki prehajajo v velike dvorane z mogočnimi stalagmiti in zrcalnimi slikami čudovito lepih stalaktitov. Skozi ta pravljčni svet nas je motorni čolnič pripeljal do prelepe »Pravljčne

dvorane«, katere lepote ni mogoče popisati. To je treba videti. Tisoči kot bilke tankih in dolgih stalaktitov, raznih zaves in drugih kapniških oblik je obešenih na strop po vsej dvorani. Iz ilovnatega dna, pokritega z debelo skorjo sige, pa rastejo stalagmiti različnih oblik, nekateri pravi orjaki.

Samo še malo vožnje in čolnič pristane v Pustem žlebu, ne daleč od mesta, kjer smo vstopili v ta čudežni podzemski svet. Ves ogled jame je tako spretno pripravljen, da turistovo zanimanje za podzemski svet stalno raste, vrhunec pa doseže pred izhodom v Pravljlični dvorani. Zato skoraj vsak sklene, da se bo ponovno vrnil.

Ogledali bi si še Sloupsko-Šošuvske jame, pa nam je zmanjkalo časa. Še ta večer smo nadaljevali pot na Slavaški kras. V Brnu se nam je zopet pridružil ing. Březina, da bi prevzel vodstvo nadaljnega potovanja. Nerodno bi bilo, če bi se zgrešili. Zato smo se zadrževali v bližini kolodvora, ker je bilo do odhoda vlaka samo še uro časa, ravno še za malo poslastico – vrček plzenskega piva. Da bi šlo hitreje, smo ga naročili v češčini in še povedali, da imamo samo slabo uro časa. Tomaž je imel besedo in je, najbrž zaradi velike žeje, zamenjal uro (hodina) za letom (rok). Natakar je najprej debelo pogledal, nato pa bušnil v smeh. Potolažil nas je, naj se usedemo in še večkrat pridemo, ker je časa na pretek. Takoj smo ugotovili, da imamo potemtakem prvi vlak šele čez eno leto in da smo v češčini kar »dobro« napredovali. Še v vlaku smo se zabavali na ta račun.

Pod vtisi Punkvine jame sem se v mislih preselil v našo Križno jamo. Dobro jo poznam, saj sem si jo do podrobnosti ogledal. Lepa, čudovito lepa je naša Križna jama. Če bi jo primerno osvetlili, izdelali potrebne prehode, nabavili čolne in, kar je glavno, razvili živo propagando za njen obisk, pa bi videli, kakšen zaklad je to. Marsikateri avtomobil s turisti, na poti proti morju, bi se ustavil tudi pod Križno goro, kjer je skrit ta zaklad. In kaj bi videl turist, bodisi domač ali tuj? Ne samo izredno lep in intimen pravljlični svet, pač pa bi pozneje v Postojnski jami šele pravilno dojel vso njeno veličastnost in mogočnost. Postojnska jama se predstavi vsakemu obiskovalcu v pravi luči šele takrat, ko je obiskal že nekaj manjših jam.

Jutro 1. avgusta nas je pozdravilo v Liptovskem Mikulášu v vznožju Nizkih Tater. Tu smo si najprej ogledali muzej Slovaškega krasa z bogatimi zbirkami speoloških, geoloških, arheoloških in drugih predmetov. Ravnatelj Nėmec nam je osebno razkazoval in opisoval najzanimivejše razstavljenе predmete, nato pa skupno z nami odšel v Demänovsko dolino. Med potjo nas je opozarjal na najvažnejše značilnosti tega področja. Napovedoval je nadaljnje znanstvene raziskave podzemlja, kakor tudi turistično eksploatacijo teh jam.

Demänovska ledena jama je znana že iz starih časov, saj je bila opisana v listinah Ostrihomskega kapitlja že leta 1299. V razmeroma podrobnem opisu pa led ni omenjen in se zato domneva, da je jama poledenela mnogo pozneje. Ta jama je skoraj 5 km dolg niz večjih in manjših poledenelih prostorov z zelo lepimi lednimi tvorbami. Od zime do poletja so prostori posebno lepi, ker so poledenele tudi stene. Tedaj pridejo ledeni stalaktiti in stalagmiti kakor tudi stalagnati posebno do veljave. V 18. stoletju je bila jama izmerjena. Od tedaj dalje je bila zelo pogosto obiskana o čemer pričajo mnogi napisi po stenah in pokvarjeni kapniki. Kostj jamskega medveda, ki so jih našli v tej jami, pa so raznesli v razne evropske muzeje.

Okno je druga jama, v katero nas je popeljal direktor muzeja. To je več manjših jam in hodnikov s pomembnimi kapniškimi tvorbami. Zanimivo, da so v teh jamah največ stebreaste tvorbe. Najlepše pa je okrog 15 m dolgo jezero na sigastem dnu. Poleg podzemskih hodnikov povezujejo posamezne jame tudi lepo vzdrževana pota po smrekovem gozdu. Jama ni osvetljena. Pomagali smo si s svetilkami, kar ima tudi svoj čar. Dnevna svetloba, mrak, tema. Čudovito!

Tu se je direktor Nėmec poslovil od nas. Še prej pa nas je predstavil upravniku Demänovskih jam. Ta nas je takoj povabil na ogled jame »Svoboda« in nas vodil. Jama Svoboda je zelo lepa vodna jama, polna krasnih raznobarnih kapnikov, jezerc in talmunov. Skoraj 7 km dolga pot drži skozi jame, suhe in vodne, ena je lepša od druge. Najprej smo prišli do »Globokega doma«. Odtod smo nadaljevali ogled po svojevrstnem mrkem prehodu, tako imenovanem »Mahovem hodniku«, kjer so stalagmiti debelo pokriti z raskavim apnenčevim karbonatom in so videti, kot bi bili poraščeni z okamenelim mahom, do »Galerij«, polnih raznobarnih kapnikov, in dalje do dvorane s snežnobelimi kapniškimi slapovi. Kmalu nato smo prispeli do podzemskega toka Demänovke. Na tem mestu vodnik navadno ugasne luči, da bi obiskovalci jame neposredno občutili grozo vlažnega podzemlja v polni temi, skozi katerega buči Demänovka pri svojem tisoč in tisočletnem oblikovanju podzemskih prostorov. Zelo očarljivo sliko nam je zopet nudil pogled malo dalje na umirjeno rečico, ko je bila zopet osvetljena. Nevidno teče skozi tolmane, v katerih se zrcalijo stotine kapnikov. Nadse močan vtis, ki mi bo ostal nepozaben, pa je napravilo name »peščeno sonce«. To je strop, poln različnih dolgih tankih stalaktitov. Čim jih osvetle, zažarijo v živi škrlatni barvi.

Po večkratnih poskusih jamarjev se je posrečilo priti do teh lepot Mikulaškemu učitelju Králu šele leta 1921. Nekaj let nato je bila jama elektrificirana in odprta turizmu. Od tedaj jo obiskuje iz leta v leto več turistov.

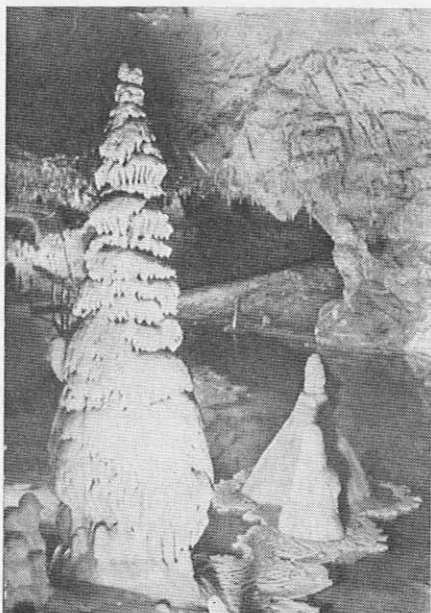
Po ogledu jame smo se zbrali v jamski restavraciji na prijateljski razgovor. Pri prijetnem kramljanju ob »vodki«, smo zvedeli še marsikaj zanimivega. Med drugim tudi, da je celotna Demänova dolina, z nadzemskimi in podzemskimi lepotami, oklicana za narodni park in da nameravajo zgraditi v jami »Svoboda« jamsko železnico. Naslednji dan je bil namenjen izletu na Nizke Tatere. Prenočevali smo v spalnih vrečah v gozdčiču, ne daleč od vhoda v jamo. Ponoči se je vreme sprevrglo, kar nas pri spanju sicer še ni motilo, pač pa naslednji dan. Nekaj časa smo se obirali, a smo se končno le podali na pot. Čim višje smo se vozili, tem bolj megleno je bilo. Pri Vrbickem jezeru je že pričelo deževati. Pravijo, da je to gorsko jezero ob lepem vremenu izredno bistro; danes pa je bilo motno, kot bi žalovalo, da nas ne more pozdraviti z vso bistrino. V Mikulaški koči ob jezeru smo počakali, da je prenehalo deževati. Čim so se razredčile tudi megle, smo se zapeljali skoraj do spodnje postaje sedežnice v višini 1200 m. Še par minut, pa smo se že peljali proti vrhu Chopoka (2025 m), ki je drugi najvišji vrh Nizkih Tater. Tu smo imeli lep razgled na vso Demänovsko dolino. Posebno pozorni smo postali na urejena smučišča, ki so prirejena nad gozdnim pasom in segajo nekatera prav v dolino. Za vse zvrsti smučarskega športa so pripravljene tekmovalne proge, da že vsak prvi sneg izkoriščajo. Razumljivo, da se to pozna tudi na športnih uspehih. Na vsem pobočju so raztresene planinske kočice in opremljene planinske stajaje. Na nevarnih mestih so smučišča tudi zavarovana z mrežami in opremljena s svarilnimi znaki. Škoda, da zaradi slabega vremena nismo imeli lepega razgleda tudi na Visoke Tatere. Deloma smo pa le zadostili tudi našim planinskim željam.

Po vrnitvi v Liptovský Mikulaš smo takoj nadaljevali pot proti Košicam, od tam pa proti Gombaseku. Utaborili smo se pred Gombaseško jamo in tam prenočili.

3. avgusta smo si najprej ogledali Ledeno jamo na Silicki planini. Čeprav je zanimiva že zaradi 10 m visokega ledenega slapa, pod katerim je okrog 100 m dolga arheološka jama, pa na nas ni napravila posebnega vtisa. Z njo smo opravili zelo hitro. Vreme nam ni bilo naklonjeno. Hiteli smo dalje, da bi čimprej prišli do cilja. Po daljšem iskanju »bližnjic« smo pošteno namočeni vendar našli jamo Domico in šli takoj v nov pravljичni svet.

Domico spada k najlepšim kapniškim jamam v Srednji Evropi in to predvsem zaradi izredno lepih vodnih in suhih prehodov. Vožnja po gladini rečice Styx je čudovita. Čolnič drsi skozi ozke prehode in široke dvorane, ki kar tekmujejo po lepoti. Najlepša pa je vožnja mimo »Rimskih kopeli«, to so kaskadna jezercja, kjer se pretaka voda iz enega jezercja v drugo, dalje skozi »Dom indijanskih pagod«, mimo »Palmovega gaja«, »Pragozda kapnikov« pa še in še. Pri uživanju te pravljичne lepote smo skoraj pozabili, da smo mokri. Skoraj 7 km dolga jama je blizu madžarske meje in se nadaljuje že onkraj meje v veliko jamo »Baradla«. Meja med obema državama je označena v jami z gosto železno mrežo, ki skoraj »hermetično« zapira prehod.

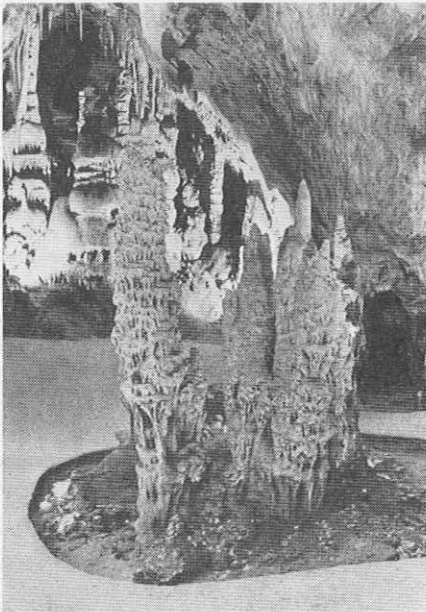
Demänovska jama – Pagoda

Gigantski stalaktit – Stražar v Punkvi

Jaskyna Domica, Indijska pagoda

Jaskina Domica, Sedeči Buda

Tudi Domico je uporabljal v mlajši kameniti dobi takratni človek. Ne daleč od vhoda je bilo najdenih v jami, poleg kamenitih sekir, orodja iz živalskih kosti in rogovja, oglja itd. tudi mnogo posod iz žgane gline, okrašenih z raznimi ornamentami. Na stenah je tudi nekaj primitivnih risb. Te najdbe so Domico močno proslavile predvsem v znanstvenem svetu po vsej Evropi. Naravno, da so Čehoslovaki to tudi takoj izrabili v turizmu kot atrakcijo.

Po ogledu te jame smo se vrnili zopet v Gombasek. Čeprav je še vedno deževalo, se nismo vračali po »bližnjicah«, ker smo po daljši poti prišli mnogo prej do zavetja. Z bivakiranjem ob Gombaseški jami ni bilo to pot nič. Nastanili smo se v turistični koči, se dobro posušili in odlično prespali. Tu smo se srečali s skupino praških jamarjev, ki so raziskovali brezna, oziroma kontrolirali njih izmere. Kaj kmalu smo se spoprijateljili in se dogovorili, da gremo skupaj na ogled nekaterih brezen, ki so jih imeli še na programu.

4. avgusta dopoldne smo si ogledali Gombaseško jamo. Odkrili so jo leta 1952, turistično opremljena in električno osvetljena pa je bila že leta 1955. Jama združuje nekaj dvoran, ki so vse precej visoke, tudi do 15 m, in več jezerc, 3 do 4 m globokih, pa do 30 m dolgih. Značilni za Gombaseško jamo so do 3 m dolgi in največ do 2 cm debeli cevasti kapniki. Zanimivo je, da so te cevke večji del rožne barve, vijoličaste ali črne; snežno belih je razmeroma malo. Tudi stožčasti stalagniti in nekateri stalaktiti so raznobarni.

Na Gombaseškem področju so do sedaj za turizem izkoristili komaj polovico jamskega sistema. Zaradi podjetnosti in smisla za speleološko in turistično dejavnost Rožnavančanov bo ta jama kmalu povečana in uvrščena med velike čehoslovaške turistične kraške jame.

Z velikim zanimanjem smo se popoldne napotili s tovariši iz Prage k breznom na Silicki planini. Razdelili smo si opremo in kmalu vstopili v prvo brezno, imenovano »Mestna jama«. Kot gostje smo samo gledali priprave za vstop. Lestve so se mi zdele že na prvi pogled preširoke in nepripravne, kar se je pozneje tudi izkazalo. Močno so me motile tudi stične zveze, ki so bile izvedene precej površno. V jamo sem se spustil med prvimi in mirno plezal po prosto viseči lestvi do prvega stičnega mesta. Tu sem pa spoznal, da nekateri pri tem precej tvegajo. Popravil sem stik, kolikor se je pač dalo, in se spuščal dalje v neznano temo. Za menoj so se zvrstili še ostali. Brezno je navpično, bolj eliptične oblike in ima največji premer približno 4 m. V globini 50 m preide jašek v 8 do 10 m široko votlino, visoko kake 3 m. Tla so ilovnata, zelo položna, skoraj vodoravna. Stene so slabo zasigane in kapniških izrastkov ni. Po vsej verjetnosti se pod to votlino brezno še nadaljuje, vendar tega nismo raziskovali, ker za to nismo imeli časa.

Tokrat smo Slovenci dobro plezali. Jezilo pa me je, da varovalna vrv ni bila stalno pravilno napeta. Kar nisem se mogel otresti vtisa, da varovanje ni bilo v redu.

Mogoče se motim in ne bi bil rad krivičen, vendar imam vtis, da naši gostitelji glede tehnične opreme in plezalne rutine le preveč tvegajo. Od vseh, kar nas je bilo tedaj v jami, samo jaz nisem imel varovalne čelade. A ne po svoji krivdi. Sem malo preveč dimenzioniran, pa so mi bile vse premajhne. Skoraj bi jo bil skupil! Ne vem po kakšnem naključju mi je zabrnal kamen mimo glave, ko sem ravno prehajal iz jaška v votlino. Da imam glavo še celo, se moram zahvaliti bolj sreči kot previdnosti. Če bi me kamen »prehitel« nekje v jašku, bi se verjetno drugače izteklo. Ponovno sem sklenil, da ne grem brez čelade v nobeno brezno več. Pa to sem sklenil že bogve kolikokrat.

Nekaj sto metrov od »Mestne jame« je brezno »Turist«. Globoko je malo nad 40 m. Češkim jamarjem sem v tem breznu delal družino sam. Prvi so vstopili Čehi. Precej dolgo ni bilo nikogar ven. Postajal sem že nestrpen. Ko pa se je prikazal prvi, ves blede, zasopljen in brez besed, sem že mislil, da se je pripetila nesreča. Šele ko je s poveljujočim in skoraj jeznim glasom zapovedal »v prdulo«, sem se umiril. V svoji nestrpnosti se nisem dosti oziral na njegovo nevoljo, pa tudi razumel nisem, kaj pomeni »v prdulo«. Kot bi mignil sem smuknil v luknjo.

Vstop v brezno je 2 do 3 m široka globel, ki v globini 3 m preide v ožji navpični rov. Po 10 metrih rov spremeni smer in poteka kakih 7 metrov prav položno. Pri tem se pa vedno bolj oži. Prehod je vedno težji in je v zadnjem delu možno napredovati samo v ležečem položaju. Dobro, da je to udorna jama, kjer nastopa samo siga; sicer ne vem, kako bi z golo glavo ril skozi bodičasti rov. Ko sem se priplazil do kraja, sem se znašel, ves zasopljen in znojen, nad 27 m globokim in skoraj 10 m širokim breznom. Kar oddahnil sem se, ko sem se lahko malo sprostil in bolj globoko zadihal. Vstop v brezno je lažji, kot sem mislil, ker je odprtina primerno velika, v rovu pa je možno, da se lestev pritrdi zanesljivo. V breznu so stene slabo zasigane, na ilovnatem dnu se pa nabira gomila kamenja, ki pada od stropa in ob nalivih tudi skozi odprtino. Najtežji del tega brezna je poševni rov. Močno je treba pritisniti, da človek zrine sebe pa tudi opremo naprej. Strma vrnitev mu mora biti stalno pred očmi, ker ne ve, kaj vse skriva tema. To je tudi tisto, kar nas je vse najbolj utrudilo.

Nas Slovence je predvsem mikalo, kakšno tehniko uporabljajo češki jamarji pri raziskovanju brezen in kakšna je njih oprema. Ko smo si po izstopu segli v roke, so Čehi takoj opazili, da bi želeli videti kaj bolj divjega in tudi speleološko bolj zanimivega. Povabili so nas, naj še pridemo, da si ogledamo tudi težje primere.

Po ogledu teh dveh brezen smo končali našo turnejo po češkoslovaškem krasu. Videli smo veliko lepega in izmenjali tudi marsikatero misel. Seveda smo si ogledali od 2000 jam in brezen, kolikor je sedaj znanih, samo najpomembnejše turistične jame. Navezali smo prijateljske stike in si obljubili, da se bomo še večkrat srečali pri nas in na Češkem krasu.

Šotor nas je zadnjič sprejel pod svoje krilo, ker smo naslednje jutro že zapustili Gombasek. Potovali smo preko Rožnave do Košic, od tu pa preko Madžarske domov.

Balcarka, Pepelna dvorana,
stalaktit Handžar

DRUŠTVENE NOVICE

XVII. REDNI OBČNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA

13. 2. 1971 so se planinci PTT Ljubljana že sedemnajstič zbrali na svojem občnem zboru.

Občnega zbora se je udeležilo okrog 200 članov, številni gostje, predvsem zastopniki PZ Slovenije, PD PTT Maribor in Celje in nekaterih drugih PD iz Gorenjske in Ljubljane. Do posebnega izraza je prišla tudi udeležba glavnega direktorja ZP PTT Ljubljana tov. Jožeta Gerbca in direktorjev PTT podjetij Kranj in Nova Gorica.

Dolgoletni predsednik društva tov. Jože Dobnik je v poročilu orisal naloge planinske organizacije, ki so velike in splošno koristne. Zato si planinska društva PTT prizadevajo zajeti v svoje članstvo kar največ delavcev zaposlenih v PTT, vzbuditi v vodstvih in organih upravljanja v PTT podjetjih potrebno razumevanje in večjo moralno in materialno pomoč, ki se bo končno odrazila v večji odpornosti delavcev PTT in ne nazadnje v zmanjšanih stroških poslovanja. Nena zadnje pa nekaj zahteva tudi ugled stroke PTT. Dosednji rezultati dela planinskih organizacij delavcev PTT dokazujejo tudi v tej smeri veliko skrb in pripravljenost. Planinska društva PTT vzgajajo organizatorje raznih večjih akcij, ki so v SFRJ ali Sloveniji postale že tradicionalne in prispevajo k medsebojnemu zблиževanju in poznavanju delavcev PTT ne glede na nacionalnost.

PD PTT Ljubljana je v pretekli mandatni dobi izvršilo skoraj vse prevzete naloge, med njimi so bile najvažnejše:

– III. zbor planincev PTT Slovenije v Vratih 14. 6. 1970 in proslava 25-letnice osvoboditve, ki je zaradi zapoznele zime in močnih snežnih padavin postavila pred organizatorje težak problem urediti pravočasno dostop v Vrata, kar je ob pomoči PD Mojstrana tudi uspelo.

– pripravljala dela za adaptacijo Poštarske kočne na Vršiču in za zbiranje finančnih sredstev z oglasi in loterijo,

– akcije med planinci za čimvečjo udeležbo za hojo po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Pot so prehodili v prvem letu po otvoritvi že 4 člani.

– udeležba na »Pohodu po poteh partizanske Ljubljane«; udeležilo se ga je 170 članov s 34 petčlanskimi ekipami,

– II. dan slovenskih planincev je društvo proslavilo z množičnim izletom na Javornik na Idrijskem,

– udeležba na XVIII. zboru planincev PTT Jugoslavije in XVIII. partizanskem maršu v organizaciji PD PTT Sarajevo pri Boračkem jezeru pod Prenjem v Hercegovini,

– osamosvojitve skupine v Celju v samostojno PD PTT Celje,

– pridobivanje novih članov. Društvo je vso izgubo na številu članov zaradi osamosvojitve skupine v Celju nadomestilo tako, da jih šteje ob koncu leta 1970 še 15 več kakor leto poprej. Planinska skupina Kranj je povečala članstvo za 54 novih članov, Novo mesto za 16 in Nova Gorica za 5,

– 46 članom, ki so prehodili slovensko planinsko transverzalo, so se v letu 1970 pridružili še 4, skupaj je torej 50 članov že prehodilo navedeno pot,

– organiziranih je bilo 22 članskih izletov z 1790 planinci, 12 izletov mladinskega odseka s 468 udeleženci in nekaj samostojnih izletov v planinskih skupinah Kranj, Novo mesto in Nova Gorica z 296 udeleženci ali skupaj 2554 udeležencev, kar bi teoretično pomenilo, da se je vsak član udeležil nekaj več kot 2 izletov,

– planinskih in potpisnih predavanj z barvnimi diapozitivi je bilo 10 s 650 poslušalci,

– v dnevnem in tedenskem časopisu in strokovnih listih je bilo objavljenih 48 člankov in novic o dejavnosti društva,

– 12 krat je bil menjan fotomaterial v društveni omarici na Trgu OF.

Tako je predsednik opisal vlogo in najvažnejša dela društva, ni pa pozabil navesti tudi nalog, katerih se bo moral lotiti novi upravni odbor:

– dokončanje tehničnih priprav za adaptacijo Poštarske kočne na Vršiču in zbiranje finančnih sredstev,

– skrb za povečanje društvene aktivnosti in za tesnejše sodelovanje z upravami PTT podjetij,

– vzdrževanje in markiranje transverzalne poti kurirjev in vezistov NOV Slovenije,

– skrb za delo z mladino, predvsem med zaposlenimi PTT delavci,

– zagotovitev udeležbe na IV. zboru slovenskih planincev v Logarski dolini in XIX. zboru planincev PTT Jugoslavije v organizaciji PD PTT Sljeme iz Zagreba in na tradicionalnem »Pohodu okrog partizanske Ljubljane«,

– dobra organizacija planinskih izletov,

– skrb za poživitev dela meddruštvenega odbora ljubljanskih planinskih društev in udeležba na taboru ljubljanskih planincev na Rašici ob 30-letnici požiga Rašice. Predsednik ni naštel vseh nalog, teh je še dosti več, izvrševanje pa zavisi od vseh članov in od pomoči, ki jo bodo organizaciji nudila podjetja PTT in družbeno-politične skupnosti.

Za njim so poročali blagajnik, gospodar, načelnik mladinskega odseka in predsed-

nik nadzornega odbora. V razpravo so posegli pravzaprav samo gostje. Najprej je zastopnik PZ Slovenije tov. Tonček Strojnik podelil najzaslužnejšim planinskim delavcem planinska odličja. Prejeli so: Ing. Pavle Šegula, zlati znak za izredno obsežno in uspešno delo pri PZS, Ivanka Pavlič, srebrni znak za dolgoletno upravljanje planinskih postojank, Karel Kosem, bronasti znak za aktivno delo v planinski organizaciji, Stane Bižal, bronasti znak za dolgoletno delo v planinski organizaciji.

Navzoči predstavniki drugih planinskih organizacij so našemu društvu čestitali ter priporočili za sodelovanje in za pomoč pri skupnih akcijah.

V razpravo je posegel tudi glavni direktor ZP PTT Ljubljana tov. Jože Gerbec in poudaril vlogo te najbolj množične in najaktivnejše organizacije med delavci PTT Slovenije. Obljubil je tudi vso pomoč, ki jo PTT planinske organizacije v Sloveniji potrebujejo. Ni potrebno posebno omenjati, da smo njegove besede toplo pozdravili, s tem pa je dal zlasti peščici najaktivnejših članov organizacije tisto potrebno priznanje, ki daje moralno moč za bodoče delo.

Za nadaljnjo dobo enega leta bo PD PTT Ljubljana vodil še naprej tov. Jože Dobnik, ki se je v zaključni besedi zahvalil za ponovno izvolitev in se priporočil za pomoč, tako pri članih, pri izvoljenih odbornikih in pri vodstvih in samoupravnih organih podjetij PTT.

Vse goste in udeležence je nato povabil na družabni večer v restavraciji PTT podjetja Ljubljana.

Jože Praprotnik

DELOVNA KONFERENCA MOZIRSKIH PLANINCEV

V soboto 13. marca 1971 so mozirski planinci imeli v veliki dvorani Skupščine občine Mozirje delovno konferenco. Poleg številnega domačega članstva, (96 navzočih), so se konference udeležili predstavniki planinskega društva Ljubno, predstavniki kulturno-političnih organizacij Mozirje ter predstavnik Planinske zveze Slovenije prof. Tine Orel.

Delovno konferenco je otvoril in vse navzoče pozdravil predsednik PD Mozirje tov. Mirko Kovačič in nato prikazal celotno dejavnost v pretekli sezoni, sledilo je tudi blagajniško poročilo in pa poročilo nadzornega odbora. Po poročilih se je razvila razprava, v kateri so sodelovali člani in tudi mladina.

Celotno delo je potekalo po načrtu, ki je bil sprejet na lanskem občnem zboru. Člani našega društva so bili tudi v tem letu prvi nosilci medobčinske štafete mladosti na relaciji Okrešelj-Logarska dolina-Letuš. Po slovenski planinski transverzali hodi 22 članov, dva že drugič, eden

pa to pot opravlja tretjič, 6 naših članov naj bi to pot končalo v tem letu, saj jim manjka še samo del poti po Primorski. Sodelovali smo tudi v slavnostni povorki ob praznovanju občinskega praznika in otvoritvi nove šole v Mozirju. Tudi pri otvoritvi spomenika II. grupi odredov na Čreti se je vila planinska zastava mozirskih planincev. Skupinski izletov je bilo 6, udeležilo se jih je okoli 198 mladincev in članov našega društva. Obiskali smo Golico, tu smo imeli tudi akcijo gorskih stražarjev, Mrzlico, Dom na Kofcah, Kal, Mangrt in Vršič. Na dan slovenskih planincev v septembru smo bili z vsemi društvi Gornje Savinjske doline na Olševi. Zaradi slabih vremenskih razmer se na vrh nismo povzpeli, ampak smo pri Potočki zijalki imeli majhno slovesnost. Povečali smo število članstva za 34 članov, tako da naše društvo šteje 318 članov in je najmočnejše v naši občini.

Če ne bi bili podeželsko društvo, to se pravi, če iskanje zaslužka ljudi ne bi vleklo v druge kraje v mesta, bi število naših članov bilo precej večje. Odsek gorske straže je uredil table z zaščiteno gorsko floro na spodnji postaji gondolske žičnice na Golteh, v kratkem bo tej sledila še ena na zgornji postaji, oziroma v avli hotela »Golte«.

V načrtu za letošnje leto stoji pred upravnim odborom kup nalog. Sodelovanje pri štafeti mladosti, povečanje članstva za 20 odstotkov, poživitev dela odseka za varstvo narave, organizacijo zbora gorskih stražarjev za vsa društva v občini, 6 skupinskih izletov v razne kraje in vrhove Boč, Uskovnico, Dom na Kališču, na Dobrač ali Bleščečo planino v Avstriji in Snežnik nad Ilirsko Bistrico. Za dan planincev bo izlet v neznano, kraj ali vrh bomo določili zadnji dan. Odsek gorske straže bo uvedel redne obhode svojih članov, posebno še na Golteh. Glavna skrb pa je posvečena začetku planinske šole, ki se bo pričela 24. marca 1971 v prostorih nove šole v Mozirju. Učni in delovni program sta pripravila tov. Jože Melanšek, član MK PZS, in upravitelj mozirske šole prof. Maks Vester, ki bo šolo tudi vodil. Ta šola bo za planinska društva Luče ob Savinji, Ljubno ob Savinji in Mozirje.

Predsednik društva tov. Mirko Kovačič je podelil prve značke pionirjem, ki tekmujejo v akciji pionir-planincev. Bronaste značke so prejeli Uroš Aubrecht, Sašo Žagar, Sašo Stiglic in Darko Pavlin.

Profesor Tine Orel, ki je pozdravil konferenco v imenu UO PZS, je podelil priznanje: srebrno značko PZS tov. Pavli Karče za njeno prizadevno delo v planinski organizaciji.

Na koncu je tov. Ervin Kunej iz Ljubnega prikazal zelo uspele filme: pot po Dolomitih po Franciji, Švici in Avstriji in pa lepote Mozirskih planin.

A. M.

PD OBRTRNIK, LJUBLJANA

Dne 2. marca 1971 je na 8. občnem zboru polagalo obračun svojega dela planinsko društvo Obrtnik iz Ljubljane.

Upravni odbor se je zelo trudil, da bi izpolnil naloge, ki jih je prevzel na prejšnjem občnem zboru. Največ dela in izdatkov je imel z vzdrževanjem in obnovo svojega doma na Govejku in z vzdrževanjem ceste do doma. V dom so napeljali vodovod, notranjost doma pa delno sanirali. Spoznali so tudi, da bo treba v društvo privabiti mladino, sicer ne bodo imeli naraščaja, ki bi od starejših prevzel vodstvo društva. Močno pogrrešajo lastne prostore. Zaradi rušenja stavbe, v kateri so imeli pisarno, so se morali seliti in sedaj gostujejo v prostorih zadruga »Elektrovod«.

Primanjkljaj sredstev din 29 000 so krili s presežki srečalova, dohodki od koledarja ter s prostovoljnimi prispevki in delom članov obrtnikov.

Za novo poslovno dobo so se zavezali, da predvsem pridobijo več mladine v svoje vrste in povečajo število članov, da bodo sodelovali pri akcijah meddruštvenega odbora Ljubljane in izpeljali dela po načrtu, ki so ga sprejeli pred leti. Vse pa seveda zavisi od finančnih sredstev. V prvi vrsti nameravajo napeljati telefon do doma in opraviti nekatera sanacijska dela pri domu. Društvo ima 258 članov, 18 mladincev in 5 pionirjev.

Občnega zbora se je udeležilo 40 članov in več predstavnikov drugih planinskih društev in predstavnik planinske zveze Slovenije. Upravni odbor je bil pri volitvah ponovno izvoljen. Sedanji člani upravnega odbora so bili tako delovni, da zamenjava ni potrebna. Posebno je bila poudarjena delovna vnema njihovega tajnika Ivana Mihelčiča. Mimo odbora sta bila kooptirana v odbor še 2 mladince.

Novemu upravnemu odboru želimo mnogo uspehov, posebno pa želimo, da bi uspeli pridobiti in pomnožiti število mladincev.

S. K.

PD VRANSKO-TABOR

Pred dobrim poldrugim letom so planinci iz Vranskega in Tabora ustanovili svoje društvo. Društveno življenje in delo je hitro in živahno steklo, tako da je društveni predsednik tov. Sitar na občnem zboru PD 28. 2. 1971 lahko naštel že vrsto bogatih dejavnosti.

Dobro so skrbeli za življenje planinske misli, saj so uredili propagandne omare, markirali so vrsto poti iz Vranskega kot na Čreto, Čemšeniško planino, na Lipo - Št. Jošt iz Tabora pa na Presedle. Za članstvo so pripravili več izletov, med

ostalim so se povzpeli tudi na vrh Triglava.

Največ misli pa se suče okrog gradnje društvene kočice na Čreti. Ideja izza leta dni je postala realnost na svetu, ki jim ga je brezplačno odstopil tov. Punčak, kmet s Črete pa navdušen planinec, do danes že postavljeni temelji bodoče postojanke. Uspehi pri gradnji kočice ob nadvse skromnih sredstvih so verno zrcalo prizadevnosti članov društva, saj so v letu 1970 opravili kar 449 prostovoljnih delovnih ur. Žrtvovali so tudi materialna sredstva poleg obveznega samoprispevka, ki so ga sprejeli na lanskoletnem občnem zboru, prav tako tudi letos. Postojanko žele otvoriti še letos, ko bo poteklo 30 let od narodne vstaje in hrabre borbe I. štajerskega partizanskega odreda na Čreti. Poleg zgodovinskega obeležja slovi Čreta tudi zaradi lepih smučišč ter dveh podzemskih jam, kar bo oboje bolj dostopno planincem in turistom, ko bo vabila planinska postojanka in bo dokončana cesta iz Vranskega. Kaže, da sledi navdušenim planinskim delavcem z Vranskega in Tabora s planinsko idejo prevzeta generacija mladih, saj so že na začetku akcije »pionir-planinec« osvojili trije njihovi pionirji bronaste oz. srebrne znake.

V prihodnjem obdobju želi PD poleg dograditve doma na Čreti še naprej razvijati dejavnosti in skupno z jamar-skim društvom Črni galeb iz Preboda raziskovati podzemelske jame, markacisti pa bodo uredili in označili pot iz Tabora na Krvavico. Torej za vsakega od stotih članov, kolikor jih društvo zdaj vključuje, obilo zanimivih možnosti.

Dr. Peter Soklič

ZAMUJENA VOŠČILA OB 75-LETNICI JOŽETA CESARJA

Jože Cesar se je rodil 5. 5. 1900 v Ljubljani, maturiral na poljanski gimnaziji in se po končanem študiju posvetil administrativnemu delu pri finančni direkciji ter delal v tej panogi aktivno skozi 45 let. V letu 1944 je bil odpeljan v Dachau. Kot navdušen planinec je bil leta 1930 izvoljen v upravni odbor Slovenskega planinskega društva in upravljal razne funkcije: najprej je bil knjigovodja društva, potem blagajnik, od leta 1932 društveni gospodar, od 1933 pa član upravnega odbora Zveze planinskih društev v Jugoslaviji, vse do leta 1946.

Poleg tega je deloval na turističnem polju in kot član odbora TD Rudnik intenzivno delal pri upravi turistične postojanke na Krimu in Kureščku. Deloval je tudi pri tur. podjetju Alpe-Adria. Za njegovo požrtvovalno delo v planinski organizaciji ga je odlikovala Planinska zveza Slovenije s častnim srebrnim zna-

kom ter s častnim srebrnim znakom PD Ljubljana-matica za 25-letno neprekinjeno članstvo.

Jožetu Cesarju želimo še mnogo zdravih let in mu k jubileju iskreno čestitamo.

Ivo Marsel

TIHO SE JE POSLOVIL

(Spomin Franca Pagona)

V letih po vojni smo se iskali, v rado-vednosti in v strahu, kateri od naših tovarišev, prijateljev, posebej še od planincev-starešnin so preživeli krvavo obdobje, se rebili skozi grozote, begunstva, taborišča, skozi takó hudo spre- menjene čase in se spet mirno ozrli v nespremenjene gore. Med njimi smo našli velikega mariborskega planinca **Franca Pagona** v »lijepom, bijelom Zagrebu«, kamor se je z družino preselil iz Maribora, odkrili smo ga v Slovenskem domu v Masarykovi ulici 13, ko je bil še odlični tajnik Prosvetnega društva Slo-venski dom, ne samo po imenu Pagon, marveč tudi po zmožnosti pogón vsega društvenega stroja, v čitalnici, knjižnici, v kulturnih prireditvah, tudi pri izletih in raznih podobnih stvareh.

France Pagon se je kmalu po prvi sve- tovni vojni nastanil v Mariboru, kakor mnogi drugi primorski izseljenci. Bil je zelo upoštevan višji uradnik jugoslovan- skih železnic. Za svoje prosto izživljanje, danes bi rekli rekreacijo, si je izbral planinstvo. Stopil je 1929 v odbor SPD v Mariboru. Tu je bil predsednik dr. Da- vorin Senjor, absolutist, ki je od l. 1922 do l. 1933 vihtel planinsko žezlo nad mariborskimi in ljubljanskimi osrednjimi odborniki. V njegovih očeh je bil France Pagon izvoljenec, da ga je povzdignil za gospodarja Mariborske kočé. Ko je bil potem predsednik ing. Vlado Šlajmer, demokratično-vodeči načelnik, so Pagona zaradi njegovih vrlin poslali l. 1934 v osrednji odbor SPD v Ljubljani.

Žal je bil ta večletni odbornik maribor- ske podružnice in še kot gospodar Mari- borske kočé, za katero si je toliko pri- zadeval, l. 1937 premeščen v Zagreb. Tu je dočakal zasluženó upokožitev. Dr. Sen- njor je v »Planinah ob meji«, glasilu PD Maribor, napisal: »Prijetno vzdušje je nastopilo pri Mariborski kočí, ko je gos- podarstvo kočé prevzel France Pagon. Gospodar in oskrbnica (tedaj je bila zelo cenjena Mara Gobec) sta bila vsestransko strokovna gospodarja. Ide- alni oče – planinec je vso svojo družino, ženo, hčerko, sina, zapisal pohorskemu planinstvu, da se je ta složni družinski kolektiv utiral pot »v žaru in čaru šum- ovitega Pohorja« – vsem sopotnikom v zgled in v posnemanje.

Bilo je proti koncu januarja letos 1971. Znašli smo se v Zagrebu. Kaj zdaj po-

čenja naš pobratim? Ali še zna pohorski gučati? Kako se starí? Kak' ven zgledí? V Slovenskem domu so nam rekli, da Pagon več ne tajnikuje, da ga je obi- skala nezgoda, zatem bolezen. In so rekli, da ga silno pogrešajo, da jim je bil zares plemenit tovariš. Pa smo se 17. januarja popoldne odpravili k njemu v vas. Tam pri Maksimiru, okrog sta- diona, smo dolgo iskali njegovo ulico. Pršilo je. Kako smo se medpotoma rado- vali srečanja, veselega pozdrava, pripo- vedovanja, naptka na staro prijateljstvo! Po tavanju z ene v drugo ulico, smo na- leteli na družbico. »Oprostite, kje je Jakšičeva ulica?« – »Pa eto, ova vam je, koga tražite?« »Našega prijatelja, Fran- ca Pagona.« – »Pa i mi idemo tamo, ali znate, gospod Pagon je danas jutro umro...«

V petek 29. januarja dopoldne smo se na Mirogoju uvrstili v dolgi pogrebni sprevod zagrebških Slovencev. Odprla se je družinska grobnica, v kateri že več let počiva pokojnikova družica Ernesta. S toplimi čustvi so se od dobrega tova- riša poslovili v imenu Slovenskega doma in ožjih prijateljev Jože Kramer, Tone Potokar (znan literarni kritik), dr. Niko Sever (bivši predsednik Slov. doma) in sodrug iz železničarskega društva, v imenu mariborskih in slovenskih planin- cev še podpisani sopotnik s Pohorja. Mnogo cvetja, tudi planinskega, je za- sulo slovensko gomilo. »Vigred se po- vrne...«, večno lepa nagrobnica, ki jo je odpel moški zbor Slov. doma, je žalostno odjeknila po Mirogoju.

France Pagon je bil sin cerkljanskih hri- bov. Rodil se je 1888 v Sevcu, na Buko- vem, nad vodico Bačo, na Goriškem, kjer so mu od rane mladosti žareli goriški vrhovi, Črna prst, Porezen, Blegoš, od daleč Krn. To zemljo so poveličevali pri- povedniki France Bevk, Ivo Šorli, Ivan Pregelj, Ciril in Franc Kosmač. Nemirna Bača ga je pognala v šole, sprva v Go- rico, potem na gimnazijo v Kranju. Za prve vojne je bil mobiliziran, a je kot postajni načelnik ostal v vojnih letih v Sežani. Kmalu po vojni ga je rade volje sprejel Maribor.

Mnogi Goričani smo namestu Gorici od- dali Mariboru in njegovemu planinstvu svoj delež. Izpričujeja očetovo dediščino hčerka dr. Sonja, por. Jurkovič, zdrav- nica, in sin dr. Stojan Pagon, zdravnik, tačas v Švici. Mi pa, njegovi prijatelji, mariborski planinci-starešine izpričujemo pokojnikovo planinsko slavo.

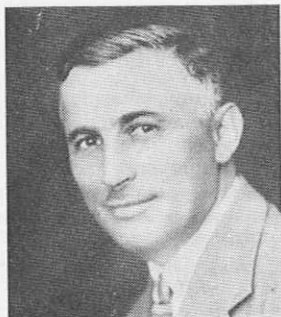
Ludvik Zorzut

OBVESTILO!

Kdor je na pohodu na Stol fe- bruarja letos izgubil ročno uro, naj se zglati na tel. št. 56-234 Ljubljana. PZS.

TONETU AUERJU V SPOMIN

V nedeljo 14. marca 1971 so se zbrali na ruškem pokopališču planinci in prijatelji Toneta Auerja, višjega gradbenega tehnika in dolgoletnega agilnega in požrtovalnega planinskega delavca. Njegov odprti grob so obložili z vencii in zasuli s cvetjem.

Tone Auer se je rodil v Ljubljani 8. junija 1921. Šolal se je v Ljubljani in končal srednjo tehnično šolo 1935/1939. Okupator ga je leta 1942 za 15 mesecev

interniral v taborišču Gonars. Tu se je vgnezdila v njegovo telo zavratna bolezen in ga mučila vseh 25 let. Vojaški rok je služil pri KNOJ. Veliki napori v službi so pospešili bolezen. Moral se je sedem let zdraviti in prestati pet operacij. Kljub vsem telesnim težavam je bil izredno vesten delavec, višji gradbeni tehnik, samostojen projektant in zadnja leta predsednik upravnega odbora projektantskega podjetja »Projekt« Maribor. Pohorje je vzljubil in redno zahajal na planine. Pohorski gozdovi so mu vedno znova dajali novih življenjskih moči. V planinskem društvu je deloval polnih dvajset let zelo aktivno. Po prihodu v Ruše 1949. leta, je sodeloval v gradbenem odseku in vodil dela pri Ruški koči. Od 55. občnega zbora dalje pa je tajnikoval in skrbel za modernizacijo planinskih postojank. Po pristopu v ruško planinsko društvo se je posvetil planinski mladini in bil njen prvi mladinski vodnik, pozneje pa skrben mentor. Z njegovo smrtjo je nastala v društvu velika vrzel, kajti tako požrtovalnih in delavnih planincev-odbornikov je med planinci vedno manj. Toda spomin na Toneta bo mlade ruške planince še bolj spodbujal na delo v društvu in na ideološko vzgojo mladine v duhu planinstva.

ijt

ALPINISTIČNE NOVICE

MORE ANDREJ-GANDI PRI ŠESTEM KRIZU

Ko je naše planinstvo poganjalo iz globokih korenin prvo brstje in cvetje, je tik pred prvo svetovno vojno privekal v številni jeseniški delavski družini droban, toda žilav otrok na svet.

Andrejčku ni bilo dano, da bi se igral po gmajnah in travnikih. S svojimi vrstniki je moral okusiti bedo in strahote prve svetovne morije. Mladost mu je tekla v delavskem centru, kjer se je budila uporniška revolucionarna misel. Lakota, beda, strahote in uporniško, revolucionarno vzdušje je šolalo in kalilo mnoge mlade Jeseničane. Hrepenenje je raslo tudi v Andreju Moretu, ki se je razvijal v značajnega in samosvojega človeka. Kmalu je našel svoje pravo mesto. Z resnično ljubeznijo in neizmerim navdušenjem se je vpisal v telovadno društvo. Jeklena volja ga je dvigala nad številne vrstnike. Kmalu je segel po težko dosegljivih lovoriakah in zmagah. Napredoval je iz leta v leto in od tekme do tekme, mimo vseh preizkušenj, na katerih je bilo treba čestokrat znati tudi mnogo tistega, kar drugim ni uspelo v tako veliki meri, kot je to uspevalo Andreju. More Andrej je bil vedno iskren in plemenit prijatelj in tovariš. Zdrav humor in prijetno razpoloženje je znal bogato in radodarno razdajati v vsaki družbi. Odlično je telovadil na domačih, inozemskih in mednarodnih telovadnih akademijah, nastopih in tekmovanjih.

Številni Jeseničani so ga visoko cenili. Kmalu je Andrej More prvič okusil slast planinstva. Ni bilo več daleč v vrste TK Skala, v katerem je More od prvih začetkov do začetka druge svetovne vojne krepko nosil zastavo našega planinstva in alpinizma. Med odličnimi plezanci je vedno bil med najboljšimi. Ni bilo vesele in praznične družbe na Črnem vrhu, Pustem Rovtu, na Rožci, da ne bi bilo Moreta. Ves se je dajal in razdajal za veselo tovariško vzdušje. Širok krog telovadcev, planincev in alpinistov pri Gorenjcu in v Skali si je štel v čast biti v njegovi družbi ali z njim na skupnem izletu, turi ali navezi kjerkoli v naših gorah in stenah.

Kmalu je More spoznal tudi bližnje in daljne tuje gore.

Telovadnica in gora ga je vzgajala in kovala. Zato je tudi v času NOV znal najti pravo mesto skupaj z Matevžem Frelihom in drugimi, ki so izšli iz Skale. Andrej More, ki je sredi 30-tih let tudi dobil zaradi svojega asketskega življenja ime Gandi, je bil tudi iniciator in vodja velikega partizanskega pohoda skozi dolino Vrat mimo zavetišča št. 2 preko Grla v Martuljek. Znal se je vedno plemenito in požrtvovalno odpovedati marsičemu v korist sočloveka in družbe.

Andrej More-Gandi je bil tudi po osvoboditvi duša in srce vsega planinstva in alpinizma na Jesenicah, veliko in pomembno vlogo pa je v povojnih letih vse do današnjih dni odigral pri organizaciji in utrjevanju naše Gorske reševalne službe, v kateri je bil dolga leta tehnični vodja in inštruktor alpinističnih in gorsko reševalnih kadrov. Opravil je veliko delo, od katerega je imela korist vsa naša skupnost.

Gandi je bil odlikovan z državnimi športnimi planinskimi in drugimi odlikovanji in priznanji. Vse to si je s svojim nesebičnim in požrtvovalnim delom tudi zaslužil.

Ob življenjskem in delovnem jubileju se Moretu vsi gorniki in še prav posebej gorski reševalci iskreno zahvaljujemo za plemenito in nesebično opravljeno delo in mu iz vsega srca želimo, da bi še dolgo užival sadove svojega dela.

Postaja GRS Jesenice

20-LETNICA ANNAPURNE

Pod pokroviteljstvom predsednika republike Pompidouja, so v Franciji lani proslavili dvajseto obletnico francoskega vzpona na Annapurno, s katerim je prvi človek dosegel vrh osemtisočaka. Slovesnost so priredili v slavni dvorani Pleyel 3. junija 1970 ob navzočnosti državnega sekretarja Comitija, ministra za mladino in športe, nepalskega ambasadorja Sardula S. Rane in vrste gostov, ki sta jih na proslavo povabila CAF in

FFM, oba vrhova francoskega planinstva. Med drugimi je bil navzoč Henry de Ségogne, častni predsednik Himalajskega komiteja in vodja prve francoske ekspedicije na Hidden Peak I. 1936, in z njim vrsta francoskih himalajcev. Uvodno besedo je imel Lucien Devies, predsednik FFM in Himalajskega komiteja, nato pa so predvajali film o Hidden Peaku iz I. 1936, odlomke iz filmov o drugih francoskih ekspedicijah (Makalu 1854, 1955, Tour de Mustagh 1956, Janu 1959, 1962), ki so jih komentirali Jean Franco, Guido Magnone in Robert Paragot. V drugem delu večera je predvajal film o Annapurni Maurice Herzog. Tako so navzoči lahko pregledali dokumentacijo ekspedicij iz treh desetletij in videli, da je bila francoska taktika in francoska oprema pomemben dejavnik pri zavze-manju mnogih najpomembnejših vrhov na planetu. Tako sklepa poročilo CAF o večeru, ki je na svoj način osvetlil zadnjih 20 let himalaizma.

Lucien Devies je v svoji uvodni besedi dejal med drugim: »Čeprav naglo, smo delo pripravili skrbno in skoro prikrito... Uspeh je bil precej drugačen kot v Alpah, kjer se je že govorilo, da je vse mogoče. Zbrali smo vse adute. Moštvo je bilo najboljšo, tako, da bi vsak lahko stopil na vrh. Odnos do šerp smo spremenili, jih opremili kot svoje moštvo in jih obravnavali kot sodelavce, sočlane moštva. Uvedli smo nove metode za aklimatizacijo in dotlej najlažjo opremo, tudi iz nylona, ki si je tedaj šele utiral pot v svet.

Uspeh je bil dramatičen. Ponosni smo na vrline, ki jih je odprava pokazala, na »furia francese« pri delu, na izjemni pogum v preizkušnjah in v trpljenju. Francija je obdržala prvo mesto, ne po številu vrhov, marveč po novih metodah, s katerimi smo stopili na Makalu, po tehničnih težavah na Tour de Mustagh in po kombinaciji težavnosti z višino na Janu. Nov način premagovanja ovir, ne samo novi vrhovi, to je tisto, kar smo imeli pred očmi. Zato ves čas izboljšujemo opremo, tehniko aklimatizacije in naše kisikove aparate, ki so najboljši na svetu. Zato smo Francozi dosegli edinstveni in nepričakovani (paradoksn) rekord: V športu, ki je najbolj individualističen, smo uvedli strogo kolektivno disciplino in z vsem moštvom stali na Makalu, Tour de Mustaghu in na Januju.«

Na koncu je Lucien Devies dejal, da se po 20 letih končuje doba osvajanja Himalaje in da bo v I. 1971 tudi Francija med tistimi, ki se bo potegovala za visok cilj, zvesta duhu iz dobe Annapurne. Spomnil se je tudi, da jim manjkajo Oudot, Lachenal, Couzy in Terray. Prav za obletnico je prišlo do prve ponovitve »francoske« Annapurne. Henry Day in Gerry Owens sta sredi maja 1970 vodila ekspedicijo po severni strani, kjer

so šli tudi Francozi, vendar ni mogoče reči, da se je anglo-nepalska vojaška odprava povsem držala Herzogove sledi. Ekspedicija, ki jo je vodil Christian Boinington, je izvršila vzpon čez južno steno, Francozi jo imenujejo »strašno«. Vršna naveza je prišla na vrh 27. maja 1970, pri sestopu pa je plaz pobral J. Clougha, enega od prvih, ki so zmogli centralni steber Fréneya v Mt. Blancu.

RENDES-VOUS HAUTES MONTAGNES

Geslo in klub tega imena že nekaj let poznamo. Na noge ga je postavila predsednica Felicitas von Reznicek, ki je pred leti izdala zanimivo knjigo o vrhunskih alpinistkah in ki skrbi, da klubu ne usahne žila življenja. Lani so se alpinistke zbrale v Chamonixu, pozornost jim je izkazala ENSA in župan mesta Chamonix, udeleženke pa so naredile nekaj lepih tur. Bilo jih je 60. Za l. 1971 so vse povabljen v Kranjsko goro. Novembra letos bo klub spravil na noge žensko odpravo v Nepalsko Himalajo in sicer v področje Tilicha (Tiličo).

21 DNI HIMALAJE ZA 2830 MARK

Do l. 1970 je firma Schuster potovanje v Himalajo ponujala za 3980 DM. S posredovanjem planinske in smučarske šole DAV, s sodelovanjem ADAC oz. »Air India« in »Pakistan International Airways« pa so dosegli znižanje stroškov. Znašajo toliko kot vožnja iz Frankfurta do Kathmanduja in nazaj, vsebujejo pa letalo, hotel, nosače, oskrbo, opremo itd. Vodstvo DAV pravi, da ta cena omogoča himalajski dopust že širokim krogom njegovih članov. Himalaji se torej bližajo časi, ki so jih Alpe doživljale pred 100 leti.

Vodje potovanja po deželi šerp si turo poprej ogledajo in jo ocenijo glede na »profile« prijavljencev. Če se prijavi manj sposobni, jim organizator še vedno omogoča pettisočak Gangžala (5200 m) ali celo 5550 m visoki Tent Peak v skupini Annapurn. Tura poteka tako, da si turistični himalajec ogleda prerez nepalskega reliefa od 1400 m (Kathmandu) do višine 5000 m, da vidi osemtisočake Dhaulagiri, Annapurno, Manaslu in Everest in dobi predstavo o pragozdu sleča, o zaseljih šerp, o pagodah in črtenih. 13 dnevna tura se začne na cesti, ki so jo zgradili Kitajci in drži v Lhaso, nato pa teče po svetu, v katerem se lahko izkaže vsak poprečen hodec, tudi brez vsake specialne opreme, v lahkih čevljih in kratkih hlačah vse do Kathmanduja. Ta odsek doseže višino 4000 m, omogoča poglede na glavno gorsko verigo Himalaje. Nosači nosijo vse, himalajskemu turistu binglja na prsih le kamera. V senci himalajskih templjev (na

180 prebivalcev ena božja hiša) je nato dovolj časa za ogled znamenitosti Kathmanduja. Če je lepo vreme, si sodobni himalajec lahko privoščijo polet proti Everestu. »Fokker friendship« zmore polet v eni uri, če turist doplača 40 DM. Za ta denar od blizu vidi Everest, Lhotse, Makalu, Kanč, Čo Oju, Gosainthan, Gaurisankar, Langtang.

Na razpolago so še drugi aranžmani. Med drugim si himalajski potnik lahko privoščijo tudi vožnjo s čolnom po sveti reki Ganges.

Za vsak primer: Natančne informacije boste dobili pri organizatorju (Berg- und Skischule des DAV, 8 München 22, Praterinsel 5).

to

VARNOST PRI POHODIH NA STOL

O pohodih na Stol, ki pridobivajo na priljubljenosti in množičnosti, smo slišali že marsikaj, nihče pa ni obdelal stvari iz vidika problematike zimskega vzpona. Sam sem se udeležil štirih pohodov, ki so v celoti lepo potekali in se iztekli brez kakršnekoli omembe vredne nezgode. Kljub temu pa mislim, da bi lahko obdelali nekaj problemov, ki za služijo pozornost, če hočemo, da bodo pohodi na Stol tudi v bodoče ostajali v lepem spominu udeležencev in njihovih svojcev.

1. Objektivne nevarnosti in pogoji

Februar se je izkazal kot dokaj ugoden mesec, še zlasti spričo elastičnosti organizatorjev, ki pohod v neugodnih vremenskih razmerah prelože. Povezava z alpinisti in gorsko reševalno službo bo v tem smislu potrebna še naprej, zlasti reševalcem je treba dati proste roke v odločanju, da pohod odlože, če bo potrebno – tudi zadnji hip ali celo, ko se je že začel.

Kar zadeva prenočišče, je za udeležence pohoda storjeno, kar je pač mogoče. Prešernova kočica in Valvazorjev dom sprejmeta že določeno število planincev, nekaj manj jih lahko tudi prenočita. Seveda je zmogljivost daleč premajhna, kar bi samo ob sebi še ne bilo posebno hudo, če pomislimo, da podjetnega planinca tu in tam doleti tudi kak bivak na prostem. Treba je pač znati prebiti nekaj ur tudi v manj ugodnih okoliščinah v koči. Neugodno je, če tisti, ki ostanejo brez nočišča, ponavadi organizirajo čas med 22. uro zvečer in 5. uro zjutraj bolj po gostinsko, nikakor pa ne v špartanskem, športnem duhu.

2. Subjektivne nevarnosti in pogoji

Subjektivni pogoji so daleč najslabši in je res pravi čudež, da se še ni primerila nobena nesreča.

Pohoda se udeležuje mlado in staro. Niso mi na voljo točni podatki, z gotovostjo pa lahko trdim, da so bili na Stol udeleženci starejši od 65 let in mlajši od 8 let, tako fantje kot deklice.

Udeleženci so vseh planinskih zvrsti; od izkušenih alpinistov, gorskih reševalcev, vodnikov in turnih smučarjev do nedelj-skih izletnikov, bivših borcev, ki se ne ukvarjajo več aktivno s športom, društvenih delavcev in priložnostnih turistov. Njihovo znanje in oprema obsegata razpone med absolutno začetniškimi in najvišjim možnim.

To seveda ni dobro, če se dobri in slabi udeleženci med seboj ne pomešajo in ne organizirajo tako, da izkušeni prevzamejo vodstvo.

Navzočnost gorskih reševalcev sama po sebi ni zadosti, če reševalci slabosti le ugotavljajo in premalo aktivno posegajo v dogajanje že od vsega začetka. Res pa je, da so reševalci objektivno ves čas na preži, da pazijo kot zaščitnica ob vzponu in da se na povratku vračajo kot poslednji, da bi pobrali morebitne onemogle, izgubljene ali kako drugače prizadete udeležence.

Skratka: udeleženci naj bi v bodoče hodili v skupinah pod strokovnim vodstvom, če treba tudi navezani. Posameznikom, ki niso kos vzponu, naj odgovorni že v Valvazorjevem domu odsvetujejo nadaljevanje vzpona.

Na goro, kakršna je Stol, hodimo pozimi s polno zimsko opremo. Obleke puhastega jopiča, čevljev, nogavic itd. ne bom našteval pač pa naj bi udeleženci praviloma ne hodili brez cepina. Res je, da sem dereze v štirih pohodih potreboval enkrat samkrat, toda razmere se pozimi hitro spreminjajo, zato pripravljenost ne škoduje.

Smučarske palice so za hojo v mehkem snegu zelo prikladne, upoštevati pa moramo, da so snežne razmere v istem času dneva in na različnih krajih iste gore lahko zelo različne. Padci na strmih pobočjih, zlasti če je sneg trd, so lahko usodni, zaustavijo se lahko samo s cepinom.

Kljub navedenemu opazamo, da ogromna večina udeležencev nima derez niti cepina. Mnogi prihajajo celo brez palice. Seveda je vprašanje, koliko bi si lahko pomagali s cepinom in derezami, če jih ne znajo uporabljati.

Spričo tega smo toliko bolj vznemirjeni, ker se najbolj pridno vozijo podjetni udeleženci pohoda na povratku po zadnji plati in veselo krmarijo v globine, saj ne vedo, da se taka vožnja lahko neha v mrtvašnici.

Na zadnjem pohodu je bilo tako sestopajočih na pretek. Na opozorila se niso ozirali in so še naprej brezbrizno krmarili po strmih grapah vse do in celo preko skokov, kjer se je taka pot končala in je bilo treba bolj varno – zopet navzgor in na stezo.

Res je, razmere so bile doslej naklonjene masi poprečnih »srečkotov«. Kaj pa bi bilo, če bi bil sneg bolj trd? Na to nerad pomislim, GRS bi imela najbrž precej dela.

Tudi te ugotovitve govore v prid večji samodisciplini udeležencev in hoji v organiziranih skupinah, po potrebi v navezah. Stvar ne bo samo varnejša, tak način hoje ima tudi svoj vzgojni pomen, saj predstavlja tisti način hoje v gorah, ki je za večino že od nekdaj najprivlačnejši.

Mislim, da k obnašanju udeležencev na splošno ni kaj posebnega pripomniti. So pozorni, vljudni, pazljivi in v glavnem ustrezajo liku planinca. Povprečje kazi nekaj odstotkov razgrajačev, ki menijo, da sta Valvazorjev dom in pohod na Stol namenjena zabavi tistih, ki največ popijejo, ki najbolj kriče in najbolj kade. Redno jim uspe, da drže v napetosti vso koč, ko kriče in se nacejajo z alkoholom do ranega jutra. Takrat ponavadi omagajo za mizo ali nekaj sto metrov od doma, pri kaki smreki onemogli s črnimi kolobarji pod očmi »kličejo Urha«. Bolj trdnim uspe celo vzpon na vrh, čeprav so vsi mačkasti in neprespani. Ni jim mar, če ob takem ravnanju trpi telo in če prenapenjajo srce, pljuča in ožilje. Mačka preganjajo na neprav način z napori in s cigaretami, ki jih nenehno vlečejo tudi na najbolj strmih stezah. To stanje seveda ni tipično niti ni specifično za pohod, je pa zavoljo množičnosti in težavnosti vzpona bolj opazno, čeprav ga ne mislimo in ne moremo šteti na račun organizatorjev. Kljub temu pa bi morda le kazalo, da voditelji pohoda, alpinisti, GRS, in ZZB NOB v bodoče poskrbe za nekoliko bolj oster režim v domovih. Zakaj bi točili alkoholne pijače, če gre tudi s čajem? In če že ne gre brez alkohola, naj bo količina omejena, na vsak način pa naj ga ne dajejo vinjenim osebam.

Pohod na Stol je za masovnim pohodom v gore na dan planincev naša največja planinska prireditve v letu in edina prireditve v zimskih razmerah. Zato zasluži vso pozornost, predvsem pa še skrbnejše priprave in kontrolo med potekom. Število udeležencev bo nedvomno še raslo, to pa samo, če bomo storili vse, da ne pride do kake nesreče, česar s primernim trudom, opozarjanjem in opremo ne bo težko doseči.

Ing. Pavle Šegula

DOUG ROBINSON, PLEZALCI KOT VIDCI

V »Ascentu«, glasilu Sierra Club de San Francisco, je l. 1969 napisal Doug Robinson, znan plezalec josemitske šole, članek »The Climber as Visionary«. Članek ima geslo iz Henryja Millerja, ameriškega avtorja, ki ga tudi pri nas po-

znamo iz prevodov: »Če hočemo kaj doseči, moramo najprej videti, nato znati in končno trpeti«. Članek je Robinson oprl na znani spis George Malloryja iz l. 1914 v British Climber's Club Journal »Plezalec – umetnik«, s katerim je hotel povzdigniti alpinizem nad vse druge športe, češ lep alpski dan je kakor velika simfonija in alpinisti iščejo emotivne izkušnje zaradi samih sebe. Mallory je v članku dokazoval, da umetnik ni samo tisti, ki ustvarja, marveč tudi tisti, ki išče taka doživetja, ki rode umetnost. Robinsonov članek je vreden branja. Ni prvič, da je evropska misel obsedla ljudi »onstran velike luže« in se vrnila v Evropo kot pomemben uvoz, kot odkritje. Ni pa gotovo, da bo postala vodilna misel alpinizma v novem fin de siècle.

MEDNARODNA EKSPEDICIJA NA EVEREST

Letos gre na pot v Himalajo in to na Everest velika mednarodna himalajska ekspedicija.

Vodi jo Norman Dyhrenfurth, njen cilj pa je orjaška jugozahodna stena 8848 m visokega Everesta. Izbrali so si – direktissimo, torej kar »in medias res«. V odpravi so znani »asi«: Avstrijec Wolfgang Axt, Anglež Chris Bonington, Norvežan Odd Eliassen, Francoz dr. Pierre Mazeaud, Američan John Evans in podobni. Da pa bodo vsaj ljudje, gre z njimi tudi drobna Švicarka Yvette Vaucher, žena profesorja matematike in znanega plezalca Vauchera. Da ne bo manjkalo sodobno zasukane publicitete, je zraven tudi Toni Hiebeler, ki je s svojim »Alpinismus« ubral nova pota planinske reportaže in alpinističnega magazina, kakršnega do šestdesetih let tega stoletja svet še ni imel.

IHE – mednarodna ekspedicija na Everest – bo rabila seveda velika sredstva. Računajo z 800 000 DM, torej vsaj desetkrat toliko kot poprečna navadna ekspedicija, da ne govorimo o žepnih.

DR. TOM PATEY

Škotski zdravnik dr. Patey se je smrtno ponesrečil v Sutherlandu v steni The Maiden pri spuščanju z vrvo. Spomnimo se l. 1956, ko je Patey, 24-letni študent, stopil na Mustaghtower v Karakorumu. L. 1958 je z Mikom Banksom prišel na 7788 m visoki Rakapoši, na Zmajev rep, ki so ga 20 let zaman naskakovali. Poleti l. 1960 je bil na Norveškem in opravil prvi zimski vzpon v Store Trolltindu (smer Fiva). L. 1963 in 1964 je v Zahodnih Alpah utrgal lepe lavorike: severno steno v Aig. Sans Nom, zahodno steno Aig. du Plan, jugozahodni greben Aig. Leschaux, vrsto ponovitev najtežjih vzponov in poskus v Eigerju. Bil je v Evropi

zelo popularen, sijajen plezalec, velik individualist. Zatekla ga je usoda, kakršni so podlegli že mnogi veliki alpinisti. Smrtno se je ponesrečil v steni, ki na Škotskem velja za plezalni vrtec.

to

RAIMUND SCHINKO

Graški alpinist je imel tudi pri nas svoje znance in lahko rečemo tudi občudovalce. L. 1936 je s Sikorowskyjem preplezal severozahodno zajedo med Rosskuppe in Dachlom imenovano »Todesverschneidung«. Veljala je za nepremagljivo. L. 1938 je preplezal jugovzhodno steno Stangenwand v Hochschwabu, ki so jo šteli med najlepše smeri v Vzhodnih Alpah. Precejšen vpliv je imelo tudi njegovo pisateljsko delo. V Hochschwabu je rešil vse plezalske probleme do l. 1932. Nekatere njegove smeri, ki jih je plezal brez klinov, še danes vzbujajo spoštovanje pri generaciji raznih superdirettissim. Smrt ga je dohitela še mladega v drugi svetovni vojni.

GINO SOLDA

Če današnji plezalci izgovarjajo to ime, jim je samo še zgodovinski pojem, velik pojem, ne več živ človek. Soldà pa še živi. Ni več mlad, saj si je svoj prvi večji uspeh zapisal l. 1936 s 3. ponovitvijo severne stene Zahodne Cine. Tedaj je bil star 29 let, torej jih ima zdaj 64. Njegovo ime je za zmeraj povezano z jugozahodno steno Marmolate. V 36 urah in s 70 klini sta jo zdelala s prijateljem Umbertom Confortom, ki je bil prav tako član CAI Vicenza. Dva dni pred tem je Soldà preplezal severno steno Langkofla, 1000 m visoko. Do danes jo je ponovilo komaj 12 navez.

Soldà še pleza. Petice zmaguje kot prvi na vrvi. L. 1947 je kot 40-letnik s Paganijem preplezal južno zajedo v Piz-de-Ciavazes. 20 let je ta smer čakala na ponavljalca. L. 1948 je ponovil jugovzhodni raz v Torre Trieste, ki sta ga 1935 preplezala Cassin in Ratti. 13 let je raz čakal na prvega ponavljalca – Soldò. L. 1949 je plezal Comicijevo smer v severni steni Velike Cine z Rebuffatom. Vodil ni bistveno mlajši Rebuffat, ampak 43-letni Soldà. Ugotovil je, da je v Comicijevi preveč klinov. Ko je l. 1960 Lothar Brandler filmal v Zahodni Cini »direttissimo«, je bil zraven tudi 53-letni Soldà. Plezal je v severni steni smer, ki je bila plezana šele petič. Sedaj dela kot smučarski učitelj na Passo Tonale.

to

VARSTVO NARAVE

VARSTVO NARAVE V FRANCIJI

Lovski rezervat Aravis obsega 6 občin, 3169 hektarjev. Je drugi tak rezervat v Savojii. Uživa tudi velik turistični ugled, ker je v teku sistematična gojitev gorske divjačine. Področje rezervata je bilo v tem pogledu že močno ogroženo.

Pred desetimi leti je bilo v Vosges komaj deset gamsov. Danes jih je med Grand Ballon in Schluchtom že 100 glav.

V rezervatu Arve-Giffre, ki obsega 12 000 ha v Haute Savoie, imajo ambiciozen načrt, da ožive področje z izumrlimi sortami divjačine. Pred kratkim so uvozili 7 kozorogov, 4 samice in 3 samce. Računajo, da bo v tem rezervatu kmalu 20 parov kozorogov.

V Haute Savoie so že l. 1902 izdali odlok o varstvu gorske flore. Prepovedali so trganje, prenašanje in prodajanje planink, encijana, sleča, ciklamnov. Lani je prefekt departmana objavil, da odlok še velja, bolj kot kdaj.

Predsednik republike Pompidou je lani v daljšem ekspoziciji poudaril pomen Francije za rekreacijo in istočasno govoril o varstvu narave, ki naj Francijo ohranja pred najrazličnejšo škodo, usmerja nove gradnje, vzgaja ljudi, vodi nacionalne parke, skrbi za množične športe v naravi, skratka za vse, kar pomeni skrb za človeka in njegovo prihodnost. Pompidou je o vsem tem govoril na vladni seji, na kateri so ministri sprejeli pomembne odločitve:

Francija bo dobila svoj četrti nacionalni park v Cevennes, začeli bodo z raziskavami za dva nadaljna nacionalna parka v alpskih masivih Les Errins in Le Mercantour, ustanovili bodo enajst pokrajinskih naravnih parkov.

Slednjo so konca l. 1970 uresničili. Gre za naravne parke Lorraine, Forêt d'Orient, Morvan, Mont Pilat, Vescors, Camargue, Corse, Volcans, Haut Languedoc, Landes de Gascogne in Brière.

to

KOŠČEK GORSKEGA SVETA V NOVI GORICI

Danilo Mokorel stanuje v Novi Gorici, v ulici Grčni. To je ulica, ki je nastala po drugi svet. vojni, na gričku ob glavni cesti. Tu je sedaj okrog 100 novih hiš. V eni od teh stanuje Danilo Mokorel, planinec. L. 1964 je na poti z Mangrta že nizko v gozdu zašel med jagode. Tedaj je ugledal grmiček planik. Izkopal ga je in odnesel s seboj. Na vrtu doma je med skalami uredil gorski kotichek. Vsa pretekla leta so mu v juniju cvetele planike zelo bujno. Prvo leto so pognale 4 cvetove, potem 7, lani 23, letos 18. Pozneje je Danilo obogatil svoj gorski kotichek na vrtu še s planinskimi nageljni,

avrikljem in encijanom z Dobrče, s Stola v Karavankah in izpod Begunjščice. V vročih dneh mora planike zalivati s kockami ledu, sicer pa z mehko vodo iz kapnice.

Strokovnjaki trdijo, da se planike v nižinah ne obnesejo. Mokorelove izkušnje pa govore nasprotno. Morda je način gojenja vzrok, da cvetovi ne pozeleno in da ostanejo taki kot v gorah. Sam Danilo meni, da po vsej verjetnosti prispeva k uspehu predvsem to, ker te planike že prej niso rasle tako visoko v gorah. Bodi tako ali tako. Planinec Mokorel si je ustvaril gorski kotichek v gorškem podnebju, kar je zares nekaj nenavadnega, lepega, prijetnega.

Skočir

75-LETNICA PRIJATELJEV PRIRODE

»Naturfreund« je lani praznoval svojo 75-letnico na zelo slaven način. Izšla je tudi slavnostna številka njihovega glasila »Der Naturfreund« (63. letnik, zv. 3/4 1970).

Uvodno besedo je napisal zvezni predsednik Jonas, sam član naturfreundov. Ni naključje, da je bil eden od ustanoviteljev tega delavskega planinskega društva tudi študent Karl Renner, kasnejši avstrijski kancler in zvezni predsednik. S ponosom omenja Jonas, da je »Naturfreund« danes trdno zasidran v 14 državah, samo v Avstriji pa ima 105 000 članov in spada med najvažnejše organizacije povojne Avstrije.

Poleg zveznega predsednika Jonasa so poslali pozdrave z avtogrami dr. Kreisky, zvezni kancler, dalje minister za notranje zadeve, minister za socialno upravo, prosvetni minister, minister za promet in državna podjetja, predsednik delavske zbornice in predsednik avstrijskih sindikatov. Dr. Kreisky pravi med drugim: Delavski razred se je obenem s političnim bojem zavzemal tudi za duhovno osvoboditev. »Izobrazba osvobajajo, znanje je moč« je pisalo na zastavah delavskega gibanja. In še: »Delavec, ki pije, ne misli, delavec, ki misli, ne pije.« Organizacija »Naturfreunde« je mnogo pomenila za družbeno uveljavljanje delavstva, z razvojem društva so rasle tudi njegove naloge, njegovi cilji so postajali vedno večji. Danes je njegova glavna naloga, da vodi delavstvo pri oblikovanju prostega časa, ki ga je vedno več. Prijatelji narave se morajo upirati odtujevanju človeka, ki ga omogoča napačno vodena industrija s tem, da komercialno manipulira z delavčevim prostim časom. Velika naloga društva je tudi v varstvu narave in seznanjanju ljudi z nevarnostmi v gorah.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

NAJBOLJŠI PLANINSKI SPIS

Žirija za pregled in oceno spisov, ki so prispela na podlagi razpisa, objavljenega v XII/70 številki Planinskega Vestnika, se je sestala, dne 15. 3. 1971 ob 18. uri v Domu slovenskih planincev, Dvoržakova 9, Ljubljana.

Žirijo so sestavljali: dr. Miha Potočnik, dr. Matjaž Kmecl, Tone Strojini, prof. Marijan Krišelj in prof. Tine Orel.

Vseh sestavkov, ki so prispeli v roku, kot ga je določal razpis (5. jan. 1971), je bilo 15.

Žirija je tekste ocenjevala po točkovnem sistemu od 1 do 10.

Razpisane so bile nagrade: I. nagrada – 1500 din, II. nagrada 1000 din, III. nagrada 800 din in žirija je soglasno sklenila, da si I. in II. nagrado delita Lado Božič s spisom Kozjak po tridesetih letih in Marko Čibej s spisom Kontra-punkti.

Tretjo nagrado pa je prisodila Danilu Ceditniku za spis Zametena gaz. Vsi trije spisi izidejo v PV.

Za objavo v PV pa je žirija izbrala še naslednje spise: Mirko Šošarič – Moja gora, Ludvik Košir – Janezova obnova, Vesna Manfreda – Prvo srečanje s Triglavom, Janez Jeram – Zadnjikrat peš na Kanin, Janez Mulej – Moji planinski spomini, Milan Cilenšek – Paberki s transverzale, Matija Tuma – Kako me je osvojil štiritisočak.

Predsednik žirije
Marijan Krišelj

NAŠE PLANINE 1970

Glasilos PS Hrvatske in PS Bosne in Hercegovine je v XXII. letnik stopilo obogateno z novo rubriko »Urednikov pogled«. Zamisel in izvedba skozi vse leto dokazuje, kako je ta poteza uspela v praksi. Prav gotovo je ena najbolj vidnih rubrik, saj s pravo mero opozarja, kaj je trenutno aktualno, ocenjuje planinske akcije, opozarja na problematiko koč, prinaša recenzije člankov, pisma bralcev itd. Urednik tudi sam v uvodnem sestavku opozarja na namen nove rubrike, ki naj bralce seznanja o tistih dogodkih in problemih, ki niso dobili mesta v drugih rubrikah, pa so vredne zabeležbe. Poudarja, da zabeleženo ni uradno stališče planinske organizacije niti uredništva, temveč subjektivna ocena urednika. Ta pa je že po svoji funkciji blizu najboljšim informacijam.

Če je »Urednikov pogled« velikega pomena za informiranost bralcev, ima tudi velik pomen za literarne sodelavce, če urednik v svoji rubriki na primeren način opozarja na pomembnost posameznih člankov, ki zaslužijo večjo pozornost, jih komentira, dopolnjuje z geografsko-zgodovinskimi podatki ipd. S tem v zvezi pri recenziji »Naših planin« letnika 70 opozarjamo na novo prakso uredništva, da pri večjih alpnističnih oz. planinskih podvigih s posebnim pripisom opremlja članek s podatki, ki bi zanimali bralca, zlasti pa ponavljalca ture. To je uredništvo storilo pri opisu ture na Demavend oz. posredno pri opisu ture na Ararat. Toliko

STANKO KLINAR

PLANINSKI VODNIK – KARAVANKE

Dve leti že pripravljamo serijo slovenskih planinskih vodnikov, zbirko, ki bo zajela vso Slovenijo. Že sama zasnova nam je vzela precej časa, tudi izbira avtorjev in urednikarjev ni bila lahka naloga, da ne poudarjamo finančnih težav, s katerimi se redno srečujemo.

Sedaj so glavni problemi za večino vodnikov rešeni in junija letos pričakujemo iz tiskarne že prve izvode vodnika po Karavankah, ki ga je napisal Stanko Klinar.

Vodnik bo izšel v formatu 12 × 16 cm, vezan bo v polplatno s plastičnim zaščitnim ovitkom. Imel bo okoli 300 strani, trobarvne grebenske skice in fotografije na umetniškem papirju. To bo prvo samostojno delo o naši najdaljši gorski verigi ter prvo, ki bo gorstvo obravnavalo kot celoto ne glede na državno mejo.

Cena v prednaročilu je 40 din, v prodaji pa bo verjetno po 60–62 din. Vplačila za prednaročilo sprejema

Planinska zveza Slovenije
Dvoržakova 9 (312-553) žiro račun 501-8-5/1
61000 Ljubljana

do 31. maja 1971. Ne pozabite točno napisati svoj poštni naslov!

Za planinsko založbo
Urednik Franci Savenc I. r.

bolj kot pri opisih takih eksotičnih vrhov, ki jih bralec vsaj nekoliko pozna iz geografije, bo potrebno spremno besedilo zlasti pri opisih bodočih denimo ekstremno težkih plezarij v stenah Centralnih Alp. Taki podatki poleg grebenske skice z označbo gora in osnovni tehnični podatki plezanja potrebujejo tudi nekaj alpinistične zgodovine.

Čeprav imajo »Naše planine« določen krog stalnih sodelavcev, omenimo tokrat posebej Vlada Oštriča v »Planinarskih marginalijah«. Po poglobljenosti v gradivu, ki ga obdeluje in nanj s tem opozarja, po vsestranosti in pogostosti objavljania bi zaslužil posebno rubriko.

Lanskoletni letnik »Naših planin« ima vrsto odličnih člankov, esejev, potopisov in spominskih zapisov. Žal prostor ne dovoljuje, da ponovno naštevamo že znane avtorje, posebej pa še njihovih člankov. Zadovoljimo se z nesporno oznako, da ima glasilo omnibusno pestrost, da so zastopane vse oblike literarne dejavnosti in vsa področja planinskega delovanja. V tem pa sta pravzaprav mik in moč glasila. Iz lanskega letnika je tudi sicer razvidna aktivna dejavnost hrvatske planinske organizacije in društev posebej v velebitskem letu 69, ki je razgibala planinsko dejavnost na vseh posebej pa na kulturno-literarnem področju. Podobno tudi planinci iz BiH – posebno za slovenskega bralca-planinca, ki bosanske planine manj pozna – odkrivajo s svojimi opisi, doživetji in fotografijami planinski svet, ki ga velja obiskati. Iz rubrik glasila pozoren bralec posname, da glasilo spremlja tudi posamezna društva in pomennejše jubileje. Svojo vrednost imajo »Naše planine tudi pri objavljanju takih pregledov, kot je npr. pregled transverzal v Jugoslaviji. Znano je, da je v Jugoslaviji mnogo transverzal in zanje mnogo interesa, malokje oziroma nikjer pa skupaj objavljenih toliko podatkov kot npr. v članku Mehmeda Šehića iz Sarajeva. Sicer pa so »Naše planine« že v prejšnjih letnikih s simpatijami spremljale vsako novo transverzalo.

S stališča medrepubliškega sodelovanja je zabeležiti, da dr. Željko Poljak in sodelavci, kot so dr. Ivo Lipovščak in Željko Hlebec spremljajo tudi Planinski Vestnik in objavljajo prevode zanimivejših vesti. Oprema XXII. letnika je standardna z umetniško ubranimi motivi na ovojnih straneh in pestro notranjo dokumentacijo k besedilu.

Glasilo obsega 320 strani vezanih v 6 dvojnih števil. Ureja ga že vrsto let razgledani urednik dr. Ž. Poljak z redakcijskim odborom. Naročnina znaša 20 din, cena posamezne številke je 8 din. Naročila sprejema uprava »Naših planin«, Zagreb, Gajeva 2 a.

PROBLEMI PLANINSKE LITERATURE

O tematiki planinske literature se spričo poplave planinskih knjig in raznih periodik vedno bolj govori. Po navadi – spričo značilnosti modernega časa – najprej ironično o modrovanju po poti, o hroščkih ob poti, četudi so drekokobrbc, o rožicah ob žuborečem potočku, o zavzetosti nad bleščavo snega in ledenikov, o doživetjih šeste stopnje, o nežnosti planinskih trat in cvetočih blazinic med pečmi, in ne nazadnje o blagih učinkih planinske poti na zdravje brumnega potnika.

Kaj je torej tisto, kar bi sodobni človek o hribih rad bral, če spričo televizije in stripov in podobnih stvari branje sploh še potrebuje? Zelo verjetno je res, da dolgih člankov poprečen sodobni človek ne prenese. Zato rote vsi uredniki svoje sotrudnike: Pišite o čemerkoli, samo vse na kratko. Če bi Kant pisal danes »kritiko čistega razuma«, bi najbrž moral opraviti na treh straneh, je nekdo zapisal.

In seveda mnogo slik. Moderni človek je vizuelen, skozi oči sprejema nagloma vse, kar treba: kino, televizijo, dia, foto, stripe itd. Vse je dobro, samo da je zraven nekaj senzacije, nekaj česar ne srečaš vsak dan.

Literatura – čemu? Poprečen človek shaja z reportažo in s pornografijo. Res? Vendar se slednja v zvezi z gorami doslej še ni obnesla. Vsekakor pa je na mestu dokumentarno in stvarno pisanje, to terja potrošniška miselnost. Ta nesrečna potrošniška miselnost, razčlovečenje, nič drugega.

Tako razmišljajo po bolj razvitem svetu. Njegova miselnost vdira tudi k nam. Vendar se juha tako vroča ne sne. Mnogo je ljudi, ki jih prav ta miselnost dolgočas. Zele si uiti, uiti sredini, ki ji je podlegla. Gore jim pomenijo eldorado, v katerem lahko zažive prvobitnejše življenje. Beseda o tem življenju ne more biti drugačna, kot je doživetje. Če to dobi modernejši okvir, če se oblika modernizira, potem res ne stojimo pred zagato, pred stisko planinske literature, ki je v zadnjih 30 letih res neznansko narasla.

Svetloba, ki prihaja z gora, bo človeka gotovo osrečevala tudi v stiskah modernega časa. Človek težko živi brez sreče. Kolikim je že in kolikim bo še gorska narava pomenila pot do nje! Na to naj pomislijo vsi, ki pišejo o svojih doživetjih v gorah in o krizi planinske literature.

T. O.

RAZGLEDPOSVETU

TERMO-GOLENICA (gamaša, ogležnjica) ali tudi vrhinja obutev je za himalajce izredno važna. Že leta in leta so se ubadali brihtni možje s tem problemom. Nemci pravijo, da so ga rešili za svojo uspešno ekspedicijo v l. 1969. Zavrgli so dosedanje konstrukcije iz klobučevine in kože, težke in okorne, povrh pa še občutljive za močo in mraz, ter posegli po modernih snoveh. Rezultat nemških konstruktorjev je ogležnjica iz treh plasti, ki ima vsaka svojo funkcijo. Zunanjo je dala firma iz Waiblingena. Je iz nylona z acrylsko plastjo in torej popolnoma nepremočljiva. Ker je povsem gladka, sploh ne pomrzne in se v globokem snegu prav nič ne tare. Srednjo plast tvori folija NCR z aluminijasto povrhnjico. Folija na meji med toplimi plastmi ob telesu in mrzlimi zunanjimi preprečuje toplotno sevanje. Tretjo plast tvori pokrovka airex iz PVC materiala, ki izredno slabo prevaja toploto in ne vpija vlage.

Vse tri snovi so več let preizkušali – prvo z nahrbtniki, drugo v vesolju, tretjo v bivakih za sedišča in ležišča. Ogležnjica je tako sestavljena, da se zavezuje z eno samo vezalko in to tako, da sneg ne more priti med njo in čevlji. Slaba stran pa je ta, da s to ogležnjico ni možno plezanje v skali. To bodo morali še popraviti. Sedanjo konstrukcijo izdeluje Z. Kerner iz Münchena na Nymphenburger str. 137. Stane 40 DM.

NAJTEŽJI GRANITNI STEBER – alpinistični seveda – je menda južni steber v El Capitanu v dolini Yosemite. 34-letni Leo Schlämmer, avstrijski vojaški gorski vodnik, ga je s Parnerjem preplezal v 5 dneh. Dotlej ga ni ponovil še nihče. 27-letni Peter Habeler, kandidat za Rupal v Nanga Parbatu, je z Angležem Scotom prav tako l. 1970 zmogel Salathe-Tour v El Capitanu. To pa je bila 12. ponovitev. Habeler je izjavil: »Slab nadomestek za Rupal!«

UIAA NA KRETI. Generalne skupščine UIAA na Kreti 21. junija 1970 se je udeležilo 20 držav z 22 zastopniki: Zah. Nemčija, Avstrija, Belgija, Bolgarija, Španija, ZDA, Francija, Velika Britanija, Madžarska (Magyar Hegymaszo klub), Italija, Luksemburg, Nizozemska, Peru, Poljska, ČSSR, Turčija, Jugoslavija in Grčija. SZ se je telefonično opravičila. Po skupščini v Pragi se v UIAA ni kaj posebnega zgodilo. O urejanju zadev z IKAR smo poročali na drugem mestu. Predsednikovo poročilo na Kreti je govorilo še o težavnosti letnici UIAA, o zaščitni znamki UIAA, o komisiji za varstvo narave in komisiji za varnostne metode. Predsednik mladinske komisije

dr. Hans Faber je bil razočaran, ker so se zataknila mednarodna srečanja, in se je zato posvetil načrtom za bodočnost. L. 1971 bo srečanje na Poljskem in v Avstriji, l. 1972 v Bolgariji, l. 1973 pa v SZ na Krimu. Na skupščini je o varstvu gora poročal Švicar Roubal, o delu komisije za varnost Francoz P. Henry, o CISA – IKAR pa Švicar Erich Friedli. V razgovoru o slednjem je nastopil tudi senior dr. R. Campell.

CARLO MAURI je bil lani na ekspediciji v Patagoniji. Hotel je priti na Cerro Torre, pa mu ni bil kos. V tedniku »Domenica del Corriere« je podvomil v uspeh iz l. 1959, o katerem je poročal Cesare Maestri. Maestriju se je tedaj v Cerro Torre prijatelj Toni Egger ubil. Mauri je naskočil pošteno ime Cesara Maestrija, ki je bil pred 10 leti idol italijanskega alpinizma.

8 JAPONSKIH EKSPEDICIJ je bilo leta 1970 v Himalaji. Prava invazija ljudi iz dežele vzhajajočega sonca, saj je bilo iz drugih delov sveta l. 1970 komaj 6 ekspediciij. Med drugim so Japonci dvakrat stopili na Everest in na Makalu. – Vsega skupaj je bilo l. 1970 141 Japoncev na nogah proti najvišjim vrhovom na svetu. Poletje l. 1970 je v Nepalju terjalo 11 smrtnih nesreč v Himalaji. Od teh so bili 3 Japonci, 1 Anglež (Jan Clough na Annapurni) in 11 šerpa.

DODATEK K CEPINU so začeli propagirati v Nemčiji, da bi zmanjšali število nesreč v strmih ledenih strminah in v zasneženih žlebovih. Dodatek obstoji iz lopatice, ki se lahko pritrudi na oklo cepina, na plezalsko kladivo, na ledno kladivo in kladivo – cepin. Aluminijasti list tehta 16 dkg, je 18 cm in 14 cm širok. Uporaben je tudi za kopanje snežnih jam, za pripravljanje bivakov, za zelo učinkovito zavoro, za kopanje v plazovih, za strme krajne počti, za reševanje iz ledeniških razpok. Pravijo, da so dodatek k cepinu vsestransko preskusili. Omočja tudi hitrejši vzpon in ročneje varovanje, kot je varovanje s cepinom brez dodatka.

TU FELIX AUSTRIA! Princ Aga Khan, vrhovni poglavar izmaelitov in velik bogataš, pravzaprav že dalj časa pojem bogatina, je zašel v zimskošportno gospodarstvo. Na muho je vzel Bad Gastein, kjer bi rad spravil na noge velikanski turistični načrt, po katerem naj bi »Turski smuški cirk« (Tavern Ski-zirkus) dosegel prevoz 24 000 smučarjev na uro. Različne naprave naj bi skupno zmagovale 20 000 višinskih metrov.

Kaj mora planinec vedeti, če se vozi v avtomobilu

Ker naši planinci ne hodijo samo po hribih, temveč se vozijo množično z avtomobili, katerim dandanes preti nepredvidena nesreča z več ali manj hudimi posledicami, nastane po vsaki nesreči vprašanje odškodnine za prizadete v breme zavarovalnic. Ker so tozadevni predpisi le malo znani, pojasnjuje zadevo v naslednjem sestavku

zavarovalnica »Sava«

Priložnostni in poslovni potnik

Za priložnostnega slučajnega potnika označujemo osebo, ki se kot gost prevaža v tujem avtomobilu zastonj, ali pa morda proti naptinini. V zadnjih 10 letih se je iz priložnostnih potnikov izločil poseben poklic avtoštoparjev, ki v počitnicah preplavljajo Evropo.

Značilna je okoliščina, da je Slovenija, kjer je svojčas veljal avtomobilski zakon iz leta 1908 kot pozitivni pravni predpis, ki je izrecno priznaval manj pravic priložnostnim potnikom, kot potnikom, ki so vožnjo plačali, prva odpravila razliko med tema vrstama potnikov glede obsega pravic. Tako je pri nas v Sloveniji že leta 1961 izšla prvič sodba, ki jo je potrdilo tudi Vrhovno sodišče SR Slovenije, da odgovarja lastnik motornega vozila za potniku povzročeno škodo, ne glede na to, ali vožnjo plača ali ne, po objektivnem načelu kot lastnik nevarnega sredstva. Po tem datumu so začele tudi zavarovalnice v Sloveniji priznavati priložnostnim potnikom-avtoštoparjem odškodnine, če je šlo za manjše odškodninske zneske do 2000 din, za katere je bilo pristojno v prvi stopnji Okrajno sodišče, v zadnji stopnji pa naše vrhovno sodišče.

V ostalih republikah naše države pa so sodišča vse do leta 1969 priznavala priložnostnim potnikom manj pravic kot poslovnim potnikom, to je priznavala so odškodnino le po krivdnem načelu. Res je Zvezno vrhovno sodišče v Beogradu že leta 1964 zavzelo stališče, da imata obe vrsti potnikov iste pravice, vendar je ostala ta sodba neopazena in neupoštevana.

Tako sta leta 1965 izšla dva priročnika iz področja zavarovalstva, eden v Beogradu pri Zveznem zavodu za javno upravo in drugi v Zagrebu v informativnem priročniku za kadre, ki sta oba zastopala stališče, da avtomobilist ne odgovarja objektivno za škodo, ki jo trpi priložnostni, slučajni potnik – avtoštopar. Poudarjamo, da ni sporno jamstvo zavarovalnice za tovrstne potnike, sporna je le avtomobilistova odškodninska odgovornost.

Priročnika navajata, »da je uslužnostni prevoz, od katere prevoznik nima nobene koristi, pri katerem je popolnoma nezainteresiran in ga opravi le za to, da osebi, ki jo prevaža, napravi uslugo brez kake protiusluge. Ne obstoji nobena pogodba med strankama, temveč samo enostranska kretnja uslužnosti, zaradi česar se ne more pojaviti vprašanje pogodbene odgovornosti. Potnik-žrtev more uspeti s svojim odškodninskim zahtevkom le, če dokaže krivdo prevozniku ali ljudem, ki jih uporablja prevoznik pri svojem obratu.«

Ko pa je v letih 1969 Zvezno vrhovno sodišče ponovno reševalo vprašanje pravic priložnostnega potnika in je ponovno zavzelo stališče, da ni upravičena diskriminacija med priložnostnim potnikom in poslovnim potnikom, so sodišča v državi po tem datumu spremenila svojo prakso in odslej ni več razlike med obema vrstama potnikov.

Tuje zavarovalnice: švicarske, nemške in avstrijske težko razumejo sedanjo prakso jugoslovanskih sodišč do priložnostnih potnikov-avtoštoparjev, ker pri njih priložnostni potnik še vedno ni izenačen s poslovnim potnikom in ima prvi odškodninske pravice le po krivdnem načelu, dočim pa ima poslovni potnik odškodninsko pravico v vsakem primeru.

V Italiji tega problema ni in ga ni bilo, ker je tam vedno veljalo pravilo, da avtomobilist odgovarja za poškodbo stvari in oseb le, če ne more dokazati, da je vse storil, da bi nezgodo preprečil. Ne velja tedaj objektivno načelo o odškodninski odgovornosti, temveč le krivdno načelo, vendar s preokrenjenim dokaznim bremenom, kar pa je praktično zelo blizu odgovornosti po objektivnem načelu. Prevažanje priložnostnih potnikov-avtoštoparjev je človekoljubno delo, vendar pa mora voznik, ki na cesti I. reda nenadoma ustavi zaradi lepe štoparke, ne da bi o svoji nameri predhodno obvestil ostale udeležence cestnega prometa, plačati globo za prometni prekršek.

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tjekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA :

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski specialni risalni »Radeče« papirje za filtre itd.

IZDELUJE :

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku. Po želji izdeluje kartice v posebnem tisku, v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

- PAVLIHA JE ZNIŽAL NAROČNINO!
- PAVLIHA JE TISKAN NA BOLJSEM PAPIRJU!
- PAVLIHA JE VSEBINSKO BOGATEJŠI!

TO SO TRI DOBRE NOVICE ZA BRALCE PAVLIHE

TRGOVSKO PODJETJE

Jzbira

LJUBLJANA, TOMSIČEVA 2/V

Telefon: 22-521, 22-571

KUPUJTE VSE MODNO BLAGO V NASIH POSLOVALNICAH:

ROKAVIČAR – Titova cesta 17, telefon 23-415.

Pletenine, trikotaža, rokavice

PIONIR – Titova cesta 17, telefon 21-597.

Vsa oblačila za otroke, igrače

NOGAVIČAR – Nazorjeva 3, telefon 23-414.

Nogavice vseh vrst

JELKA – Miklošičeva 34, telefon 314-134.

Modno blago vseh vrst

MAJA – Miklošičeva 10, telefon 312-024.

Specialna trgovina za ženske rokavice, nogavice, perilo, pletenine